HECRÎ

Kara Çelebî Muhyi'd-dîn Mehmed

[ö. 1557]

DÎVÂN

Ömer ZÜLFE

Ankara 2010

ÖZGEÇMİŞ

Doç. Dr. Ömer ZÜLFE: 1973 yılı Eylül ayının 29'unda Edirne'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Edirne'de tamamladı. 1991 yılında kayıt yaptırdığı Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1995 yılında mezun oldu. 1995 yılında Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda başladığı Yüksek Lisans Eğitimini *Nâşid [1749-1791]: Dîvân İnceleme-Tenkitli Metin* adlı tezle 1998 yılında; yine aynı ensitüde 2000 yılında başladığı Doktorluk eğitimini *Yakînî [ö. 1568]: Dîvân: Tetkik-Tenkitli Metin Dizin* adlı tezle 2004 yılında tamamladı. *On Altıncı Yüzyıl Şairi Selîkî ve Şiirleri* adlı kitabıyla 11 Aralık 2007 tarihinde Doçent oldu. 1996 ile 2001 yılları arasında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalıştı. 2001 yılında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne atandı. Hâlen adı geçen bölümde doçent olarak görev yapmaktadır.

ÖZET

Hecrî [ö. 1557]: Dîvân adını taşıyan bu kitapla on altıncı asır şairlerinden Hecrî'nin *Dîvân*'ının tenkitli metni hazırlanmış, eseri incelenmiş, hayatına dair bilgiler ortaya konmuş, edebî kişiliği değerlendirilmeye çalışılmıştır.

SUMMARY

In this book, titled *Hecrî [ö. 1557]: Dîvân* the editional critical text of the "Dîvân" of Hecrî who was the sixteenth century poet has been prepared, his text was studied in scientific methods, the details of his life has been mentioned, literary personality has been tried to evaluate.

İÇİNDEKİLER

Önsöz

İnce ince dokunan bir metnin en küçük işlemesine varıncaya kadar çözümünü yapmak güçtür. Hele bu metin yılların yıkıcılığıyla izleri yavaş yavaş silinen bir medeniyete aitse ve söz ustası şairlerin elinde nakış nakış örülmüşse onu ayrıntılarıyla kavramak, anlayıp anlatabilmek hayalden öte birşey değildir. Bu kitap bir iddianın değil, işte böyle bir hayalin ürünü olarak ortaya çıktı.

On altıncı asrın âlim şairlerinden *Hecrî* mahlaslı, Kara *Çelebî* lakaplı, *Muhyiddîn Mehmed*'in şiirlerinin neşredildiği bu kitapta ilk olarak, kaynaklardan ve şiirlerinden hareketle şairin hayatına ve edebî şahsiyetine dair bilgiler sunuldu.

İkinci bölümde, Millî Kütüphane Fahri Bilge Kitaplığı 377^2 numarada kayıtlı divan nüshasına mecmualarda tespit edilebilen şiirlerin eklenmesiyle hazırlanan tenkitli metin ve çeviri var. Nesre çevirinin şiirdeki ses inceliklerini, anlam zenginliğini ve ifade biçimini yansıtmaktan uzak olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Ancak, metnin daha iyi anlaşılabilmesi ve doğrularla birlikte yanlışların da açıkça görülebilmesi için metin yayınlarında nesre çeviri yapılması bir gerekliliktir. Bu yüzden, metnin nasıl anlaşıldığını ve yorumlandığını gösterebilmek ve geçmişle gelecek arasında bir bağ kurabilmek maksadıyla şiirlerin yaşayan Türkçeye çevirilerine yer verildi.

Hem sahayla ilgili olarak metinden faydalanacaklara, hem de farklı disiplinlere kolaylık sağlamak maksadıyla kitabın üçüncü bölümünde tenkitli metinde geçen bütün kelimeleri ihtiva eden bir dizin vardır.

Ne kadar dikkat gösterilirse gösterilsin bu tür çalışmalarda eksiklerin ve yanlışların bulunması kaçınılmazdır. Eksikleri tamamlayıp yanlışları düzelterek daha doğru ve daha iyiye

ulaşmada yardımlarını esirgemeyeceklere şimdiden teşekkür ederim.

Bu kitap, daha önce Kasım 2009 tarihinde sınırlı sayıda yayımlanmıştı (ZÜLFE, Ömer: *Hecrî [ö. 1557] Kara Çelebî Muhyiddîn Mehmed Dîvân*: İstanbul 2009, 283 s., YayınEvi.). Bu ikinci baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü e-kitap projesi kapsamında yeniden gözden geçirilerek neşre hazırlanmıştır.

İstanbul, 2010
Ömer ZÜLFE

KISALTMALAR

A: *Dîvân-ı Hecrî*: Millî Kütüphane Fahri Bilge Kitaplığı 377[2].

A.E.$_1$: Millet Ktp. Ali Emirî Manzum Kit. 563.

A.E.$_2$: Millet Ktp. Ali Emirî Manzum Kit. 49.

A.E.$_3$: Millet Ktp. Ali Emirî Manzum Kit. 674.

ʻa. m.: *ʻaleyhi'ʼs-selâm*.

Ar.: Arapça.

B.: Beyit.

C.: Cilt.

F.: Farsça.

G.: Gazel.

K.: Kaside.

Kit.: Kitaplığı.

Kt.: Kıta.

Ktp.: Kütüphanesi.

M.: Musammat.

md.: Maddesi.

MK: Millî Kütüphane Adnan Ötüken İl Halk Ktp. 110.

N: Nuruosmaniye Ktp. 4915.

NM: Nazmî: *Mecmaʻuʼn-Nezâʼir*.

PM: Pervâne Beg: *Mecmûʻa-i Nezâʼir*.

rh.: *radiyaʼllâhu ʻanhu*.

s.: sayfa.

S.$_1$: Süleymaniye Ktp. Tahir Ağa Kit. 285.

S.$_2$: Süleymaniye Ktp. Çelebi Abdullah Kit. 315.

S.$_3$: Süleymaniye Ktp. Ali Nihat TARLAN Kit. 59.

S.$_4$: Süleymaniye Ktp. Fatih Kit. 5424.

s. m.: *sallâʼllâhu ʻaleyhi ve sellem*.

TB: Terkîb-bend.

Ty.: Türkçe Yazmalar.

Ü: İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. Ty. Kit. 2945.

yr.: yaprak.

İŞARETLER

“ ”	Alıntı.
‘ ’	Anlamlandırma.
( )	İkinci durumdaki bilgiler.
<	Bu biçimden gelir.
[ ]	Yazmada olmayıp eklenen veya onarılan yerler.
[=]	Çeviri.
+	İsme gelen ek.
-	Fiile gelen ek.
§	Metinden çıkarılan anlamlar.

GİRİŞ

Sesle sözün, manayla hayalin, duygularla düşüncelerin incelikle bütünleşip bilgiyle derinleştiği Osmanlı şiiri metinlerinin, gün yüzüne çıkarılıp ilmî ölçülerle incelenmesi gerçek değerlerinin tespiti için bir gerekliliktir.

Böyle bir hedef doğrultusunda hazırlanan bu kitapta, on altıncı asır şairlerinden Hecrî'nin hayatı ve edebî şahsiyeti hakkında bilgi verilmiş, *Dîvân*'ının tenkitli metni ve nesre çevirisi sunulmuş ve metinde geçen dikkat çekici noktalara değinilmiştir.

HECRÎ[1]

Hüsâmü'd-dîn-oglu Kara Çelebî Muhyi'd-dîn Mehmed

[ö. 965/1557]

HAYATI

1.1. Adı ve Mahlası

Adı *Mehmed*, lakabı *Muhyi'd-dîn* olup *Kara Çelebî* sanıyla tanınmış ve şiirlerinde *Hecrî* mahlasını kullanmıştır. *el-hecr* (< Ar. *h-c-r*) 'bir kişiden dostluğu ve yakınlığı kesmek; bir nesneyi terk etmek; güzelliğiyle benzerlerinden ayrılan çok hoş ve güzel nesne'[2] demektir. *Hecrî* mahlası 'ayrılığa mensup, ayrılığa alışmış' anlamlarına gelir.

1.2. Doğum Yeri ve Ailesi

Yaygın rivayetlere göre Bursalı, bir rivayete göre ise Karamanlıdır.[3]

---

1 'AHDÎ: *Gülşen-i Şu'arâ*: 137. s.; 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*: 74[b]; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 1059. s.; BEYÂNÎ: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 325. s.; MECDÎ: *Hadâyiku'ş-Şakâyık*: 1. C., 495. s.; GELİBOLULU 'Âlî: *Künhü'l-Ahbâr ve Levâkihü'l-Efkâr*: 283. s.; RİYÂZÎ: *Riyâzu'ş-Şu'arâ*: 146[b]; KÂF-ZÂDE FÂ'İZÎ: *Zübdetü'l-Eş'âr*: 130[b]; KÂTİB ÇELEBÎ: *Keşfu'z- Zunûn*: I. C., 819. s; HIBRÎ: *Enîsü'l-Müsâmirîn*: 53[b]; KARA ÇELEBÎ-ZÂDE 'Abd' ül-'azîz: *Gülşen-i Niyâz*: 53[b]; BELÎG: *Güldeste-i Riyâz-ı 'İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*: 250. s.; MÜSTAKÎM-ZÂDE: *Mecelletü'n-Nisâb*: 352[a]; AYVÂNSARÂYÎ, Hâfız Hüseyn-i: *Mecmû'a-i Tevârîh*: 239. s.; Ş. SÂMÎ: *Kâmûsu'l-A'lâm*: 6. C., 4732. s.; MEHMED Süreyyâ: *Sicill-i 'Osmânî*: 4. C., 1110. s.; TUMAN: *Tuhfe-i Nâ'ilî*: II. C., 1197. s., 4710. md.

2 MÜTERCİM 'ÂSIM: *el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*:II. C., 148. s.

3 Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Beyânî ve Riyâzî, Hecrî'nin Bursalı olduğundan birleşirken Ahdî, Karamanlı olduğunu söylüyor ('AHDÎ: *Gülşen-i Şu'arâ*: 137. s).

Babası, zamanının âlimlerinden yetişen, çeşitli yerlerde kadılık yapan[4] ve Kadı Hüsâmüddîn [ö. 1514] sanıyla tanınan kimsedir.[5] Fatih Sultan Mehmed Han [1430-1481] zamanında [1451-1481] vezirlik yapan ve *Nişânî* mahlasıyla şiirler de yazan maktul Karamanlı Mehmed Paşa'nın [ö. 1481] kölelerinden[6] olduğu söylenen Kadı Hüsâmüddîn, devrindeki kadıların önde gelenlerinden sayılmaktadır.[7]

Hecrî, Osmanlı devletinin ilim ve sanat hayatında şair, müderris, kazasker ve şeyhülislâm yetiştiren ve Kara Çelebi-zâdeler[8] diye tanınan ailenin ceddidir. Oğlu Hüsâmüddîn [ö.

---

4 MECDÎ: *Hadâyiku'ş-Şakâyık*: 1. C., 495. s.; BELÎG: *Güldeste-i Riyâz-ı 'İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*: 250. s.; RİYÂZÎ: *Riyâzu'ş-Şu'arâ*: 146^b; KÂF-ZÂDE FÂ'İZÎ: *Zübdetü'l-Eş'âr*: 130^b; KÂTİB ÇELEBÎ: *Keşfu'z- Zunûn*: I. C., 819. s; HIBRÎ: *Enîsü'l-Müsâmirîn*: 53^b; KARA ÇELEBÎ-ZÂDE 'Abd' ül-'azîz: *Gülşen-i Niyâz*: 53^b; MEHMED Süreyyâ: *Sicill-i 'Osmânî*: 4. C., 345. s.; TUMAN: *Tuhfe-i Nâ'ilî*: II. C., 1197. s., 4710. md.

5 GELİBOLULU 'Âlî: *Künhü'l-Ahbâr ve Levâkihü'l-Efkâr*: 283. s.; 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*: 74^b; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 1059. s.; BEYÂNÎ: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 325. s.; 'AHDÎ: *Gülşen-i Şu'arâ*: 137. s.; MECDÎ: *Hadâyiku'ş-Şakâyık*: 1. C., 495. s.; MEHMED Süreyyâ: *Sicill-i 'Osmânî*: 3. C., 687. s.; 4. C., 1110. s.; TUMAN: *Tuhfe-i Nâ'ilî*: II. C., 1197. s., 4710. md.

6 Başka kayıtlara göre ise Kadı Hüsâmüddîn, Karamanlı Mehmed Paşa'nın kölesi değil, kardeşidir (AYVÂNSARÂYÎ, Hâfız Hüseyn-i: *Mecmû'a-i Tevârîh*: 239. s.; MEHMED SÜREYYÂ: *Sicill-i 'Osmânî*: 3. C., 687. s.). Karamanlı Mehmed Paşa gerçekten Mevlânâ Cellâleddîn-i Rûmî'nin soyundan geliyorsa (MEHMED SÜREYYÂ: *Sicill-i 'Osmânî*: 3. C., 1029. s.) Hecrî'nin soyunun Mevlânâ'ya kadar uzandığı söylenebilir. Ayrıca, bu bilgiye göre şairin Bursalı değil Karamanlı olması daha yakın bir ihtimaldir.

7 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*: 74^b.

8 Bir kayda göre aile *Kara Çelebî* lakabını Hecrî'nin babası Hüsâmüddin Efendi'nin, Niğdeli Kara Yakup b. İdris b. Abdullah'a damat olması sebebiyle almıştır. (KAYA: "Kara Çelebi-zâde Abdülaziz Efendi": *TDVİA*: 24. C., 381. s.). Hecrî'nin de birkaç yerde

1598], Rumeli Kazaskerliği de yapan âlim bir kimseydi. Onun oğlu Kara Çelebi-zâde Abdülaziz [1592-1658] Rumeli Kazaskerliği ve Şeyhülislâmlık vazifelerinde bulunmakla birlikte tarihçi ve şairdi.[9] Yine Kara Çelebi-zâde ailesinden Sâlihâ Hatun şair Nedîm'in [ö. 1730] annesidir.[10]

1.3. Eğitimi ve Mesleği

Hecrî, yaradılışından gelen yetenekle ilim yolunu tutmuş, *Şakâyık-ı Nu'mâniyye* müellifi Taşköprülü-zâde İsâmüddîn Ahmed [ö. 1561]'in babası Muslihiddîn Mustafa, Hüsâmüddîn Efendi ve Fenârî Muhyiddîn [ö. 1523] Efendi'nin gözetiminde kendisini yetiştirmiştir. Daha sonra Kemal Paşa-zâde [1468-1534]'nin Edirne Sultan Bâyezid Han medresesinde muîdi olmuş[11], bu vazifeyi ondan mülâzemetle tamamladıktan sonra sırasıyla, Bursa'da İsa Bey, Kütahya'da Molla Vâcid, Tire, Amasya Hüseyniye, Çorlu, Bursa Manastır, Manisa ve Edirne'de Bâyezid Han[12] medreselerinde müderrislik vazifesini yürütmüştür. Daha sonra müderrisliği bırakarak kadılık mesleğine geçmiş, önce Şam ve daha sonra Bursa kadılığına atanmıştır. Bursa kadılığı sırasında azledilip günlük seksen akçe vazife ile önce Bursa'da Muradiye medresesine daha sonra İstanbul'da Ayasofya ve Semâniye medreselerinin birisine

---

Kara Çelebî-zâde diye tanıtılması bu bilgiyi doğrular görünüyorsa da kaynakların çoğunda Hecrî'nin *Kara Çelebî* unvanıyla anılması, bu adın onun sayesinde aileye yakıştırıldığı ihtimalini güçlendiriyor.

9 KAYA: "Kara Çelebi-zâde Abdülaziz Efendi": *TDVİA*: 24. C., 381. s.

10 GÖLPINARLI: *Nedîm Dîvânı*: 9. s.

11 GELİBOLULU 'Âlî: *Künhü'l-Ahbâr ve Levâkihü'l-Efkâr*: 283. s.; 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*: 74^b; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 1059. s.; BEYÂNÎ: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 325. s.; KARA ÇELEBÎ-ZÂDE 'Abd' ül-'azîz: *Gülşen-i Niyâz*: 53^b.

12 Hecrî, 955/1548 tarihinde bu vazifede bulunmaktadır. (CEYLAN: 951-959 (1544-1556) *Tarihli Rumeli Kadıaskeri Rûznâmesi*: 21. s.).

yeniden müderrislik vazifesiyle gönderilmiş; son olarak tekrar kadılık mesleğine girerek Bursa, Edirne ve İstanbul kadılıklarında [13] bulunmuştur.

Şairin, üzerine aldığı vazifeleri muvaffakiyetle icra ettiği bilinmektedir. Devrin şeyhülislâmı Ebussuud Efendi [1490-1575] daha hayattayken, Kazasker Bostan Efendi [ö. 1570] ve Muhaşşî Sinan Efendi [ö. 1578] gibi seçkin ilim adamları varken Şeyhülislâmlık makamına Ebussuud Efendi'den sonra Hecrî'nin lâyık olduğu herkesçe kabul edilmişti.[14]

Hecrî, eldeki verilere göre Kelâm ve Fıkıh ilimlerinde derinliğine bilgili olduğu gibi Tarih ve Muhazarat konularına da hakim bir ilim adamıydı.[15]

1.4. Ölümü

Hecrî, İstanbul kadılığı vazifesini yürüttüğü sırada 965/1557 tarihinde vefat etmiş, Edirne Kapısı dışındaki Emir Buhârî Dergâhı civarında, hocası Kemal Paşa-zâde'nin kabrinin yakınına gömülmüştür.[16] Kabri, Edirnekapı şehitliğinde, Kemal Paşa-zâde'nin kabrinin yanında sağlam bir hâlde durmaktadır.

---

13 ʻAHDÎ: *Gülşen-i Şuʻarâ*: 137. s.; ʻÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâʻirü'ş-Şuʻarâ*: 74[b]; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şuʻarâ*: 1059. s.; BEYÂNÎ: *Tezkiretü'ş-Şuʻarâ*: 325. s.; MECDÎ: *Hadâyiku'ş-Şakâyık*: 1. C., 495. s.; GELİBOLULU ʻÂlî: *Künhü'l-Ahbâr ve Levâkihü'l-Efkâr*: 283. s.; RİYÂZÎ: *Riyâzu'ş-Şuʻarâ*: 146[b]; HIBRÎ: *Enîsü'l-Müsâmirîn*: 53[b]; BELÎG: *Güldeste-i Riyâz-ı ʻİrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*: 250. s.; Ş. SÂMÎ: *Kâmûsu'l-Aʻlâm*: 6. C., 4732. s.; MEHMED Süreyyâ: *Sicill-i ʻOsmânî*: 4. C., 345. s.; TUMAN: *Tuhfe-i Nâ'ilî*: II. C., 1197. s., 4710. md.

14 GELİBOLULU ʻÂlî: *Künhü'l-Ahbâr ve Levâkihü'l-Efkâr*: 283. s.

15 MECDÎ: *Hadâyiku'ş-Şakâyık*: 1. C., 495. s.; MEHMED Süreyyâ: *Sicill-i ʻOsmânî*: 4. C., 345. s.

16 AYVÂNSARÂYÎ, Hâfız Hüseyn-i: *Mecmûʻa-i Tevârîh*: 239. s.

Devrin şairlerinden biri tarafından şairin ölümüne şu ta‘miyeli tarih beyti söylenmiştir[17]:

*çeküp bir **âh** târîh-i vefâtın*
*dediler **hicret-i hecrî efendî***

1.5. Eserleri

Hecrî mahlasıyla yazdığı şiirlerinin toplandığı divanından başka ilim adamı kimliğiyle Kara Çelebi Muhyiddin Mehmed'in Fıkıh, Tefsir, Kelâm ve Hadis sahalarında Arapça eserleri vardır:[18]

1. *Vâkı‘ât-ı Kara Çelebî = el-Fetevâ*: Fıkıh. Arapça Süleymaniye Ktp. *İsmihan Sultan* 201. 179 yr.; Süleymaniye Ktp. *Serez* 1103. 123 yr. "Vâkı‘ât-ı Kara Çelebî ve hüve'l-mevlâ Muhyi'd-dîn Muhammedü'bni Hüsâmi'd-dîn el-müteveffâ 965 hamse ve sittîn ve tis‘a mi'e cema‘a fîhâ mesâ'ilü mühimmeti ve li'l-Cassâsi eyz[an]".[19]

2. *Sefînetü'd-Dürer* : Fıkıh. Arapça. Süleymaniye Ktp. *Şehid Ali Paşa* 789. 243 yr.

---

17 KÂTİB ÇELEBÎ: *Keşfu'z- Zunûn*: I. C., 819. s. Bu bilmeceli tarih beytinde ikinci kanattaki *hicret-i hecrî efendî* ifadesi 971 tarihini vermektedir. İlk kanattaki *çeküp âh* ibaresi 971 tarihinin içinden *âh* kelimesinin sayı değeri olan 6'nın çıkarılması gerektiğini ima ediyor. Bu sayının çıkarılmasıyla geriye 965 tarihi kalmaktadır.

hicret-i hecrî efendî: (Hâ= 5+Cîm= 3+Râ= 200+Tâ= 400+Hâ= 5+Cîm= 3+Râ=200+Yâ= 10+Elif= 1+Fâ= 80+Nûn= 50+Dâl= 4+Yâ= 10)=971-*âh*: (elif=1+hâ=5)= 965.

18 Şairin burada sayılanların dışında irili ufaklı başka eserlerine de tesadüf edilebilir. Bu eserlerin tam künyelerinin çıkartılması, nitelikleri ve değerlerinin belirlenmesi başka bir ilim dalının konusu olduğundan burada yalnızca tespit edilebildiği kadarıyla adları ve bulundukları yerler kayıt altına alındı.

19 KÂTİB ÇELEBÎ: *Keşfu'z- Zunûn*: II. C., 1999. s.

3. *Risâle fî'l-Vakf*: Arapça. Manisa İl Halk Ktp. 2925/10. 62[b]-68[b]. yr.

4. *Risâle fî Mes'eleti'l-Vasî*: Arapça. Manisa İl Halk Ktp. 2925/11. 69[b]-89[a]. yr.

5. *Yevme Ye'tî Ba'du Âyâti Rabbike* (*Kur'ân-ı Kerîm*: 6. En'âm: 158): Tefsir Arapça. Süleymaniye Ktp. *Şehid Ali Paşa* 224. 259-262. yr. *Ta'lîka 'Alâ Kavli Te'âlâ = Yevme Ye'tî Ba'du Âyât*: Süleymaniye Ktp. *Şehid Ali Paşa* 2725. 93-97. yr.

6. *Gül-i Sad-berg*: Arapça. Hadis. Beyazıt Devlet Ktp. *Beyazıt* 1234. 12 yr.

7. *Vakfet-i Kara Çelebî*: Arapça. Kelâm. Âtıf Efendi Ktp. 1185, 31 yr.

Bunların dışında Hecrî adına kayıtlı olduğu hâlde ona aidiyeti kuşkulu olan iki eser vardır:

8. *el-Cevâhirü'l-Ma'neviyye*: Arapça. Tasavvuf. Süleymaniye Ktp. *Reşid Efendi* 166. 99 yr.

9. *Hâşiye-i Kara Çelebî*: Arapça. Kütahya Vâhid Paşa İl Halk Ktp. 2064. 64 yr.

1.7. Hayatı ve Kişiliğine Dair İzler

Bütün kaynaklar Hecrî'nin âlimliği, kabiliyeti ve fazileti konusunda fikir birliği ettikleri hâlde, Âşık Çelebi onun bütün bu bilgi, olgunluk ve ağırbaşlılık altında kayıtlara aldırmayan, eğlenceye ve sohbete düşkün bir yapısının olduğunu söyleyerek içkiye ve meyhaneye olan tutkusundan bahsetmektedir. Ona göre Hecrî, sürekli batakhane köşelerinde bulunmakla *bataklıkta açan bir gül* gibidir. Kitaplarının yaprakları şarap karşılığında rehin bırakılmış; güzellerin gönül aynasından vefa nakışlarının silinmesi gibi şarap dökülmekten satırları silinip gitmişti. O,

nerede bir güzel görse başından sarığını atar, yakasını yırtar, ayrılığın acısına kapılarak uzaktan seyrederdi.[20]

Tezkirelerin çoğunda[21] Ebussuud Efendi Rumeli Kazaskeri iken [1537-1548] Hecrî'nin bir kıt'a sunup kendisinden yardım istediğini ve bu şiir sayesinde Ebussuud Efendi'nin gönlüne girip beklediği yardımı bulduğunu kaydetmektedirler. Gazel nazım biçimiyle kaleme alınan şiirin tamamı şu şekildedir (G.63):

1. *hikmetde bû 'alî ola ger şi'rde zahîr*
etmez zuhûr olmayıcak kişiye zahîr

ey mısr-ı fazla 'izz-ile sultân olan 'azîz
kaldum ayakda dâmenüñ olmazsa destgîr

3. *yokdur nazîr saña hakîkatde sûretâ*
biri iki gören görür ancak saña nazîr

zencîr-i gamdan etmez-iseñ bendeñi halâs
kaldum bu germiyân kulasında ebed esîr

5. ***hecrî*** *saña du'âlar edüp derdi dâyimâ*
her matlûbuñı kâdir ede umaram kadîr

---

20 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*: 74b.

Âşık Çelebi'nin bu ifadelerini, büyük bir âlim ve Şeyhülislâmlık makamına lâyık yüksek rütbeli bir devlet memuru olan Hecrî'nin şiirlerinde çizdiği ruh hâlinin izahı olarak anlamak gerekir. Başta padişahlar olmak üzere bilgi ve yeteneğin ağırlığı altında ve sıkı sıkıya uyulması gereken kanunların kıskacında yaşayan yüksek rütbeli şairler için şiirin dünyası bir kaçış ve rahatlık iklimidir. Hecrî de şiirin getirdiği bu imkânlardan yararlanarak belki hayatında yaşayamadıklarını şiirin dünyasında dile getirmiştir. Âşık Çelebi'nin yaptığı, gerçek hayattaki âlim Kara Çelebi Muhyiddin Mehmed'i değil, şiirdeki görüntüsüyle Hecrî'yi tanıtmaktır.

21 GELİBOLULU 'Âlî: *Künhü'l-Ahbâr ve Levâkihü'l-Efkâr*: 283. s.; 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*: 74b; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 1059. s.; MECDÎ: *Hadâyiku'ş-Şakâyık*: 1. C., 495. s.

Şiirin dördüncü beytinde geçen *Germiyân Kula'sı* ifadesi Hecrî'nin bu şiiri Kütahya'da müderrislik vazifesini yürüttüğü sırada[22] kaleme aldığını ve Ebussuud Efendi'ye sunduğunu gösteriyor.

Metindeki dördüncü musammatta şair, Osmanlı topraklarını baştan başa dolaştığını ve bütün Osmanlı ikliminin viranlığını gördüğünden bahsetmekte; gurbette çok dolaştıktan sonra artık sevdiğinin mülküne yani İstanbul'a dönmek gayreti içerisinde olduğunu dile getirmektedir. Devrin içtimaî hayatına da ayna tutan bu şiir, ileri görüşlü bir aydının hayata bakışını ve değerlendirmelerini ihtiva etmesi bakımından önemlidir.

Âşık Çelebi tezkiresinde kayıtlı bir rivayete göre[23] Hecrî, kendisi Edirne kadısı iken Hamid Çelebi'nin İstanbul kadılığından Rumeli Kazaskerliği'ne yükseltilmesi[24] ve kendisinin de İstanbul kadılığına atanması haberi üzerine bir anda şu beyti söylemiştir:

sâgarı devr-i felek ragmına döndür sâkiyâ
*döne döne **hecrî**ye cevr eylemişdür kat kat* (G.7/5)

---

22 Ebussuud Efendi'nin Rumeli Kazaskerliği dönemi göz önünde bulundurulduğunda bu şiirin 1537-1548 yılları arasında kaleme alındığı dolayısıyla bu tarihlerde Hecrî'nin Kütahya'da kadılık vazifesini yürüttüğü sonucuna varılabilir.

23 'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*: 74[b].

24 "Kazaskerlik, Fatih devrine kadar tek bir makam olup şer'î hükümleri veren en büyük merci idi. 1481 tarihinden itibaren Rumeli ve Anadolu Kazaskerliği diye ikiye ayrılmıştır. İstanbul Kadısı terfi ederse Anadolu Kazaskeri, o da terfi ederse Rumeli Kazaskeri olurdu. Rumeli Kazaskerlerinin yolu Şeyhülislâmlıktı." (SERTOĞLU: *Osmanlı Tarih Lûgatı*: 286. s.). Hecrî, öncelik bakımından Rumeli Kazaskerliği vazifesinin ve bu yolla da Şeyhülislâmlık makamının kendi hakkı olduğunu bildiği için yapılan uygulamaya içerlediğinden bu beyti söylemiş olmalıdır.

Osmanlı şairleri geleneğin açtığı yolda ilerlerken kendi hayatlarına ve hislerine dair ilk bakışta fark edilecek izler bırakmazlar; ancak, kaynakların verdiği bilgiler ve şiirlerindeki kimi ifadeler bir araya getirildiğinde Hecrî'nin kişiliğine dair iddia hüviyetinde olmasa da birkaç söz söylenebilir.

Bütün olarak bakıldığında şiirlerindeki görüntüsüyle Hecrî'nin içine kapanık, hayata karşı kırgın ve içli bir yapısı olduğu anlaşılıyor. Bu ruh hâlini yansıtması bakımından içten bir ifadeye söylenmiş bir gazelindeki şu beyit dikkat çekicidir:

*cefâ-yı hecr-ile cândan usandum şöyle kim **hecrî***
'adem mülki huzûr iklîmi ölmek istirâhatdür (G.43/7)

Şiirlerinden hissedildiği kadarıyla onun yalnızlığını ve ayrılıklarını Osmanlı şiirinin ruhunu oluşturan mecazî-hakîkî aşk anlayışıyla tanımlamak mümkündür.

Gerek şiirlerindeki kimi ifadeleri, gerekse devrin hükümdarına ya da nüfuz sahibi kimselere sunulmuş kasidesinin bulunmayışı, onun sarayın getirdiği nimetlerden uzak kaldığına ve şair olarak himaye görmediğine delil teşkil edecek niteliktedir. Zaman zaman başka şairlerde de örnekleri görülen ve hiç kimseye baş eğmeme yönündeki şu ifade, şairin ruh hâlinin bir yansıması olarak kabul edilebilir:

etmezin 'âlemde hîç bir ferde 'arz-ı ihtiyâc
mîr-i dehr olsun gerekse pâdişâh-ı taht-ı 'âc (G.15/1)

Metinde gazeller arasında yer alan ve son mısraında 932/1526 tarihi çıkan manzumede (G.11) Hecrî, muhtemelen, kaybettiği birinin ardından çektiği ıztırabı dile getirmiştir.

EDEBÎ KİŞİLİĞİ

2.1. Kaynakların Şiirini Değerlendirişi

Hemen hemen bütün kaynaklar Hecrî'nin şairlikteki kabiliyetini değerlendirirken faziletlerinin ve bilgisinin yanında şiirde de yetenekli olduğuna hatta şiirlerinin güzelliğiyle öbür maharetlerini gölgede bıraktığına dikkat çekmektedirler. Tezkire yazarları, Hecrî'nin şiirlerini *latîf*, *dürer-bâr*, *'âşıkâne*, *muhayyel*, *fürkat-âmîz*, *mahabbet-engîz*, *bî-misl* ve *pür-mesel* gibi sıfatlarla tanımladıkları gibi onun şiirlerinin herkesçe beğenilip takdir edildiğini söylemektedirler.

Gelibolulu 'Âlî'ye göre faziletlerinden fazla *eş'âr-ı latîfesi* vardır ve inşası da beğenilip takdir edilmeye lâyıktır.[25]

Hasan Çelebi, şiir fenninde güçlü olup büyük küçük herkes tarafından makbul tutulan, inciler saçan şiirleri olduğuna dikkat çekmektedir.[26]

Ahdî'ye göre, üslûbu güzeldir ve âşıklar arasında rağbet bulmuştur. Âşıkane beyitleri hayallerle süslü, rindçesine seçilmiş kelimeleri atasözleriyle ve özlü sözlerle yüklüdür. Mahlası Hecrî olduğu için bütün şiirleri ayrılıkları ve aşkı terennüm eder.[27]

Mecdî, Hecrî'nin, Türkçe'de *latîf eş'ârı* ve *bî-misl âsârı* olduğuna işaret ettikten sonra onun belâgatla yüklü şiirlerinin gönlü perişan olanları sevgiliye kavuşmuşçasına sevindirdiğinden ve âşıkların bütün dertlerini ortadan kaldırdığından bahseder.[28]

---

25 GELİBOLULU 'Âlî: *Künhü'l-Ahbâr ve Levâkihü'l-Efkâr*: 283. s.

26 KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 1059. s.

27 'AHDÎ: *Gülşen-i Şu'arâ*: 137. s.

28 MECDÎ: *Hadâyiku'ş-Şakâyık*: 1. C., 495. s.

Riyâzî ise Hecrî'nin şiir sanatında, ilimdeki derecesini aştığı bilgisini vermektedir.[29]

Beyanî'nin değerlendirmeleri Hasan Çelebi'ninkilerle aynı yöndedir.[30]

Bu kaynaklar arasında en doğru ve yerinde değerlendirme 'Ahdî'ye aittir. Gerçekten de mahlasına uygun olarak Hecrî'nin şiirlerine ayrılık ve ayrılık acısı hâkimdir. Ayrıca şair, birçok beytinde deyimlere ve atasözlerine yer verdiği gibi atasözü hüviyetinde özlü sözler söyleme gayreti içerisindedir.

2.2. Kendi Şiirini Değerlendirişi

Osmanlı şairlerinin özellikle makta beyitlerinde kendi şiirleri ve sanatları üzerinde söz söylemeleri ve kendilerini övmeleri âdettendir. Kimi şairin çok sık başvurduğu bu övünme ve meydan okuma edası, Hecrî'de yalnızca birkaç beyitte vardır. Bunun sebebi, şairin şiir vadisinde iddiasız ve alçak gönüllü bir yapıya sahip olmasında ya da ilmin getirdiği ağırbaşlılık ve dengenin kendisine engel teşkil etmesinde aranabilir.

Tespit edilebildiği kadarıyla Hecrî, yalnızca iki beyitte kendisini doğrudan şairlik bakımından övmektedir. Bu beyitlerin dayanak noktası, Hecrî'nin öbür şairlerden farklı ve üstün olmasıdır. Onun şiirine herkes rağbet gösterirken öbür şairlere ilgi kalmamıştır ve Hecrî göçtükten sonra karga ve çaylağın, doğanın yerini tutmaması gibi hiçbir şair onun yerini alamayacaktır:

müşterî olalı herkes bu metâ'-ı nazmuma
hecri*yâ kalmadı şi'r-i gayra 'âlemde revâc* (G.15/5)

---

29 RİYÂZÎ: *Riyâzu'ş-Şu'arâ*: 146b;

30 BEYÂNÎ: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: 325. s.

*gitse **hecrî** gayrı şâ'irler aña olmaz bedel*
şâh-bâzuñ sanma kim zâg u zagan yerin tutar (G.36/6)

Hecrî'nin şiir anlayışını en açık şekilde ifade eden sözler, "Ey Hecrî, o işveli güzeli ne zaman övmeye başlarsan, gazelin Necâtî'nin şiirinin yerini tutsun, gazel dediğin içinde atasözleri bulunandır." biçiminde çevrilebilecek olan şu mısralardır:

her kaçan kim ola medh etdügüñ ol şûh güzel
*gazelüñ **hecrî** ola şi'r-i **necâtî**ye bedel*
gazel oldur kim ola anda nece darb-ı mesel (M. 1/V)

Buradan anlaşıldığına göre şiir, Necâtî Bey'in şiiri gibi olmalı, atasözleri ya da atasözü gibi yerli yerinde ve anlamlı söylenmiş sözlerle süslenmelidir. Divanda atasözü ve deyimlerle örülmüş birçok beyit bulunması Hecrî'nin bu üslûbu kendisine yakıştırdığının belgesidir.

Hecrî'nin şiirini tanımlamak için seçtiği ıstılahlardan ikisi *halâvet* ve *rengîn edâ*'dır. 'Renkli, parlak, gösterişli' anlamlarındaki *rengîn* (< F.) kelimesi ıstılah manasıyla 'mecazlı, süslü, değişmeli, tasvirli, istiareli, kinayeli' anlamlarındadır. Bir ıstılah olarak *halâvet* (< Ar. *h-l-v*) kelimesinin 'tatlı, şirin, lâtifeli' anlamıyla birlikte şiirin dış yapısındaki söyleyiş güzelliğini ifade ettiği düşünülebilir. Hecrî, şiirlerinin renkli hayallere ve tatlı bir söyleyişe sahip olduğunu, şarabı ve sevgilinin dudağını vasfetmesine bağlayarak dile getirmektedir:

***hecrî** suhanda vasf-ı mey ü la'l-i yâr kıl*
ver şi'rüñe halâvet ü rengîn edâlıg et (G.9/5)

2.3. Dil ve Üslûpla İlgili Dikkatler

Hecrî, Osmanlı şiirinde, Necâtî Bey'de kemâlini bulan ve bütün on altıncı asra damgasını vuran, atasözleri ve deyimlerle süslenmiş, özlü sözlerle örülmüş, hayal ve düşünce zenginliğiyle derinleşmiş bir üslûbun temsilcisi olma yolunda kalem oynatmış

bir şairdir. Şiirin atasözü ve deyimlerle örülmesi, tek yönlü ve kuru bir söyleyişi değil, beytin havasına uygun çok çeşitli çağrışımlara açık bir anlatımı gerektirir. *Îrâd-ı mesel* sanatı çerçevesinde kurduğu beyitlerde Hecrî'nin, nasihat üslûbunun sıkıcı ve heyecansız yapısını değiştirerek hayal unsurlarının ve ifade kıvraklığının yardımıyla kimi atasözlerine şiir hüviyeti kazandırdığı iddia edilebilir. Meselâ, "Kurunun yanında yaş da yanar." biçimindeki meselin söz konusu edildiği şu beyitte, gönül ateşinden gözyaşlarının kuruduğu, bu sayede âşığın bedeninin tutuştuğu dile getirilirken, bedenin zayıflığı ve kuruluğu ile gözyaşlarının ıslaklığı, tezat sanatının da himayesiyle ince çağrışımalara sahne olmaktadır:

kuruyup göñlüm odından gözüm yaşı tutuşdı ten
meseldür kim demişlerdür yanar kuru yanınca yaş (G.76/2)

"Suya götürüp susuz getirmek" atasözü üzerine inşa edilen bir başka beyitte ise ölüleri diriltme mucizesini gösteren İsa (*a. m.*)'nin can vericilik bakımından sevgilinin dudaklarıyla yarışamayacağı söylenirken, Hızır (*a. m.*)'ın İskender-i Zülkarneyn ile âb-ı hayâtı aramaya çıkışlarına ve Hızır'ın sonsuzluğa kavuşup, İskender'in mahrum kalışına ince bir telmih vardır:

sanma bahs içre mesîhâ lebüñe söz yetürür
hızr-ı hattuñ suya eltür anı susuz getürür (G.23/1)

Benzeri örnekler çoğaltılabilir.[31] Bu anlatım tarzında esas nokta, sözü hem mana hem de ihtiva ettiği kelimeler bakımından şiirin malzemesi yapabilmek, ince çağrışımlar ve güçlü anlam ilgileriyle süsleyebilmektir.

---

31 G.20/5, G.54/4, G.61/7, G.84/1, G.84/4, G.105/1, G.109/5, G.117/1, G.123/2, G.123/5, G.126/2.

Doğrudan atasözü olmasa da atasözü hüviyeti taşıyan ifadeler de *îrâd-ı mesel* sanatına dahil edilir.[32] Hecrî'nin, bilinen atasözlerini zikretmenin ötesinde en çok üzerinde durduğu ve üslûbunun en dikkat çekici tarafını teşkil eden hususiyeti, şiirini atasözü değerinde, etkileyici, renkli ve anlamlı sözlerle süslemesidir. Metinde bunun birçok örneğini görmek mümkündür.[33] Bu üslûpta *îrâd-ı mesel*, *temsîlî teşbîh*, *leff ü neşr* ve *îcâz-ı kısar* sanatları iç içe bulunur ve beyit çoğu kez bu esaslar üzerine inşa edilir. *Îrâd-ı mesel* ile birlikte *temsîlî teşbîh*in[34] ve *leff ü neşr*in[35] bulunduğu bilinen bir gerçektir. Belâgat ilminin *Me'ânî* şubesi içerisinde değerlendirilen *îcâz-ı kısar* ise, daha çok hikmetli sözler ihtiva eden ifadelere mahsus bir anlatım tarzıdır.

"Şarap kadehi Hakk'ın bereketine engel değildir; çünkü cam güneşe engel teşkil etmez." anlamındaki beyitte, *feyz-i hak-âfitâb* ve *câm-ı mey-sırça* arasında *mürettep leff ü neşr*, çok başarılı sayılmasa da bu unsurlar arasında bir *temsîlî teşbîh* ve atasözü hüviyeti taşıyan ikinci mısrada ise aynı zamanda *îcâz-ı kısar* bulunduğu söylenebilir:

mâni' olmaz feyz-i hakka câm-ı mey
âfitâba sırça çün olmaz hicâb (G.4/3)

"Ey gönül, her Leylâ/gece saçlıdan vefa ümidi/kokusu bekleme; çünkü Hızır'a âb-ı hayât her gece nasip olmamıştır." anlamındaki şu beyitte de *saç-gece*, *bûy-ı vefâ-âb-ı hayvân* ve

---

32 SARAÇ: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: 249. s.

33 G.2/3, G.3/1, G.34/4, G.36/6, G.44/5, G.51/3, G.51/4, G.52/2, G.52/3, G.56/4, G.56/5, G.57/2, G.57/5, G.58/5, G.60/2, G.60/5, G.61/4, G.71/4, G.71/5, G.72/1, G.78/1, G.78/2, G.78/3, G.78/5, G.78/6, G.78/7, G.92/5, G.118/4, G.131/1, G.137/3, G.139/5.

34 SARAÇ: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: 249. s.

35 COŞKUN: *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*: 147. s.

dil-hızr arasında aynı ilgileri görmek ve yine beytin ilk kanadını destekleyen ikinci kanatta da az sözle derin düşüncelerin ifade edildiğini söylemek mümkündür:

her saçı leylîden ey dil umma gel bûy-ı vefâ
hızra rûzî olmamışdır âb-ı hayvân her gece (G.118/5)

Hecrî'nin üslûbunda dikkati çeken sanatlardan bir tanesi de *leff ü neşr*'dir.[36] Bu sanat, getirdiği düzenle beyti dış yapı bakımından sağlamlaştırırken, kimi yerlerde *temsîlî teşbîh* diye tavsif edilebilecek benzetmelerle sözü anlam bakımından iyi işlenmiş bir hâle getirmektedir. Sevgilinin güle benzeyen yanağı ve selviye benzeyen boyu çerçevesinde kurulan şu beyitte başarılı bir *leff ü neşr* örneği verilmiştir denebilir:

'ârız u kaddüñ hevâsıyla düşüp cânlar verür
servden tâbût umar gülden kefen ister göñül (G.94/3)

Gerek mesleği, gerek yaşadıklarıyla hatırı sayılır bir bilgi ve tecrübeye sahip olan Hecrî'nin, divanında, seçtiği üslûbun bir uzantısı olarak bilgece söylenmiş, zamandan şikâyet ihtiva eden ve dünyanın geçiciliğini hatırlatan sözlere rastlanmaktadır.[37] Hatta bu yönde söylenmiş müstakil bir gazel vardır (G.11). Bilgi ve tecrübeyle yoğrulmuş şu beyit, konuya açıklık getirecek hüviyettedir:

key sakın ***hecrî*** *şihâb uc-ıla gözüñ çıkarur*
kâse-i çarh-ı nigûn verse eger bir kaşık aş (G.75/7)

Kimi zaman beyit seviyesinde kimi zaman da gazelin bütününde izleri görülen[38] ve çoğu kez remizler ardında

---

36 G.22/2, G.25/2, G.25/4, G.39/1, G.53/3, G.54/4, G.56/1, G.59/1, G.64/3, G.85/4, G.93/4, G.101/2, G.107/7, G.120/3, G.130/4, G.134/2, G.135/2.

37 G.41/2, G.84/3, G.100/5, G.52/5, G.136/6, G.136/7.

38 G.9, G.128; G.33/5, G.82/4, G.82/7, G.109/1.

gizlenerek ifade edilen tasavvuf, Hecrî'nin şiirine derinlik ve düşünce zenginliği katan önemli bir unsurdur. Tasavvufta hakîkî aşka, yani ilâhî aşka ancak mecazdan geçmekle ulaşmanın mümkün olduğuna inanılır. Bu fikir üzerine kurduğu beytinde Hecrî, *mecazdan geçmek* ibaresini hem mecazî aşktan vaz geçmek gerektiğini hem de mecazî aşk yoluyla hakîkî aşka ulaşılabileceğini çağrıştıracak şekilde seçmiş ve "Mecaz hakikatin köprüsüdür." biçimindeki söze ince bir imada bulunmuştur:

> *'ışk-ı hakîkî ister-iseñ geç mecâzdan*
> *insâf eyle **hecrî** hakîkat mıdur mecâz* (G.73/5)

Bütün güzellerde ve güzelliklerde Allah'ın kudretini görmek, onu bulmak ve ona ulaşmak, tasavvufun etkisiyle şairlerin sıkça dillendirdikleri düşüncelerdendir. Remizlerle örülen şu beyit, bu esas üzerine inşa edilmiştir:

> *buldı **hecrî** isteyüp sîmîn sanemlerde seni*
> *tañrısın bulur demişler çünki ey yâr isteyen* (G.109/5)

Hecrî'nin, birçok beytinde, hatta kimi zaman şiirin tamamında, manevî ıztırabın sarsıntısıyla kıvranan ruh hâlini içten ve dokunaklı bir üslûpla tasvir ettiği görülüyor.[39] Iztırabın kaynağı umumiyetle ayrılık ve dünyanın dertleridir. Şiiri, samimiyetten mahrum bir nevi kelime oyunu, ya da bir hüner gösterisi olmaktan kurtarıp muhatabı zaafları ve duygularıyla şairin insanî tarafıyla karşı karşıya bırkan böyle söyleyişler, zihinden çok hisler üzerinde tesirli olmalarıyla etkileyici bir yapı arz ederler. Hecrî'nin bu yolla şiirine içtenlik ve etkileyicilik kattığını söylemek mümkündür.

---

39 G.43, G.65, G.86, G.106, G.138; G.5/5, G.10/4, G.24/6, G.44/7, G.71/3, G.83/3, G.83/4, G.83/5, G.92/6, G.127/5.

"Hicran sâkîsinin elinden zehir dolu kadeh yudumlayıncaya kadar ecel şarabını kana kana içmek mutluluğun ta kendisidir." anlamındaki şu beyit içten bir ifadeyle söylenmiştir:

çekince sâkî-i hicrân elinden câm-ı zehr-âlûd
ecel sahbâsını nûş eylemek 'ayn-ı sa'âdetdür (G.43/4)

Şairin şu ifadesi de oldukça samimî bir eda taşımaktadır:

halk u 'âlemden şu deñlü gussa çekdüm isterem
bakmasam halk-ı cihâna görmesem dünyâ yüzin (G.115/3)

Seçtikleri kelimeler, benzetmeler ve ifade ettikleri hisler şairlerin geleneğin içerisindeki kimliğini ve yerini belirlemekte aydınlatıcı bilgiler ihtiva eder. Hecrî'nin şiirlerindeki kelimelerin geçiş sıklığına bakarak şairin üslûbu hakkında çok kesin olmamakla birlikte birtakım sonuçlara varmak mümkündür.

Hecrî, seçtiği mahlasın kanatları altında en çok aşka ve Ahdî'nin de dikkat çektiği gibi[40] ayrılığa ve acıya dair kelimelere yer vermiştir. Bunlardan *'ışk* altmış altı kez, *'âşık* yirmi üç kez, *şevk* otuz dört kez, *mihr* otuz bir kez; ayrılığı ve ayrılık acısını ifade eden *hecr* yirmi yedi kez, *hicrân* yirmi bir kez, *hasret* on yedi kez; çekilen acının aynası durumundaki *âh* elli üç kez, *âteş* otuz beş kez, *belâ-derd-gam-mihnet-zâr* ikiyüz dört kez, *çekmek* kırk kez, *kan-dem* yüz iki kez, *eşk-yaş* altmış kez ve bütün hislere ve acılara sahne olan *dil* ve *göñül* kelimeleri de ikiyüz kırk altı kez yer almıştır. Üslûbun yapı taşları durumundaki bu kelimeler, Hecrî'nin şiir vadisindeki hüviyetini

40 'AHDÎ: *Gülşen-i Şu'arâ*: 137. s.

tanımlayacak niteliktedir.[41] Yine bunlara ek olarak, şairlerin mahlasları ile üslûpları arasındaki ilgileri anlatan bir gazelde Hecrî'den bahseden aşağıdaki beyit, yukarıda söylenenleri destekleyecek niteliktedir:

gâh agladur belâ-keşi gâh güldürür
***hecrî** gazelleri **visâlî** gazelleri* (*PM*: 145[a])

Birçok örnek bulunmakla birlikte şu beyit, Hecrî'nin his dünyasının ve şiirdeki kimliğinin bir belgesi sayılabilir:

*her visâlüñ âhiri hicrân imiş çün **hecri**yâ*
şimdiden cânı cefâ-yı hecre mu'tâd eylerem (G.100/5)

Hecrî'nin, üslûbunu oturtmaya çalışırken kimi yerlerde fesahat kusurları işlediği fark ediliyor. Bunların en çok dikkati çekeni, kelimelerin tek tek fasih olmalarına rağmen bir araya geldiklerinde meydana gelen söyleyiş güçlüğü[42] şeklinde tarif edilen *tenâfür-i kelimât*'tır. Vezin gereği ya da anlamı tamamlama gayreti sonucu ortaya çıkan böyle ifadeler, şiirin akıcılığını sekteye uğratmaktadır. Meselâ şu beyitteki /l/ ünsüzünün özellikle /r/ ünsüzünden sonra bir biri ardınca geçmesi ifadeyi şiir olmaktan çıkarmıştır denebilir:

*giriftâruñ-**durur dil hoş-dil ol sen***
çü şâd olur tutulsa murg sayyâd (G.17/4)

Yine bunun gibi,

bu cemâl-i 'âlem-ârâ ile ol meh gün gibi
*az gün içinde göresin şehri **hecrî** aralar* (G.49/7)

---

41 Geleneğin gereği olarak belki bütün Osmanlı şairlerinde acılara ve ayrılıklara dair kelimeler en çok geçenlerdir. Burada, Hecrî'nin yepyeni bir üslûp ortaya koyduğu ya da başkalarından kesin çizgilerle ayrıldığı yönünde bir iddia yoktur. Yalnızca, şiirindeki belirgin noktalara dikkat çekilmiştir.

42 SARAÇ: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: 39. s.

biçimindeki beyitte aynı kalıptaki "şehri" ve "**hecrî**" kelimelerinin bir araya gelişi, söyleyiş güçlüğü doğurmuştur. Şiirin akıcılığını bozan bu örneklerin sayısını artırmak mümkündür.[43]

Metinde, fesahat kusurları arasında kabul edilen ve söz diziminin edebiyatçılar arasında benimsenmiş kaidelere aykırı bir yapı arz etmesi anlamına gelen[44] *za'f-ı te'lif* örneklerine rastlanmaktadır. Meselâ, şu beyitte, vezin zorlaması sonucu *etdügin* yerine *etdüklerüñ* denilmiş ve kabul görmüş usule aykırı bir yol izlenmiştir:

yâduñ söziyle eyleme gel âşinâñı yâd
etdüklerüñ cefâları bir bir gel eyle yâd (G.18/1)

Bazı beyitlerin, gerek cümle unsurlarının yerli yerinde bulunmaması, gerek ifadenin anlaşılır olmaması sebebiyle mananın anlaşılmaz hâle gelmesi demek[45] olan *ta'kîd* kusurunu ihtiva ettiği söylenebilir. Şu beyitteki, hemen hemen aynı anlama gelen ve birbiri ardınca sıralanan *harâb edüp yıkaldan* ifadesi, cümlede *leşker-i mihnet* ibaresinden başka bir fail daha varmış havası vererek mananın zihne intikalini aksatmaktadır:

leşker-i mihnet harâb edüp yıkaldan mülk-i dil
şöyle yatur ey perî-peyker dahı vîrân olup (G.5/4)

Yine şu beyitte şair, vezin zorlamasıyla *hîç kimse* ibaresinin arasına *'âlemde bu hüsne deyemez* ibaresini koyarak cümle yapısını bozmuş ve sözü fesahatten düşürmüştür:

agırı altuna satıldı egerçi yûsuf
hîç 'âlemde bu hüsne deyemez kimse bahâ (G.1/4)

---

43 G.3/3, G.26/7, G.38/5, G.49/2, G.68/1, G.77/5, G.79/5, G.112/4.

44 SARAÇ: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: 39. s.

45 SARAÇ: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: 40. s.

Bazı kelimelerin bilinen okunuşlarının dışına çıkılması da (kıyasa muhalefet) vezin zorlamasıyla oluşan fesahat kusurlarındandır. Vezin gereği bir gazelin tamamında kelimeler telâffuzları değiştirilerek kullanılmıştır (G.37). Yine bunun gibi *hayf* (G.76/6) kelimesi de yapısı bozularak okunan kelimeler arasındadır.

Bu sayılanlardan başka metinde, cümle düzeni ve anlam bakımından kusurlu sayılabilecek ifadeler de vardır.[46]

Hecrî'nin kimi sözlerinde tekrara düştüğü, aynı hayal ve manaları aynı kelimelerle ve aynı üslûpla dile getirdiği görülmektedir.[47] Meselâ şu iki beyitte yalnızca bir kelime değişmiştir:

neçe bir feryâd ey bülbül gül-i ***hod-rûy*** *içün*
uçurupdur ol bu gülşenden senüñ gibi hezâr (G.26/4)

neçe bir feryâd ey bülbül gül-i ***ra'nâ*** *içün*
uçurupdur ol bu gülşenden senüñ gibi hezâr (G.59/3)

Hecrî, şiir dilinde yer yer açık söyleyişlere ve halk diline özgü ifadelere de yer vermiştir. Halk diline özgü ifadelere *göñül itler gibi peşîmândur* (G.29/2), *kanlu bıçaklu yagıdur* (G.54/3), *sayru ölümlü her biri sanma ki sagı var* (G.55/4) ve *ataluk eyleyüp* (G.81/4) biçimindeki söyleyişler örnek gösterilebilir. Şu beyit ise açık bir üslûpla dile getirilmiştir:

benden günehlü olmaya yarın yazuk baña
bugün olursa cân-ıla sevmek seni günâh (G.126/4)

---

46 G.2/4, G.12/2, G.17/4, G.22/4, G.23/3, G.38/5, G.48/5, G.78/3, G.80/2, G.90/2, G.95/5, G.99/1.

47 G.6/5-G.7/4, G.26/3-G.59/5, G.68/1-3-G.73/4, G.93/6-G.95/3, G.96/3-G.98/2, G.109/2-G.111/7, G.111/6-M.3/V/2.

Hecrî'nin vezni uygulamada titizlik gösterdiğini söylemek güçtür. Birçok yerde vezin mana uğruna feda edilmiş, buna ek olarak kelime seçiminde ses unsuru yeterince gözetilmediği için şiirin akıcılığı kaybolmuştur. Özellikle bazı beyitlerdeki imaleler[48] şiirin ahengini aksatmaktadır. İki mısra içinde yedi imale, şairin vezni tam sindiremediğini ve sesleri yeteri kadar iyi işleyemediğini kanıtlayacak bir yapıdadır:

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

*ay**aguña** sirişküm her dem aksun pây-mâl olsun*
*yol**uña** biñ dil-**ile** sevdügüm rûhum revân olsun* (G.112/2)

Birçok beyitte görülen kaynaştırmalar[49] da şairin vezne yeterince hâkim olmadığı düşüncesini uyandırmaktadır:

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

meger eksüklük etmişler öñinde serv kaddinüñ
*başı aşaga tûbânuñ çenâruñ **yalım'alçakdur*** (G.30/4)

Bütün bu kusurlara rağmen şairin, şiirini dış yapı bakımından bütünüyle ihmal ettiği söylenemez. Hecrî, söze ahenk katmak ve kelime oyunları yaparak hüner göstermek maksadıyla cinasa ve ikilemelere yer vermiştir. Şu beyit buna örnek teşkil edecek niteliktedir:

*nâr-ı 'ışk-ıla yanup olalı **hâkister** göñül*
*her hevâya yeltenürken şimdi **hâk ister** göñül* (G.93/1)

Metinde başka cinas örneklerine rastlanabildiği[50] gibi bütün bir gazelin cinaslı kafiyeyle yazıldığı da vardır (G.122).

---

48 G.2/2, G.30/1, G.70/3, G.94/1, G.125/4.

49 G.20/3, G.21/1, G.30/4, G.105/5, G.107/3, G.132/5.

Belli bir düzen içerisinde sıralanan ikilemeler[51], şiirdeki ses unsurunun tesirini artırdığı gibi, anlamın yerine oturmasına da katkı sağlar:

__lahza lahza__ göz ucıyla hâline baksañ n'ola
pâdişâhum rahm edüp __hecrî__ kuluña __gâh gâh__ (G.121/7)

Beyit içerisinde belli seslerin yinelenmesi, kulakta bir musikî havası bırakarak şiirin etkisini artırır. Şu beyitte /s/ ve /z/ ünsüzü ile ahenk sağlanmaya çalışılmıştır:

*benüm **s**erv-i **s**er-efrâ**z**um **s**alın**s**un **s**er-firâ**z** ol**s**un*
*hudâdan i**s**terem **z**ülfi gibi 'ömri dırâ**z** ol**s**un* (G.108/1)

2.4. Kullanılan Vezinler

Divanda aruzun *Hezec*, *Remel*, *Muzâri'*, *Müctes*, *Hafîf*, ve *Mütekârib* bahirlerinde on dokuz çeşit vezin kullanılmıştır. Bunlardan sıklık bakımından ilk sırayı *Remel*, ikinci sırayı *Hezec* bahri almaktadır. *Remel-i müsemmen-i mahzûf* (Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün) 57 kez, *Hezec-i müsemmen-i sâlim* (Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün) yirmi iki kez geçmektedir. Sıklık bakımından üçüncü sırada yer alan vezin ise yirmi iki kez geçen *Muzâri'-i müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı mahzûf* (*maksûr*) (Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün/fâ'ilât)dur. Şair, Osmanlı şiirinin en sık kullanılan vezinlerini seçmiştir.

Birinci Daire (Dâ'ire-i mu'telife)

1. Hezec [Türkü]: 32 kez.

Hezec-i müsemmen-i sâlim[52]:

---

50 G.22/1, G.53/1, G.64/1, G.71/1, G.75/1.

51 G.7/5, G.19/6, G.70/4, G.91/3.

52 G.2, G.30, G.38, G.43, G.47, G.51, G.61, G.76, G.77, G.78, G.79, G.84, G.101, G.102, G.106, G.108, G.112, G.122, G.125, G.131, G.137, G.138, G.141.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec-i müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı mahzûf: (G.10).
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

Hezec-i müsemmen-i mekfûf-ı maksûr: (G.113).
Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü mefâ'îl

Hezec-i müseddes-i maksûr: (G.6, G.17, G.127).
Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îl

Hezec-i müseddes-i mahzûf[53]:
Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

2. Remel [Koşma]: 86 kez.

Remel-i müsemmen-i mahzûf[54]:
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel-i müsemmen-i maksûr[55]:
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât

Remel-i müseddes-i maksûr: (G.4)
Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât

Remel-i müsemmen-i mahbûn-ı mahzûf[56]:
Fe'ilâtün (fâ'ilâtün) fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Remel-i müsemmen-i mahbûn-ı maktû'[57]:

---

53 G.50, G.69, G.70, G.129.

54 G.1, G.2, G.5, G.20, G.22, G.24, G.27, G.28, G.31, G.32, G.36, G.39, G.41, G.44, G.46, G.49, G.52, G.53, G.54, G.56, G.57, G.60, G.62, G.71, G.72, G.74, G.80, G.83, G.85, G.86, G.87, G.88, G.89, G.90, G.91, G.93, G.94, G.95, G.100, G.103, G.104, G.105, G.107, G.109, G.111, G.115, G.118, G.120, G.130, G.132, G.134, G.135, G.139, M.2, M.3, M.4.

55 G.7, G.12, G.15, G.26, G.59, G.81, G.97, G.114, G.116, G.117, G.121, Kt.2.

56 G.8, G.23, G.40, G.58, G.64, G.65, G.75, G.92, G.98, G.119, G.123, G.128.

Fe'ilâtün (fâ'ilâtün) fe'ilâtün fe'ilâtün fa'lün

Remel-i müsemmen-i mahbûn-ı maksûr: (G.98)
Fe'ilâtün (fâ'ilâtün) fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilât

İkinci Daire (Dâ'ire-i muhtelife)

1. Muzâri' [Benzer]: 23 kez.

Muzâri'-i müsemmen-i ahreb: (G.11).
Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün

Muzâri'-i müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı mahzûf[58]:
Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Muzâri'-i müsemmen-i ahreb-i mekfûf-ı maksûr[59]:
Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilât

2. Müctes [Kopuk]: 1 kez.

Müctes-i müsemmen-i mahbûn-ı maksûr: (G.82)
Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilât

Üçüncü Daire (Dâ'ire-i mütenevvi'a)

1. Hafîf [Yeyni]: 5 kez.

Hafîf-i müseddes-i mahbûn-ı [mahzûf]: (G. 35).
Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Hafîf-i müseddes-i mahbûn-ı maktû': (G. 29).
Fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün

Hafîf-i müseddes-i mahbûn, sâlim-i sadr, maktû'-ı 'arûz u darb: (G.37, G.42, G.96).
Fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lün

---

57 G.14, G.16, G.133, G.136, M.1.

58 G.9, G.19, G.21, G.25, G.33, G.34, G.45, G.48, G.55, G.66, G.67, G.110, G.124, G.140, G.142, Kt.1.

59 G.18, G.63, G.68, G.73, G.99, G.126.

Dördüncü Daire (Dâ'ire-i müttefika)

1. Mütekârib [Yakın]: 1 kez.

Mütekârib-i müsemmen-i sâlim: (G.13).
Fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün

2.5. Atasözleri, Deyimler, Kalıp Sözler

acı dil vermek (G.91/3).
ağız vermemek (G.95/4).
ağzı var dili yok (G.98/7).
alnı açık kaşı çatık (G.61/4).
arayan Tanrısını bulur (G.109/5).
artığa geçmek (G.124/5).
âşık olan arsız gerek (G.72/3).
âşığa namus ardır (G.45/5).
aşk hastasına ilaç olmaz (G.15/3).
aşk şehidine kefen yaraşmaz (G.111/1).
atalık eylemek (G.81/4).
ateş gibi baş çekmek (G.40/2).
avare olmak (G.25/4).
ayağa düşmek (G.96/5).
ayağa salmak (G.32/3).
ayağı götürmek (G.11/2).
ayağı tozuyla taşradan gelmek (G.142/4).
ayağına baş koymak (G.7/3).
ayağına baş vurmak (G.17/2, G.49/5).
ayağına düşmek (G.94/1, G.138/3, G.141/3).
ayağını öpmeye sarkmak (G.16/2).
ayak çekmek (G.24/6, G.69/2, G.77/5).
ayak dolamak (G.123/4).
ayakta kalmak (G.42/2, G.63/2).
aynına almamak (G.19/2, G.62/6).
az tamah kişiye çok ziyan eder (G.51/2).
bağrı kan olmak (G.135/4, M.3/III/2).
bağrını delmek (G.25/2).
bahtı uykudan uyanmak (G.26/5).
baş açık (G.96/4).
baş açmak (G.138/4).
baş çekmek (G.64/2).
baş eğmek (G.33/6, G.129/2, G.133/5).
baş kaldırmak (G.138/3, G.141/3).
baş komak (G.75/5).
başa çıkmak (G.97/6).
başı açık padişahlık etmek (G.9/3).
başı aşağa (G.30/4).
başına gün doğmak (G.31/4).
başına iş düşmek (G.28/1).
başında devlet olmak (G.11/2, G.96/3).
başını ortaya koymak (G.137/1).
başlı pınar (G.45/4).
baştan çıkarmak (G.74/2, G.123/4).
bel bağlamak (M.3/II/2).
berbad kılmak (G.17/3).
bıçak kemiğe dayanmak (G.8/4).

bih demek (G.123/5, G.136/4).
bir yana eylemek (G.3/4).
bir yana olmak (G.2/5).
biri bine geçmek (G.24/4, G.35/3).
boynu bağlı (G.6/5, G.7/4, G.46/3).
boynu kıldan ince (G.129/4).
boyu yay olmak (G.11/6).
cam güneşe engel olmaz (G.4/3).
can atmak (G.6/4).
cana geçmek (G.11/6).
canı yok (G.89/2).
çarh urmak (G.49/4).
çenberden geçmek (G.28/2).
dedikleri kadar var (G.72/4).
delilik çeşit çeşittir (G.114/4).
dem ürmek (G.125/2).
derisine dolu pahası (G.33/2).
dik gelmek (G.140/4).
dil ve can oynamak (G.128/1).
dil vermek (G.102/5).
dumansız helva (G.91/6).
ecelden önce ölmüş yok (G.84/1).
eğri nazar (G.24/7).
el çekmek (G.11/2).
el vermek (G.137/1).
elif çekmek (G.45/3).
elin beri (G.140/5).
elinden düşmek (G.21/2).
elini almak (G.50/3).
elini ipe çekmek (G.92/2).
eliyle başına almak (G.138/4).
emdiği süt burnundan gelmek (G.92/5).
erlik etmek (G.25/3).
ermişlerin yardımı dağları devirir (G.99/3).
esen kalmak (G.111/4).
esmek savurmak (G.40/2).
eşiğini beklemek (G.10/5).
eteğini elden bırakmamak (G.11/3).
feleğe kelek simurga sinek dememek (G.92/8).
fırsat el vermek (G.104/1).
gam yememek (G.40/5, G.80/7, G.84/1, G.104/5).
gizli din tutmak (G.36/1).
göğe boyanmak (G.126/1).
gökte ararken yerde bulmak (G.117/1).
gönlü açılmak (G.70/2).
gönlü alçak (G.90/3).
gönlüne düşmek (G.53/3).
gönlünü almak (G.38/5, G.116/1).
gönlünü kırmak (G.23/3).
gönül karımaz (G.42/4).
gönül vermek (G.29/5).
gözleri yollarda kalmak (G.5/5).
gözü açıklar uyanıktır (G.61/6).
gözü bağlı misafir (G.142/4).
gözünden çıkmak (G.7/1).

gözüne kan görünmek (G.119/6).
gözüne katrece gelmemek G.138/2).
gül gibi gülmek (G.5/6).
gün gibi yalnız yürümek (G.92/4).
gün göstermemek (G.115/4).
haber çekmek (G.101/4).
harf atmak (G.20/5).
hatırını yapmak (G.5/2).
hâzır bâş (G.76/1).
hevaya yeltenmek (G.68/5, G.74/2, G.93/1).
hevesinde yelmek (G.90/3).
hırkaya baş çekmek (G.128/3).
hiçe satmak (G.124/2).
hilâl olmak (G.85/3).
igen aşırı (G.142/1).
igen iri (G.142/3).
iki rahmetten birisi (G.106/2).
iki şahitle bir memleket alınır (G.126/2).
itler gibi pişman olmak (G.29/2).
kan ağlamak (G.12/2, G.12/3, G.20/3, G.52/1, G.70/1, M.4/VI/2).
kan etmek (G.8/3).
kan içmek (G.12/4).
kan yaş dökmek (G.49/1).
kan yutmak (G.25/2, G.134/3).
kana kan (G.47/4).
kanı kurumak (G.21/5).
kanına girmek (G.30/2, G.76/6).
kanını içmek (G.58/2).
kanlı bıçaklı düşman (G.54/3).
kapısında devlet davulu çalınmak (G.11/5).
kara çullarda kalmak (G.28/2).
kara gönüllü (G.36/2).
kara haber yerde kalmaz (G.35/2).
karşı gelmek (G.122/3).
kemden kem gelir (G.20/5, G.58/5).
kılıçla ölmek insana kolaydır (G.60/2).
kin biçmek (G.49/2).
kin tutmak (G.36/2).
kurunun yanında yaş da yanar (G.76/2).
lâf urmak (G.82/1).
nevbet ermek (G.11/5).
oda yakmak (G.30/1).
ok gibi doğru olmak (G.24/7).
ortaya baş koymak (G.76/3, G.83/4).
ortayı diri tutmak (G.142/5).
ölen ardınca ölmüş yok (G.84/4).
ölüp dirilmek (G.5/6).
ömür vadeye küymez (G.6/3).
Rumeli beyleri abdala mayil olur (G.57/2).
saile sual olmaz (G.99/4).
saye sultanı (G.141/4).

sele vermek (G.5/7).
seneği sıyan da bir suyu getiren de (G.23/3).
seradan Süreyyaya kadar (G.43/5).
serden geçmek (G.28/1).
seven ölsün mü (G.111/6, M.3/V/2).
sırdaşa sır gizli söylenir (G.2/3).
sohbet baki (G.136/1).
sohbeti soğutmak (G.87/3).
su bulanmayınca durulmaz (G.61/7).
suya götürüp susuz getirmek (G.23/1).
suya salmak (G.46/2).
suyun yerini hiçbir şey tutmamak (G.105/1).
sürmeyi gözden silmek (G.62/1, G.62/3).
takati tak olmak (G.20/4).
talihi yar olmak (G.26/5).
tepesi üstüne dikmek (G.140/3).
ter düşmek (G.21/5).
tüyünce kadem etmek (G.8/2).
uykuyu düşünde görmemek (G.131/5).
üstüne dönmek (M.2/V/1).
var-ısa (G.46/5, G.61/1, G.61/4, G.89/6).
vechi var (G.118/4).
ya sabır ya sefer (G.52/4).
ya suyu ya toprağı (G.54/4).
yabana atmak (G.50/3).
yaka yırtmak (G.49/6, G.129/1).
yakası alınmak (G.69/5).
yalımı alçak (G.30/4).
yanıp yakılmak (G.68/4, G.132/4, G.142/5).
yarım ağız yad eylemek (G.71/1).
yazılan başa gelir (G.123/5).
yazılmış da silinmiş yok (G.84/1).
yele vermek (G.46/2, G.67/3).
yenilen güreşe doymaz (G.123/2).
yeri var (G.117/2).
yerin kulağı var (G.55/2).
yerle bir eylemek (G.11/4).
yıldızı düşmek (G.81/2).
yok yere (G.14/3, G.31/5, G.83/5).
yol degüldür (G.50/4).
yolunda hâk olmak (G.86/2).
yüksek uçmak (G.24/3).
yüreğinde yağı var (G.55/7).
yüz çevirmek (G.65/5).
yüz karası (G.123/3).
yüz sürmek (G.31/2, G.34/6, G.40/2, G.85/5, G.92/1, G.122/2).
yüz urmak (G.141/7).
yüz vermek (G.16/2, G.32/3).
yüzü ak olmak (G.41/4).

yüzü suyunu yere dökmek (G.55/6).	zerreye saymamak (G.40/1, G.75/4).

METİN KURULURKEN TUTULAN YOL

Hecrî'nin divanının yalnızca gazellerden oluşan kısmı, Millî Kütüphane Fahri Bilge Kitaplığı 377[2] numaralı yazmanın 15[b]-44[a] yaprakları arasında olup Ta'lik yazıyla on beş satır hâlinde yazılmıştır.[60] Başta "Şâ'ir-i şehîr ve nâzım-ı bî-nazîr Hecrî merhûmuñ dîvân-ı belâgat-nişânı" başlığıyla tanıtılan yazmanın, 15[a] yaprağında "Tercüme-i hâl-i hazreti Hecrî rahmet'ullâh" adı altında Hecrî'nin Hasan Çelebi tezkiresinden alınan hâl tercümesi bulunmaktadır. Eser, "Dîvân-ı Hecrî" kaydı ile başlar. Yazmada yüz yirmi altı gazel kayıtlıdır. Kimi yapraklarda görülen ekleme ve düzeltmeler, metnin mukabele gördüğüne; müstensihin ya da bir başkasının metni yeniden okuyup değerlendirdiğine işaret ediyor olabilir. Özellikle ilk yapraklarda görülen bu ekleme ve düzeltmelerin doğru kabul edilenleri metinde tercih edilmiş, öbür biçimleri nüsha farkı gibi dipnotlarda gösterilmiştir.

Başka bir nüshası şimdilik bilinmeyen yazmanın esas alındığı bu kitapta, belli başlı mecmualar taranmış, elde edilen şiirlerden yazmada bulunmayanlar metinde her harfteki şiirlerin sonuna eklenmiş, hem mecmualarda hem de yazmada bulunan şiirler karşılaştırılarak tenkitli metin kurulmuş, nüsha farkları dipnotlarda gösterilmiştir. Buna göre on altı gazel, dört

---

60 Aynı yazmanın 1[b]-13[a] yaprakları arasında Aziz Mahmûd Hüdâyî'nin *Necâtü'l-garîk fi'l-cem'i ve't-tefrîk* adlı, ayet ve hadislerden ve ulu kimselerin hayatlarından hareketle nasihatler içeren, tasavvuf ıstılahlarından *cem'* ve *fark* mevzularını işleyen manzum risalesi vardır. Yazmada bu risale ve eseri "Üsküdârî 'Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretlerinüñ *Necâtü'l-garîk fi'l-cem'i ve't-tefrîk* nâm ile nazm u te'lîf buyurdukları risâle-i manzûme-i mürşidâneleri" ve "Risâletü'l-manzûmeti'l-müsemmât bi-*Necâti'l-garîk fi'l-cem'i ve't-tefrîk* li-kutbi'l-'ârifîn hazreti 'Azîz Mahmûd Hüdâ'iyyü'l-Üsküdârî kuddise sirruhu" biçiminde tanıtılmaktadır.

musammat ve iki kıta mecmualardan ve tezkirelerden alınarak metne eklenmiştir. Metinde yüz kırk iki gazel, dört musammat ve iki kıta vardır. Kuşkusuz Hecrî'nin şiirleri burada sunulanlarla sınırlı değildir. Şimdilik bilinmese de yeni ve hacimli bir divan nüshasının bulunma ihtimali olduğu gibi, birçok şairin şiirlerini saklayan mecmualarda Hecrî'ye ait başka şiirlerin varlığı da muhakkaktır.

Metinlerde silinmiş ve okunması güç bölümler şiirin anlamına ve şairin üslûbuna uygun olacak biçimde onarılmaya çalışılmış, bu kısımlara yapılan ekleme ve düzeltmeler köşeli ayraç "[ ]" içerisinde yazılmıştır.

Metinde dört numarada kayıtlı, Ü ve A nüshalarında bulunan murabbaın, A nüshasında 37[a]'da ilk dört kanadı ve ikinci dörtlüğün ilk iki kanadı yazılıydı. Şiir, bu parça göz önünde bulundurularak tamamlandı. Ü'de mükerrer kanat hiçbir şekilde yazılmadığından ve ilk dörtlüğün yalnızca üçüncü kanadı bulunduğundan tekrar eden kısım tahminen yazıldı.

Metinde geçen ayetler ve başka dilden olan ibareler *eğik* yazıyla dizilmiş, çevirileri dipnotta verilmiştir.

Metnin yazımında ilmî eserlerde kabul görmüş çeviriyazı alfabesi kullanılmıştır. Her şiire numara verilmiş, bulunduğu yazma ve yaprak numarası dipnotta belirtilmiştir. Dipnotlarda [a] harfi birinci kanadı [b] harfi ikinci kanadı, yazma sayfalarında her ikisi de yaprak yüzlerini gösterir. Mahlaslar **koyu** dizilmiş olup, metnin yazımında büyük harflere ve noktalama işaretlerine yer verilmemiştir. Her şiirin başında vezinler ve ait oldukları bahirler yer almaktadır.

Metnin kuruluşunda tutulan yol, eseri şairin kaleminden çıkmış en doğru biçime yakınlaştırmak ve çalışmayı ilmî ölçüler içerisinde sunmak maksadına yöneliktir.

DÎVÂN

METİN VE ÇEVİRİ

dîvân-ı hecrî

bi-smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm ve bihi'l-'avn

[GAZELLER]

[**Elif**]

001.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. oldı mihrâb kaşuñ hâl ü hatuñ kıble-nümâ
yeridür ka'be gibi secde kılurlarsa saña

ol rakîb-i segi kâfir gibi et[dükce helâk]
öldüricek eşidenler dediler cümle gazâ

3. işde geldüm deyesin bezmüñ adın añmayasın
sizüñ ellerde begüm böyle m'olur 'ahde vefâ

agırı altuna satıldı egerçi yûsuf
hîç 'âlemde bu hüsne deyemez kimse bahâ

5. sen rakîb ile varup sohbet-i mey eyleyicek
nûş eder **hecrî**-i bî-çâre şehâ câm-ı cefâ

---

001. A: 15^{b}.

1 Kaşın mihrap, benin ve ayva tüylerin pusula oldu; sana Kâbe gibi secde ederlerse yeridir.

2 O köpek rakibi, kâfir gibi öldürünce, bunu duyanlar hep birden işte bu "Gazâdır." dediler.

3 A beyim, "İşte geldim." dersin, meclisin adını anmazsın; sizin oralarda sözünde durmak böyle mi olur?

4 Yûsuf, her ne kadar, ağırlığınca altına satıldıysa da âlemde hiç kimse bu güzelliğe paha biçemez.

5 A sultanım, sen gidip rakip ile içip eğlendikçe bu zavallı Hecrî de dert şarabını (kana kana) içer.

002.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. revân olup göñül kaldı müşebbek tende cân tenhâ
kafesden bülbül-i nâlân gibi eyler figân tenhâ

beni bu küştgîr-i seyl-i mihnetdür basan yohsa
tutuşurdum eger hecr âteşi olsa hemân tenhâ

3. lebüñ sırrını dil câna demez olmasa ten tenhâ
bilür anı ki hem-râza denür râz-ı nihân tenhâ

çü hüsn elinde ser-tâ-ser ser-efrâz olduñ ey server
yoluña ser fedâ ser bir degül rûhum revân tenhâ

5. götürmez yâr cevrin iki 'âlem bir yaña olsa
bu deñlü za'f-ıla **hecrî** degül ben nâ-tüvân tenhâ

---

002. A: 15^{b}.

1 Gönül akıp gitti; can, göğüs kafesinde yalnız kaldı; (şimdi o) inleyen bülbül gibi tek başına kafesin içinden feryat etmektedir.

2 Beni yenen bu mihnet selinin pehlivanıdır; yoksa ayrılık ateşi yalnız olsaydı onunla hemen kapışırdım/tutuşurdum.

3 Beden ıssız olmayınca gönül, dudağının sırrını cana söylemez; o, sırdaşa sırrın yalnız kalınca söyleneceğini bilir.

4 A sultan, baştan başa güzellik ilinin padişahı olduğun için senin yoluna sadece ruhum değil, başım feda başım!

5 Ey Hecrî, bu kadar zayıflıkla yalnızca ben değil, iki âlem bir araya gelse yine sevgilinin derdini taşıyamaz.

003.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. eşk-ile sürsem n'ola agyârı cânâ bir yaña
hâr u hâşâki atar emvâc-ı deryâ bir yaña

gece gündüz ârzû-yı sâye-i kaddüñ edüp
gitdi meh bir yaña mihr-i 'âlem-ârâ bir yaña

3. eşk ü âh-ı 'âşıkı yer gök götürmez her kaçan
seyre 'azm etse o meh gün gibi tenhâ bir yaña

la'l ü gamzeyle kimi ihyâ eder kimi helâk
eylemez bu nâ-tüvân göñlümi ammâ bir yaña

5. âhiret 'azmin kılan ehl-i kanâ'at **hecri**yâ
mâla meyl etmez eger olursa dünyâ bir yaña

---

003. A: 15^{b}.

1 A sevgili, gözyaşıyla düşmanları bir tarafa sürüklersem şaşma; denizin dalgaları, çerçöpü (işte böyle) bir köşeye atar.

2 Gece gündüz senin boyunun gölgesini (himayesini) arzulayıp, ay bir yana gitti, dünyayı bezeyen güneş bir yana.

3 O ay, ne zaman güneş gibi tek başına bir tarafa gitmeye kalksa, âşığın gözyaşını ve ahını yer gök taşıyamaz.

4 Dudağı ve gamzesiyle kimi zaman diriltir, kimi zaman öldürür; ama bu zayıf gönlümü (tamamen) ortadan kaldırmaz.

5 Ey Hecrî, ahireti isteyen tok gözlüler, dünya kadar bile olsa mala meyletmez.

[**Bâ’**]

004.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilât

Remel – + – – / – + – – / – + –

1. derd ü gam kıldı göñül mülkin harâb
hayra gir sâkî sunup câm-ı şarâb

döne döne âteş-i hicrân-ıla
sîne tennûrında dil oldı kebâb

3. mâni‘ olmaz feyz-i hakka câm-ı mey
âfitâba sırça çün olmaz hicâb

yapılurdı üstüme ebvâb-ı gam
olmasa pîr-i mugândan feth-i bâb

5. **hecri**yâ yine belâ bezminde âh
sînem oldı sûz-ı ‘ışk-ıla rebâb

---

004. A: 15^b.

1 A sâkî, dert ve gam, gönül ülkesini yıktı geçti; şarap kadehini sun da bir hayra gir.

2 Gönül, göğüs fırınında ayrılık ateşiyle döne döne kebap oldu.

3 Şarap kadehi Hakk’ın bereketine engel değildir; çünkü cam güneşe engel teşkil etmez.

4 Yaşlı meyhaneci kapıyı açmasa (buyur etmese), gam kapıları üstüme kapanırdı.

5 Ah ah ey Hecrî, belâ meclisinde yine göğsüm aşk ateşiyle rebap oldu.

005.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. cân-ıla bir mihri yok meh-rûya dil hayrân olup
deşt-i mihnetde tolaşur zâr u ser-gerdân olup

yıkdılar göñlüm velîkin hâtırum yapmadılar
n'etdiler derd ü belâ [vü] gam baña yârân olup

3. revzenüñden gördügi'yçün yüzüñi bir kez güneş
tolanur her gün kapuñ bu veche ser-gerdân olup

leşker-i mihnet harâb edüp yıkaldan mülk-i dil
şöyle yatur ey perî-peyker dahı vîrân olup

5. gel gel ey ârâm-ı cânum bir nazar göster yüzüñ
gözlerüm yollarda kaldı âh kim giryân olup

öleyin dirileyin 'âlemde sen şâd ol begüm
gülsitân-ı hüsn içinde gül gibi handân olup

7. seyle mi vermek dilersin yohsa **hecrî** 'âlemi
turmaz açılmaz yagar her dem yaşuñ bârân olup

---

005. A: 16[a].

1 Gönül, bir acımasız ay yüzlüye candan hayran olup, inleyip ağlayarak sıkıntı çölünde dolaşır durur.

2 Kalbimi kırdılar; ama gönlümü hoş tutmadılar; dert, belâ ve gam bana dost oldu da ne oldu!

3 Güneş, pencerenden senin yüzünü bir kez gördüğü için her gün kapını böylesine başı dönmüş bir hâlde dolaşıyor.

4 A peri yüzlü, dert askeri yıkıp harap ettiğinden beri gönül ülkesi viran bir hâldedir.

5 A gönül huzuru, gel, gel de bir bakış olsun yüzünü göster; yaşlarla dolu gözlerim yollarda kaldı.

6 A beyim, ben bu âlemde öleyim, dirileyim (canla başla çalışayım); yeter ki sen güzellik güllüğünde, gül gibi gülüp mutlu ol.

7 Ey Hecrî, yoksa âlemi sellere mi vermek istiyorsun? Gözyaşın bir an olsun durup dinmek bilmeden sürekli akıyor.

[**Tâ’**]

006.

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îl

Hezec + --– – – / + – – – / + – –

1. sürüp üstüme hâlüñ beydakı at
beni mansûbe-y-ile etdi şeh-mât

felek ragmına döndür sâgarı kim
cefâlar etdi döne döne kat kat

3. ‘ömür çün va‘deye küymez demişler
visâlüñ ‘îdine erince heyhât

o şeh seyrâna çıkmış yürü ey dil
atı öñince yürümege cân at

5. kuluñdur **hecrî** bendeñ boynı baglu
efendi dile âzâd et dile sat

---

006. A: 16[a]; PM: 84[b]; NM: 565.

1 Beninin piyadesi üstüme at sürüp beni oyun yaparak şah-mat etti (yendi).

2 Feleğe inat, kadehi döndür; çünkü (o bana) döne döne (ardı ardına) kat kat (fazlasıyla) cefalar etti.

3 “Ömür vefa etmez.” demişler; kavuşma bayramına erinceye kadar heyhât! (Dayanması imkânsız.).

4 A gönül, o sultan dolaşmaya çıkmış, yürü sen de onun atı önünde yürümeye can at.

5 Efendim, Hecrî kölen senin boynu bağlı kulundur; ister azad et, ister sat.

007.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. olalı câm-ı lebüñ ser-çeşme-i âb-ı hayât
gözlerümden çıkdı deryâlar gibi nîl ü furât

zülfüñ-ile 'ârızuñ devrinde ey mâh-ı cihân
rûzumuz nevrûz u 'îd ü gecemüz kadr ü berât

3. n'ola sâkî hurmet-ile ayaguña baş kosam
devletüñde dest-i mihnetden yakam buldı necât

boynı baglu bendesidür bend-i zülfüñüñ göñül
dile âzâd et efendi dile öldür dile sat

5. sâgarı devr-i felek ragmına döndür sâkiyâ
döne döne **hecrî**ye cevr eylemişdür kat kat

---

007. A: 16^b.

1 Dudağının kadehi âb-ı hayât kaynağı olalı, gözlerimden deryalar gibi Nil ve Fırat ırmakları fışkırdı.

2 A cihanı aydınlatan ay, zülfünle yanağının devrinde, günümüz Nevruz ve bayram; gecemiz Kadir ve Berat gecesidir.

3 Ey sâkî, hürmet göstererek ayağına kapansam ne var? Çünkü yakam, senin devletinde dertlerin elinden kurtuldu.

4 Gönül, zülfünün zincrine boynu bağlı köledir; efendim, ister azad et, ister öldür, ister sat.

5 Ey sâkî, kadehi feleğin inadına döndür; çünkü o, Hecrî'ye döne döne (tekrar tekrar), kat kat (fazlasıyla) cefa etmiştir.

008.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. sâkiyâ meclis-i gül içre yürü bezm-i cem et
seni bir öpmek içün iki tolu sun kerem et

zülf-i dilber var-iken nâfe-i çîn-i hoteni
verdük ey h^{v}âce saña yürü tüyince kadem et

3. demezüz gamze-i hûn-rîz-ile kan etme begüm
dökme bir dem dem-i 'uşşâkı yere dem-be-dem et

tîg-i hicrân-ıla derdâ kemüge erdi bıçak
yeter ey hûnî yeter cevr ü cefâ bir kerem et

5. bulmaduñ mûnisi 'âlemde elemden gayrı
hecriyâ menzilüñi gûşe-i hecr ü 'adem et

---

008. A: 16^{b}.
1 Ey sâkî, haydi gül meclisi içinde Cem meclisi kur; cömertlik göster de seni bir kez öpmek için iki kadeh sun.
2 Ey tüccar, sevgilinin saçı varken, Hoten Çin'inin nâfesini sana verdik; yürü git, tüyü kadar hayrını gör!
3 A beyim, sana kanlar döken gamzenle kan dökme demiyoruz; âşıkların kanını yere sadece bir kez akıtma, sürekli akıt.
4 A kanlar dökücü sevgili, ayrılık kılıcıyla bıçak kemiğe dayandı; yeter bu eziyet, bu zulüm! Artık bir iyilik et!
5 Ey Hecrî, âlemde elemden başka yoldaş bulamadın; artık konağın, yokluk ve ayrılık bucağı olsun.

009.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. göster dehân u la'lüñi şekker-nümâlıg et
çöz kâkül-i müselselüñi dil-rübâlıg et

şâh olmak ister-iseñ eger iki 'âleme
terk eyle varı düş yolumuza gedâlıg et

3. abdâl-ı pâ-berehne olup terk-i tâc kıl
'âlem içinde başı açık pâdişâlıg et

girdâba düşdi bahr-i gam içinde fülk-i dil
ey hızr-ı pâ-huceste yetiş âşinâlıg et

5. **hecrî** suhanda vasf-ı mey ü la'l-i yâr kıl
ver şi'rüñe halâvet ü rengîn-edâlıg et

---

009. A: 16[b].

1 (A sevgili) Ağzını ve dudaklarını göster de şeker dağıt; düğüm düğüm kâkülünü çöz de güzelliğini göster.

2 İki âleme sultan olmak istersen, malı mülkü terk et; yolumuza düş, dilencilik et.

3 Yalın ayak, başı kabak abdal olup tacı bırak da dünyada başı açık (yoksullukla) padişahlık et.

4 Ey ayağı uğurlu Hızır, gönül kayığı gam denizinde girdaba kapıldı; yetiş bir kılavuzluk (yardım) et!

5 Ey Hecrî, şiirde sevgilinin lâl dudağını ve şarabı anlat; şiirine tatlılık verip renkli bir üslûp kat.

010.

Mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü fe‘ûlün

Hezec – – + / + – – + / + – – + / + – –

1. dün eyler idüm kıssamı yârâna rivâyet
cânân eşidüp dedi ki yine ne hikâyet

şâdî vü ferah kapusını seng-i gam-ile
yapduñ dil ü cân mülkini yıkduñ be hey âfet

3. deryâ-yı gama saldı göñül zevrak-ı cânı
hey n’olsa gerek olmaya pâyânı nihâyet

bu za‘f-ıla taglarca gamuñ bârını çekdüm
hîç bir acıda eylemedüm şükr şikâyet

5. ko deşt ü beyâbânı göñül bekle eşigin
mecnûn gibi zinhâr sakın etme sefâhet

la‘lüñde görüp sebze-i hattuñ dedi **hecrî**
ey tûtî-i şekker-şiken-i mısr-ı melâhat

---

010. A: 17[a].

1 Dün dostlarıma başımdan geçenleri anlatıyordum, sevgili işitince “Yine ne hikâyesi!” dedi.

2 Mutluluk ve sevinç kapısını gam taşıyla kapadın; can ve gönül mülkünü yıktın, be hey âfet!

3 Gönül can kayığını gam denizine saldı; hey! Ne olacak şimdi? (O denizin) Ucu bucağı yoktur.

4 Bu zayıflıkla dağlarca derdin yükünü çektim de şükürler olsun, hiç bir acıda şikâyet etmedim.

5 Ey gönül, kırları ovaları bırak, (sevgilinin) eşiğini bekle; sakın Mecnun gibi akılsızlık etme!

6 Hecrî senin dudağında yeşil ayva tüylerini görünce, “Ey güzellik ülkesinin tatlı sözlü papağanı!” dedi.

011.

Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün
Muzâri' – – + / – + – – / – – + / – + – –

1. gül gibi eyler-iken sahn-ı çemende sohbet
nerkislerini yumdı telh oldı 'ayş u 'işret

olup bekâya tâlib bu bî-bekâ cihândan
el çek götür ayagı başuñda varsa devlet

3. bir pâk-dâmeni bul koma etegin elden
boşa zen ü zenânı olma mürîd-i şehvet

yere çalup sakın kim hâke ber-â-ber eyler
bu küştgîr-i mihnet gözler hemân fursat

5. kapuñda neçeye dek çalına kûs-ı devlet
bugün degülse yarın erer saña da nevbet

bu rûzgâr elinden kaddüm kemân olup âh
derdâ ki câna geçdi tîr-i belâ vü mihnet

---

011. A: 17[a].

1 Çimenlik meydanında gül gibi (güzel güzel) sohbet ederken, nergislerini (gözlerini) yumdu, eğlence bozuldu.

2 Eğer başında devlet varsa sonsuz hayata talip olup bu geçici dünyadan el ayak çek.

3 Bir günahsızı bul, eteğini elinden bırakma; karıyı kızı boşa, şehvete esir olma.

4 Bu mihnet pehlivanı her zaman seni yere vurup yerle bir etmek için fırsat kolluyor; kendini koru.

5 Mutluluk kösü daha ne kadar kapında çalabilir? Bugün, yarın sana da sıra (ölüm) gelecek.

6 Ah ah! Yazık ki bu zamanın elinde belim yay gibi eğrildi ve canıma dert ve belâ okları saplandı.

7. **hecrî** firâk u hasret yakdıkda mülk-i cânı
dil dedi aña [bir] târîh *âh zi-nâr-ı hasret*

012.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. sahn-ı gülşende yaturdum subh-dem evgâr mest
salınup üstüme geldi o sehî-reftâr mest

hasret-i câm-ı dehânuñdur baña kan agladan
sâkiyâ ayık sanur kim yok yere aglar mest

3. kanlar aglarsam n'ola câm-ı lebüñ şevkıyla kim
olıgelmişdür eder göñlindekin ızhâr mest

geh şarâb-ı nâz içer çeşmüñ dem olur kan içer
bezm-i 'işretde nitekim toluyı tekrâr mest

5. bir sürûrı var-durur mey-gûn lebüñ şevkıyla kim
hecrî-i şûrîdeyi gören sanur her-bâr mest

---

7 Ey Hecrî, can ülkesini ayrılık ve özlem yaktığında, gönül ona "Ah, bu hasret ateşinden"i tarih söyledi.
Elif: 1+He: 5+Ze: 7+Nûn: 50+Elif: 1+Re: 200+Hâ: 8+Sîn: 60+Re: 200+Te: 400=932/1526.

012. A: 17[b]; PM: 80[a].

1 Sabah vakti gül bahçesinde körkütük sarhoş yatıyordum; o düzgün yürüyüşlü (sevgili) salınarak sarhoş bir hâlde bana geldi.

2 Ey sâkî, bana kan ağlatan, kadeh gibi ağzının özlemidir; ayık kişi, sarhoşun yok yere ağladığını zanneder.

3 Kadeh gibi dudağının aşkıyla kanlar ağlarsam şaşırma; çünkü öteden beri sarhoşlar, gönüllerindekini açığa vururlar.

4 Sarhoşun eğlence meclisinde şarabı arka arkaya içmesi gibi, gözün bazen naz şarabı, bazen de kan içiyor.
4[a] şarâb-ı nâz içer: şarâb içer gehî PM.

5 Senin şarap renkli dudağının arzusuyla öyle keyiflidir ki, bu âşık Hecrî'yi gören sürekli sarhoş sanır.

[**Sâ’**]

013.

Fe‘ûlün fe‘ûlün fe‘ûlün fe‘ûlün
Mütekârib + – – / + – – / + – – / + – –

1. bu deşt içre ger ola bir kays hâdis
olur zülf-i leylî-veşüñ aña bâ‘is

dilâ müşkil-i ders-i ‘ışk olmaya hal
bu fende muhakkikler olursa bâhis

3. komazuz müdâm elden ayag[ı] cem-veş
bizüz ‘ayş ü ‘işretde cemşîde vâris

fezâ-yı dile ekmişem tohm-ı ‘ışkı
yog-iken cihân kiştzârında hâris

5. hadîs-i gamı **hecri**yâ nakl eder dil
olup câmi‘-i ‘ışk içinde muhaddis

---

013. A: 17^{b}.
1 Bu çölde bir Mecnun ortaya çıkıyorsa, bunun sebebi senin Leylâ gibi saçındır.
2 Ey gönül, tetkik edenler bu fende ne kadar tartışsa da aşk dersinin müşkülü (bir türlü) çözülmez.
3 Cem gibi kadehi elimizden hiç bırakmıyoruz; eğlence meclisinde Cemşid’in mirasçısı biziz.
4 Dünya tarlasında hiç çiftçi yokken ben, gönül bağına aşk tohumunu ekmiştim.
5 Ey Hecrî, gönül aşk camisinde hadis bilgini olup dert hadisini nakleder.
5^{b} ‘ışk içinde: ‘ışkda bir A.

014.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fa'lün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / – –

1. ‘azm-i tarf-ı ruhuña zülf-i şikendür bâ‘is
kasd-ı şarka nitekim misk-i hotendür bâ‘is

riște-i fikrete nazm etmege dürr-i suhanı
dürc-i la‘lüñdeki lûlû-yı ‘adendür bâ‘is

3. ‘âşıkuñ yok yere bî-nâm u nişân olmasına
sırr-ı ‘ışk-ı dehen-i yâr-ı hasendür bâ‘is

oldı âşüfteligüm hatt-ı ‘izâruñla ziyâd
gâlib olmaga cünûn sahn-ı çemendür bâ‘is

5. **hecrî** dil olmaga zindân-ı belâda der-bend
resen-i zülfi ile çâh-ı zekandur bâ‘is

---

014. A: 17b.

1 Nasıl ki doğuya gitmeye sebep Hoten miski ise, yüzüne bakmaya sebep de kıvrım kıvrım zülfündür.

2 Söz incilerini fikir ipine dizmeye sebep, hokka gibi dudağındaki Aden incisidir (dişlerindir).

3 Âşığın yok yere adının sanının kalmamasına sebep, güzel sevgilinin ağzının aşk sırrıdır.

4 Çılgınlığım, ayva tüylerini görünce daha da arttı; deliliğin artmasına sebep, yemyeşil bahçelerdir.

5 Ey Hecrî, gönlün belâ zindanında kilitli kalmasına sebep, sevgilinin kement gibi zülfüyle çene çukurudur.

[**Cîm**]

015.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. etmezin 'âlemde hîç bir ferde 'arz-ı ihtiyâc
mîr-i dehr olsun gerekse pâdişâh-ı taht-ı 'âc

pister-i fürkatde dil la'l-i lebüñ eyler recâ
gûyiyâ bir hastedür kim ârzû eyler gülâc

3. çek elüñ ben hasteye tîmâr etmekden tabîb
çün marîz-ı derd-i 'ışk olanlara olmaz 'ilâc

bâde-i 'ışkuñ safâsın nece terk etsün göñül
eyledi bezm-i ezelde anuñ-ıla imtizâc

5. müşterî olalı herkes bu metâ'-ı nazmuma
hecriyâ kalmadı şi'r-i gayra 'âlemde revâc

---

015. A: 18[a].

1 İster dünyanın hâkimi, ister fildişinden tahtın sultanı olsun, âlemde hiç kimseye ihtiyacımı söylemem.

2 Hasretten yataklara düşmüş gönül, canı güllaç çeken bir hasta gibi (senin) kırmızı dudağını umar.

3 Ey tabip, beni tedavi etmekten vazgeç; çünkü aşk derdine tutulanlara ilaç fayda etmez (ilaç verilmez).
3[b] çün: kim A.

4 Gönül ezel meclisinde şarapla yoğrulmuşken, aşk şarabının keyfinden nasıl vazgeçsin?

5 Ey Hecrî, herkes benim şiirimin müşterisi olduğundan beri, dünyada başkalarının şiirine ilgi kalmadı.
5[b] şi'r-i gayra 'âlemde: şi'r-i gayrıya hergiz A.

[**Hâ’**]

016.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lün

Remel + + – – / + + – – / + + – – / – –

1. şevk-ı câm-ı lebüñ etdi beni cânâ güstâh
deseler baña yeridür heme dünyâ güstâh

yüz verelden ayaguñ öpmege sarkar her-bâr
görmedüm zülf-i mu‘anber gibi kat‘â güstâh

3. kesüben başını men‘ eyle siyeh kâkülüñi
ne revâ salına yanuñca nigârâ güstâh

harem-i dilberi seg gibi tolaşur turmaz
var mıdur nâşî-i kâfir gibi âyâ güstâh

5. bûse cerr etdi-y-ise **hecrî** kuluñ tut ma‘zûr
eyledi bâde-i ‘ışkuñ anı şâhâ güstâh

---

016. A: 18[a].

1 A sevgili, kadeh gibi dudağının aşkı bana cesaret vermişken bütün dünya bana “Küstah.” dese yeridir.

2 Yüz verdiğinden beri her zaman ayağını öpmeye sarkıyor; anber kokulu zülf gibi küstahını da hiç görmedim.

3 A sevgili, siyah kâkülünü ucunu keserek engelle; hiç senin yanında küstahça yürümesi yakışık alır mı?

4 Sevgilinin haremini durmadan köpek gibi dolaşır; cahil kâfir gibi bir küstah var mıdır?

5 A sultanım, bu Hecrî kulun senden öpücük dilendiyse onu bağışla; aşkının şarabı (ona böyle) cesaret verdi.

[**Dâl**]

017.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îl
Hezec + – – – / + – – – / + – –

1. elinden rûzgâruñ âh u feryâd
ki yâdı biliş eyler bilişi yâd

kul oldı togrulukla kâmetüñe
baş urup ayaguña serv-i âzâd

3. yakup küllî vücûdum nâr-ı 'ışkuñ
tenüm hâkisterini kıldı berbâd

giriftâruñ-durur dil hoş-dil ol sen
çü şâd olur tutulsa murg sayyâd

5. firâk u hasret-ile **hecrî** ölsün
benüm rûhum safâ-y-ıla sen ol şâd

---

017. A: 18^{b}.
1 Yabancıyı tanıdık, tanıdığı yabancı eden bu zamanenin elinden vah vah.
2 Başına buyruk selvi, senin ayağına kapanarak boyuna posuna dosdoğru bir kul oldu.
3 Aşkının ateşi, vücudumu baştan başa yakıp, bedenimin küllerini de havaya savurdu.
4 Nasıl ki kuş yakalandığında avcı seviniyorsa sen de sevin; (çünkü) gönül senin esirindir.
5 A benim ruhum, Hecrî ayrılığın ve hasretin acısıyla ölsün; (yeter ki) sen neşelenip şâd ol.

018.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilât
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. yâduñ söziyle eyleme gel âşinâñı yâd
etdüklerüñ cefâları bir bir gel eyle yâd

belüñ cefâyı eyler adı ortada degül
hep dâl-i zülfüñ-ile elif kaddüñüñdür ad

3. bâzâr-ı gamda bir pula almañ şu cânı kim
dellâl-ı 'ışk elinde bugün olmadı mezâd

ey kaşları kemân gelicek sîneme okuñ
mecrûh olup göñül dedi kim zahm ber-ziyâd

5. dil zâr sîne tahta kara pullar oldı dâg
gam şeş-derinde umma sakın **hecri**yâ küşâd

---

018. A: 18^{b}.

1 Ellerin sözüyle seni seveni yabancı sayma; ettiğin zulümleri gel, bir bir hatırla.

2 Zulmü belin eyler; ama adı ortalarda yok. Hep elif gibi boyunla dâl gibi zülfünün adı çıkmıştır.

3 Aşk tellâlının elinde satışa çıkarılmayan canı, gam pazarında bir pula bile satın almayın.

4 Ey yay kaşlı sevgili, göğsüme okun gelince, gönül yaralanıp "Yaram çok olsun." dedi.

5 Ey Hecrî, gönül zar, göğüs tahta, yaralar da kara pullar oldu; artık gam tavlasında (gam tuzağında) kurtuluş umma.

019.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. ol cân tabîbi haste dile etmedi meded
yıllarla yollar üstine yatup dedüm meded

almazsa tañ mı 'aynına eşküm cihân suyın
bahr-i muhîte hîç bulunur mı kenâr u had

3. nece tahammül ede gözüm yaşına beden
nîl ü furâta ola mı bir kabza hâk sed

mir'ât-ı dil gubâr-ı kederden çün oldı sâf
terk eyleyüp kabâyı n'ola geyse bir nemed

5. yer gök götürmez oldı sirişkümle âhumı
hey yeri gögü yaradan allâh hây meded

gülzâr-ı hatt-ı dilberi seyr eyle ey göñül
reyhân deste deste biter gül demed demed

---

019. A: 18^{b}.

1 Yıllar boyu yollar üstünde yatıp yardım diledim; (ama o) can tabibi (bu) hasta gönlüme (dönüp) bakmadı.
1^{a} cân tabîbi: taş bagırlu A.

2 Gözyaşım dünyanın sularını hiçe sayarsa şaşılır mı? Hiç okyanusun (gözyaşlarının) ucu bucağı olur mu?

3 Bedenim gözyaşlarıma nasıl karşı koysun? Hiç, bir avuç toprak, Nil ve Fırat'a set olur mu?
3^{b} nîl ü furât: hîç iki seyl A.

4 Gönül aynası (artık) keder tozundan arındı; artık kaftanı bırakıp keçe giyse şaşılır mı?

5 Ey yeri göğü yaratan Allah'ım yardım et! Gözyaşımla ahıma yer gök tahammül edemez oldu.

6 A gönül, sevgilinin ayva tüylerinin güllüğünü seyret; orada fesleğen deste deste, gül, demet demet yetişir.

7. **hecrî** olalı mihr-i cemâline müşterî
çâh-ı belâda yıllar ile çekmişüz rasad

[**Râ’**]

020.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. geldügince bezmüñe cânâ göñül hurrem gelür
ruhlaruñ devrinde sanma hâtıruma gam gelür

devr-i hattuñda lebüñ dirgürse n’ola mürdeyi
dediler devr âhirinde ‘îsî-i meryem gelür

3. gül yüzüñden gonce göñlüm bir nefes gerç’açılur
gamze-i hûn-rîz ucından kanlar aglar dem gelür

kaşlaruñ fikriyle tâk olmış hilâlüñ tâkati
anuñ içün karşuña geldükçe kaddi ham gelür

5. bilmeyüp eksüklügin kaşına harf atmış hilâl
bu meseldür **hecri**yâ elbetde kemden kem gelür

---

7 Ey Hecrî, onun güzellik güneşine müşteri olalım diye, belâ kuyusunda yıllarca yollarını gözleyip beklemişiz.

020. A: 19[a].

1 A can, gönül, meclisine geldikçe şen şakrak gelir; yanaklarının devrinde gönlüm sanma ki dertlenir.

2 Ayva tüylerinin devrinde dudağın ölüyü diriltse şaşılmaz; dediler ki “Âhir zamanda Meryemoğlu İsa gelir.”.

3 Gönül goncam her ne kadar gül yüzünden bir nefes olsun açılırsa da kan döken bakışın sebebiyle gün gelir kanlar ağlar.

4 Kaşlarını düşünmekten hilâlin dermanı kalmamış; onun için karşına geldikçe beli iki büklüm gelir.

5 Ey Hecrî, hilâl, kendi eksikliğini bilmeyip (sevgilinin) kaşına sataşmış; atasözü böyledir: “Elbette noksan olandan noksanlık gelir.”.

5[b] bu meseldür: kim demişler A.

021.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. cânlar revân olup reh-i 'ışkuñda ser düşer
tîg-i müjeñle bir dem içinde neç'er düşer

cân nakdine metâ'-ı gamuñ müfte aldı dil
bâzâr-ı gamda bilmez elinden neler düşer

3. eşkümle yüzüm atı ayagına ol şehüñ
altunlu ser yérine bugün sîm ü zer döşer

gördüñ saçıyla düşde dehânın çü ey göñül
saña 'adem diyârına uzun sefer düşer

5. kanum nece kurumaya sâkîye **hecrî** kim
gördükce kanlu yaşumı yüzümde ter düşer

---

021. A: 19[a].

1 Aşkının yolunda canlar sel olup başlar düşer; kirpiğinin kılıcıyla bir anda bir çok yiğit ölür.

2 Gönül, can akçesiyle gam kumaşını beleşe aldı; gam pazarında elinden neler düştüğünü (ne kaptırdığını) bilmez.

3 Gözyaşımla yüzüm, o sultanın atının ayağına, altınlı kumaş yerine, bugün gümüş ve altın döşer.

4 A gönül, onun saçıyla ağzını düşde gördüğün için sana yokluk ülkesine uzun sefer düşer.

5 Ey Hecrî, yüzümde kanlı yaşlarımı görünce incinip küsen sâkîye nasıl kanım kurumasın/nasıl darılmayayım.

022.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. çeşme-i la'lüñ görüp dedüm safâ bu sudadur
anuñ-içün âb-ı hayvân dâyimâ busudadur

neçe şerh edem göñül hâlini çeşm ü gamzeñe
kim biri dâyim gazabda birisi uyhudadur

3. eyleyen çîn ü hoten sevdâsını geldi esen
gelmedi göñlüm meger kim zülf-i 'anber-bûdadur

kimse düşde göre deyü zülf ü hâl ü gamzeñi
ıztırâb üzre beden dil gamda cân uyhudadur

5. **hecri**yâ âhir muhakkak kim hat-ı dilber gibi
başuma bir bir geliser her ne kim yazudadur

---

022. A: 19^b.

1 Dudağının çeşmesini görüp "Saflık, duruluk bu sudadır." dedim. Onun için gençlik ve ölümsüzlük suyu hep pusudadır/gizlidir.

2 Gönül hâlini, gözünle öldürücü bakışına nasıl anlatabilirim; çünkü biri hep öfkelidir, biri de hep uykudadır.

3 Çin ve Hoten sevdasında olan sağ salim geldi de gönlüm geri dönmedi; anlaşılan o, anber kokulu zülüfte kaldı.

4 Bir kişi senin saçını, benini ve bakışını düşte görecek diye, beden titreyip acı çekmede, gönül dertler içinde, can ise uykudadır.

5 Ey Hecrî, sonunda mutlaka benim için ne yazılmışsa sevgilinin ayva tüyleri gibi bir bir başıma gelecektir.

023.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. sanma bahs içre mesîhâ lebüñe söz yetürür
hızr-ı hattuñ suya eltür anı susuz getürür

yaşum akdukca ol âfet dahı sengîn-dil olur
nece sudur bu ki sâfî akuban taş bitürür

3. sıdı göñlini rakîb aglayuban yâra dedüm
saña birdür şu ki señek sır u yâ su getürür

yañılup yâra perî-rû demişüz anuñ-içün
reşkden yavı kılup kendüyi perî yitürür

5. kad-i bâlâsı-y-ıla **hecrî** salınmakda nigâr
depesi üzre diküp tûbâyı servi[yi] sürür

---

023. A: 19^{b}.

1 Tartışma içinde Mesih senin dudağına söz yetiştirebilir sanma; ayva tüylerinin Hızır'ı onu suya götürüp susuz getirir.

2 Gözyaşım aktıkça o âfet daha da taş yürekli olur; bu ne biçim bir sudur ki böyle dupduru akıp da taş biriktirir.

3 Rakip, gönlünü kırdı; ben ise ağlayarak sevgiliye şöyle dedim: "Senin için testiyi kıran da suyu getiren de birdir." (Beni onunla bir tutuyorsun).
3^{b} birdür: budur A.

4 Yanılıp da sevgiliye peri yüzlü demişiz; (işte bu yüzden), peri kıskançlıktan kendisini (yiyip) bitirir, görünmez olur.

5 Ey Hecrî, sevgili o uzun boyuyla salınınca, Tuba ağacını tepesi üzre dikip, selviyi süründürür.

024.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. ok gibi bir kez dil-i hâkîye etmezsin nazar
ey kaşı yâsına kurbân oldugum okcı 'ömer

bâr-ı mihnetden hayâl olup egilmezdi kadüm
olmasa kaşuñ hayâli ey kemân-ebrû eger

3. murg-ı cân sayd etmek ister zülf şeh-bâzuñ gibi
tîr-i gamzeñ ey kemân-ebrû igen yüksek uçar

oklaruñ gönder dil-i mecrûha sorsın hâlini
ey kemân-ebrû bu ihsânuñ biri biñe geçer

5. sabr u hûşuñ 'askerin tagıtdı tîr-i gamzesi
kaşı yâsı basdı meydân-ı hüs[ü]ni ser-te-ser

devr elinden cevr ayagın gerçi çok çekdüm velî
yâ kaşuñla tîr-i gamzeñden neler çekdüm neler

7. ok gibi togru iken yoluñda ey kaşı kemân
râstî lâyık degüldür **hecrî**ye egri nazar

---

024. A: 19[b].

1 Ey yay kaşlarına kurban olduğum okçu Ömer, bir kez bu gönlü zavallıya ok gibi (dik dik) bakmıyorsun.

2 A yay kaşlı, kaşının hayali olmasaydı boyum, mihnet yükü altında zayıflayıp eğilmezdi.

3 A yay kaşlı, kıyıcı bakışının oku, zülfünün doğanı gibi gönül kuşunu avlamak istiyor; ne de yüksekten uçuyor.

4 Oklarını yaralı gönle gönder de hâl hatır sorsun; a yay kaşlı, senin bu ihsanının biri bin yerine geçer.

5 Kıyıcı bakışının oku, akıl ve sabır askerini dağıttı; yay kaşı, güzellik meydanını baştan başa ele geçirdi.

6 Zamanın elinden dertlerin kadehini çok içtim; ancak, yay kaşınla kıyıcı bakış okundan neler çektim neler!

7 A yay kaşlı, ok gibi yolunda doğru iken, Hecrî'ye doğrusu böyle eğri bakış lâyık değildir.

025.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. bu hüsn ü bu cemâl ü bu sûret ki sendedür
dil 'ışkuñı komaz nitekim cân bedendedür

la'l-i lebüñle incü dişinüñ firâkına
kan yutdı la'l ü bagrını deldi 'adende dür

3. tîg-i gamuñla erlik edüp kesdigüm bürûc
kimi derûn-ı sînede kimi bedendedür

zülf ü kadüñ hevâsına âvâre olalı
cânum hevâ-yı servde göñlüm semendedür

5. zindânîler halâs olup olmadı **hecrî** dil
göñlüñ senüñ var-ısa o çâh-ı zekandadur

---

025. A: 20[a]; Ü: 45[a].

1 Bu güzellik, bu yüz, bu görünüş sende varken bu gönül, can bedende oldukça (bedendeki can gibi) aşkından vazgeçmez.

2 Lâl gibi dudağın ve inci gibi dişinin ayrılığından lâl kan yuttu (eziyet çekti); inci de Aden'de bağrını deldi (acı çekti).

3 Gamının kılıcıyla erlik edip açtığım yaraların kimisi göğsümün içinde kimisi bedendedir (kimisi içte, kimisi dıştadır).

4 Zülfünün ve boyunun sevdasıyla kendimi kaybedeli, canım selvi, gönlüm de yasemin arzusundadır.

5 Ey Hecrî, mahkûmlar kurtuldu da senin gönlün kurtulmadı; anlaşılan senin gönlün o çene çukurundadır.

026.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. nece ârâm u nece tâkat nece sabr u karâr
cân u dil gitmiş-durur elde degül kim ihtiyâr

sîne-i pür-sûzum üzre dâg-ı hûn-âlûdı gör
görmemişdür od yanan yerde kimesne lâlezâr

3. kara dâgum rûy-ı zerdüm ergavânı eşkümüñ
gösterür fasl-ı hazân içinde şekl-i nev-bahâr

neçe bir feryâd ey bülbül gül-i hod-rûy içün
uçurupdur ol bu gülşenden senüñ gibi hezâr

5. **hecri**yâ bîdâr olursam tañ mı her şeb derd-ile
bahtum uyhudan uyanup tâli'üm olmadı yâr

---

026. A: 20[a]; PM: 159[b]; NM: 944; Ü: 45[a].

1 Ne dur durak var, ne dinlenme; ne sabır, ne dayanma gücü... Can ve gönül gitmiş, elde ihtiyar yok (akıl başta değil).
1[a] nece: necesi; 1[b] elde: elden Ü. // degül kim: degüldür NM.

2 Ateşli göğsüm üstünde kanlı dağ yarasına bak; hiç kimse ateş yanan yerde lâle bahçesi görmemiştir.
2[a] sîne-i pür-sûz: sîne-i sûzân PM; 2[b] od: oda // kimesne: kimse NM.

3 Kara yaram, sarı yüzüm ve gözyaşımın erguvanı, hazan mevsimi içinde ilkbahar manzarası gösterir.
3[a] kara: tâze PM, NM.

4 Ey bülbül, bir yabani gül için bu kadar feryat niye? O, bu bahçeden senin gibi binlercesini uçurmuştur.
4[a] feryâd ey bülbül: feryâd eder bülbül P; NM; 4[b] senüñ: anuñ NM.

5 Ey Hecrî, her gece derd ile uykusuz kalırsam şaşılır mı? Bahtım uykudan uyanıp (talihim dönüp), şansım hiç yaver gitmedi ki…
PM: -; NM: 5; derd-ile bîdar olursam tañ mı her şeb subha dek NM.

arka edinür göñül câna karındaş oluban
sîneme bir kez ok ursañ ey kemân-ebrû ne var

7. **hecrî**nüñ hâli şehâ zülf ü ʻizâruñ yâd edüp
gâh gamgîn gâh handân olmadur leyl ü nehâr

027.

Fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. şol melek-manzar perî-peyker ki adı pîrîdür
gökden indi der isem [ol] meh-likâya yeridür

nakşa bu vech-ile sûret verdügi nakkâş-ı çîn
anuñ-içündür ki yazdugı anuñ tasvîridür

3. hat degüldür görinen bil kim ezel nakkâşınuñ
kıl kalemle levh-i sîmîn üstine tahrîridür

safha-i devrânda kim görse tasvîrüñ dedi
yâ melekdür yâ perî lâbüd ikinüñ biridür

---

6 A yay kaşlı, göğsüme bir kez ok vursan ne olur? Gönül, kardeş olup cana sırtını dayar.
A: -; PM: -; NM: 6.

7 A sultanım, Hecrî'nin hâli, zülfünü ve yanağını anıp, gece gündüz bazen dertli, bazen sevinçli olmaktır.
A: -; PM: 5; NM: 7.

027. A: 20[b].

1 Şu melek görünüşlü, peri yüzlünün adı Pîrî'dir; o ay yüzlü için "Gökten indi." desem yeridir.

2 Çin ressamının, nakşına böylesine güzel biçim vermesinin sebebi, sevgilinin tasvirini çizmesidir.

3 Görünen ayva tüyleri değildir; kuşkusuz, ezel nakkaşının kıl kalemle gümüş levha üzerine yazdığı yazıdır.

4 Devran sayfasında onun tasvirini gören, "Ya melektir, ya peri; ya da mutlaka ikisinden biridir." dedi.

5. yeglenürse şehrümüz meh-rûlarına n'ola kim
hecriyâ çün ol kamer iklîm-i hüsnüñ mîridür

028.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. dil geçer cân u göñülden sanma dilberden geçer
ehl-i 'ışkuñ başına iş düşicek serden geçer

şol kadar çekdi gam-ı zülfüñ göñül kim 'âkıbet
kara çullarda kalup za'f-ıla çenberden geçer

3. saña cân vermekde olmaz dil gibi çâpük-süvâr
'ışk meydânında yokdur evvel oradan geçer

sâgar-ı meyden geçerse sâkiyâ tañ mı göñül
câm-ı la'lüñ şevkı-y-ıla âb-ı kevserden geçer

5. râ kaşum fikrin kılup dermiş kapumdan geçmesün
hecrî-i âvâre sanmañ [kim] o râlardan geçer

---

5 Ey Hecrî, o ay yüzlü, şehrimizin ay yüzlülerinden üstün tutulursa şaşılmaz; çünkü o, güzellik ülkesinin sultanıdır.

028. A: 20[b].

1 Gönül, candan gönülden geçer de sevgiliden vazgeçer sanma; iş başa düşünce âşıklar başını feda eder.

2 Gönül zülfünün derdini öylesine çekti ki sonunda kara çullarda kalıp zayıflıkla çenberden geçecek.

3 Sana can vermekte gönül gibi hızlı bir süvari olamaz; aşk meydanında ondan önce oralardan geçen yoktur.

4 Ey sâkî, gönül lâl dudağının aşkıyla Kevser şarabından vazgeçmişken şarap kadehinden vazgeçerse şaşılır mı?

5 Sevgili, "*Râ* harfi gibi olan kaşımı düşünüp kapımdan geçmesin." dermiş; bu avare Hecrî oradan/o fikirden vazgeçer sanmayın.

029.

Fe'ilâtün mefâ'ilün fa'lün

Hafîf + + – – / + – + – / – –

1. tolu sînem hadeng ü peykândur
bu kadar kim kazâya kalkandur

seg-i kûyuñdan ayrı oldugına
göñül itler gibi peşîmândur

3. 'îd-i vasla eyâ kemân-ebrû
cânumuz biñ dil-ile kurbândur

gam-ı zülfüñle ey perî-peyker
halk-ı 'âlem kamu perîşândur

5. tîr-i yâra göñül verür **hecrî**
bilmezüz kim ne câna dermândur

030.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. işüñ başuma 'ışk odın cefâ sengiyle çakmakdur
vücûdum mülkini başdan ayaga oda yakmakdur

---

029. A: 21[a].

1 Göğsüm, ok ve temrenlerle o kadar doludur ki sanki kazaya (kaza oklarına) kalkandır.

2 Mahallenin köpeklerinden ayrı olduğuna gönül itler gibi pişmandır.

3 A yay kaşlı, canımız, kavuşma bayramına bin gönülle kurbandır.

4 A peri yüzlü, zülfünün derdiyle bütün dünya halkı perişandır.

5 Hecrî sevgilinin okuna gönül verir; ama hangi cana dermandır bilmiyoruz.

030. A: 21[a]; $S._1$: 86[a].

1 İşin, aşk ateşini cefa taşıyla başımda çakıp tutuşturmaktır; vücudumun ülkesini baştan başa ateşlere yakmaktır.

gözümüñ girdi kanına hazer kıl seyl-i eşkümden
helâk etdi neçe merdümleri bir kanlu ırmakdur

3. büt-i dildâra ey râhib sanem öykünmek istermiş
bugün deyr-i cihân içre aña bâtıl desem hakdur

meger eksüklük etmişler öñinde serv kaddinüñ
başı aşaga tûbânuñ çenâruñ yalım'alçakdur

5. ayagı topragın **hecrî** bugün ol gevher-i pâküñ
eger biñ câna alursañ ucuzdur belki aylakdur

031.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. var-iken lutfuñ 'itâb u kahr u mihnetden n'olur
dôstum meh-rûyla olmadın mahabbetden n'olur

eşigüñe yüz sürenler n'eylesünler cenneti
evc-i rif'at var-iken hâk-i mezelletden n'olur

---

2 Gözümün kanına girdi/kanıyla boyandı, gözyaşı selimden sakın; (o) birçok insanı/gözbebeğini öldüren bir kanlı ırmaktır.
2[a] seyl-i eşkümden: kanlu yaşumdan $S._1$.
3 Ey papaz, kilise tasviri, put gibi sevgiliye özenmek istemiş; bugün dünya puthanesinde ona batıl desem haktır.
4 A sevgili, anlaşılan senin selvi boyunun önünde kusur işlemişler; bu yüzden, Tuba'nın başı aşağıda, çınarınsa itibarı yoktur.
5 Ey Hecrî, bugün o parlak incinin ayağının tozunu bin can verip alırsan, bu çok ucuzdur, hatta beleştir.

031. A: 21[a].
1 Senin lütfun var iken, kahırdan, sıkıntıdan, dargınlıktan ne çıkar; dostum, bir ay yüzlüyle olmadıktan sonra aşktan ne çıkar?
2 Eşiğine yüz sürenler cenneti ne yapsınlar; doruklar varken ayaklar altındaki topraktan ne olur?

3. bâde-i gül-gûn-ile ter tut dimâg-ı huşküñi
beng ü afyôn-ıla sôfî kuru sohbetden n’olur

başuma gün togmayıcak ey hilâl-ebrû benüm
necm-i devletden n’olur mihr-i sa‘âdetden n’olur

5. kucayın mûy-ı miyânuñ deyü ibrâm eyledüm
dedi olmaz **hecri**yâ yok yere gılzetden n’olur

032.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. şol ki ‘âlemde severdüm anı dünyâlar kadar
gitdi çünkim eşküm aksa tañ mı deryâlar kadar

minnet-i a‘lâ-durur yerden göge ben bendeye
hâk-i pâyuñda eger tu[ta]rsañ ednâlar kadar

3. zülfüñe yüz verüben salduñ ayaga göñlümi
i‘tibârum olmadı yanuñda tersâlar kadar

ey nihâl-i tâze ‘âlem gülşeninde görmedük
nahl-i kaddüñ togrusın serv-i dil-ârâlar kadar

---

3 Ey sofu, gül renkli şarapla kuru beynini nemlendir; esrarla, afyonla yapılan kuru sohbetten ne olur?

4 A yay kaşlı, benim başıma gün doğmadıktan sonra, kutluluk yıldızından bana ne, mutluluk güneşinden bana ne.

5 Kıl belini kucaklayayım diye zorladım; “Ey Hecrî, yok yere bu kadar kabalığa ne gerek var?” dedi.

032. A: 21^b.

1 Dünyalar kadar sevdiğim (o güzel) bu âlemden gitti; gözyaşım ırmaklar gibi aksa şaşılır mı?

2 Aşağı kimseler gibi beni ayağının toprağından sayarsan; bu ben köle için yerden göğe kadar büyük bir lütuf olur.

3 Zülfüne yüz verip gönlümü ayaklar altına attın; yanında Hıristiyanlar kadar bile itibarım olmadı.

4 A taze fidan, bu âlemde gönül süsleyen selviler arasında, senin fidan boyun kadar doğrusunu görmedik.

5. şükrüm oldur kim şikâyet etmeyüp taglarca hak
za‘f-ıla çekdüm gamuñ bârın tüvânâlar kadar

hecrî mest-i ‘ışk olupdur sâkiyâ yohsa şarâb
katrece gelmez gözine içse deryâlar kadar

033.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. sen şâh-ı ‘âlemüñ şu göñül kim gedâsıdur
bir rinddür kim iki cihân pâdişâsıdur

bir zerre izi tozına alursa nâfeyi
ey h^{v}âce ver derisine tolu bahâsıdur

3. yokdur nazîr[i] âhum-ıla eşk-i çeşmümüñ
her bir diyâruñ añılan âb u havâsıdur

yüz biñ belâya biñ dil ü cân-ıla râzıyam
bir kez denürse şol güzelüñ mübtelâsıdur

5. tâc u kabâyı n’eyleyeyin ben kalenderem
fâhir libâs egnüme ‘ışkuñ belâsıdur

---

5 Şükürler olsun; doğrusu, şikâyet etmeyip bütün zayıflığımla gamının yükünü güçlüler gibi çektim.

6 Ey sâkî, Hecrî aşk sarhoşudur; yoksa denizler kadar içse de şarap onun gözüne bir damla bile görünmez.

033. A: 21^{b}.

1 Sen âlemlerin sultanına köle olan gönül, bir rinddir ki iki cihanın padişahıdır.

2 Ey tüccar, (o sevgili) ayak izinin bir zerrecik tozuyla nâfeyi almak isterse ver; çünkü nâfenin derisine doluymuşçasına değer biçmiştir.

3 Ahımla gözyaşımın bir benzeri yoktur; her bir memleketin anılan hep havası ve suyudur.

4 (Benim için) Bir kez olsun, “Şu güzelin âşığıdır.” deseler; yüz bin belâya bin kez can u gönülden razıyım.

5 Tacı, kaftanı ne yapayım, ben kalenderim; benim sırtımda övünmeye değer elbise, aşkının belâsıdır/kumaşıdır.

tûbâ kadüñ sanavbere baş egmese n'ola
çün serv-kadlerüñ bugün ol müntehâsıdur

7. bir nâle kıldı **hecrî** yine şevk-ı 'ışk-ıla
ra'd-ı felek dedükleri anuñ sadâsıdur

034.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. bezm-i belâya şevk-ıla sînem rebâb olur
hecr âteşine döne döne dil kebâb olur

mey-gûn lebüñ firâkı ile cân verenlerüñ
câm üzre kâse-i seri şekl-i habâb olur

3. üstüñe korsa çetr-i hümâyûnı kâkülüñ
zülfüñ resenleri aña miskîn tınâb olur

yokdur hisâbı ka'be-i kûyuñda ölenüñ
rîk-i beriyye neçe sayılur hisâb olur

5. hâr-ı müjemle baglamasam seyl-i eşkümi
bir dem içinde iki cihân hep harâb olur

---

6 Tuba boyun, çam fıstığına baş eğmese şaşılmaz; çünkü o bugün selvi boyluların en yücesidir.

7 Hecrî, aşkın şevkiyle bir nara attı; gök gürültüsü dedikleri, aslında onun sesidir.

034. A: 22[a].

1 Göğsüm, belâ meclisine şevkle rebap olur; gönül, ayrılık ateşinde döne döne kebap olur.

2 Senin şarap renkli dudağının ayrılığı ile can verenlerin kafatası, kadeh üzerindeki hava kabarcığı gibi olur.

3 Kâkülün, senin üzerine gölgeliğini koyarsa, zülfünün telleri ona misk renkli çadır ipi olur.

4 Sokağının Kâbesinde ölenler sayısızdır; çöl kumu nasıl olur da sayılıp hesaplanır.

5 Kirpik dikenleriyle gözyaşı selimi durdurmasam, bir an içinde iki cihan hep harap olur.

pîr-i mugân eşigine sürsem yüzüm n'ola
her gün baña çün ol kapuda feth-i bâb olur

7. cân cübbesi olursa dahı çâk eylerem
vuslat deminde pîrehenüm çün hicâb olur

bu hüsn ü bu cemâl-ile ol kaşları hilâl
az gün içinde göresüñüz mâh-tâb olur

9. nece bülend-himmet imişsin be **hecrî** kim
her sevdügüñ güzel şeh-i 'âlî-cenâb olur

035.

Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
Hafîf + + – – / + – + – / + + –

1. zülf-i yâra sabâ erişdi meger
esdügince bu câna etdi eser

hattuñ esrârı oldı sînede fâş
yerde kalmaz efendi kara haber

3. dil-i dervîşe gönder oklaruñı
ey kaşı yâ birisi biñe geçer

---

6 Yaşlı meyhanecinin eşiğine yüzümü sürsem ne var; çünkü, her gün bana o kapıdan davet gelir.
7 Kavuşma anında gömleğim bana engel olursa can cübbesi bile olsa yırtar atarım.
8 Bu güzellik, bu alımlılık ile o hilâl kaşlı, görürsünüz, az gün içinde dolunay olur.
9 Her sevdiğin güzel, şerefli bir sultan oluyor; ne de yüce himmetliymişsin be Hecrî!

035. A: 22[a].
1 Estikçe canıma tesir ediyor; anlaşılan, sabah meltemi sevgilinin saçına değdi.
2 Ayva tüylerinin sırları göğsümde açığa çıktı; efendim, kara haber tez duyulur.
3 A yay kaşlı, zavallı gönle oklarını gönder; her biri çok makbul tutulur.

bâr-ı gamdan kadüm egilmez-idi
olmasa yâ kaşuñ firâkı eger

5. yüregüm yâresini şerh etdi
pâre pâre gözümde hûn-ı ciger

tolu tolu verür baña sâkî
bir kişi bu belâyı neçe çeker

7. ‘âlem içre olan belâ vü kazâ
hecrîye geldi var-ısa ne kadar

036.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. gerçi kim kâfirleyin zülf-i ruhuñ âyîn tutar
kara geyüp şedd-i zünnâr eyler ugrın dîn tutar

kara göñüllü imiş zülf-i dil-âvîzüñ ‘aceb
beñzedelden nâfeye dahı bizümle kîn tutar

3. dem-be-dem yerden yere urdukca sôfî kendüyi
ey perî vecd oldı sanma sen kim anı cin tutar

---

4 Yay kaşının ayrılığı olmasaydı; gam yüküyle belim bükülmezdi.
5 Gözümdeki parça parça ciğer kanı, gönlümün yarasını açığa vurdu.
6 Sâkî bana dolu dolu verir; (yoksa) bir insan bu belâyı nasıl çeker!
7 Bu âlemde ne kadar belâ ve kaza varsa hepsi birden (galiba) Hecrî’ye geldi.

036. A: 22[b].
1 Yanağındaki zülfün her ne kadar kâfirlik yolunu tutmuş gibi görünse de karalar giyip, zünnar bağlayarak gizli din tutar.
2 Gönüller çeken zülfün ne de zalimmiş; nâfeye benzetildiğinden beri bize kin besliyor.
2[a] göñüllü: göñlekî A.
3 A peri, sofunun kendisini sürekli yerden yere vurduğuna bakıp da vecde geldi sanma; onu cin tutmuştur.

şâh-ı gül bezme oturmış sâkî etmiş nerkisi
bir ayag üzre elinde sâgar-ı zerrîn tutar

5. gördügiyçün bir nazar âyînede ʻaks-i ruhın
ol perî-peyker bu veche kendüyi hod-bîn tutar

gitse **hecrî** gayrı şâʻirler aña olmaz bedel
şâh-bâzuñ sanma kim zâg u zagan yerin tutar

037.

Fâʻilâtün mefâʻilün faʻlün
Hafîf – + – – / + – + – / – –

1. gün yüzüñe meh-i bedir derler
zülfüñe leyle-i kadir derler

gelicek sîneye okuñ dil ü cân
buyuruñ işte bak sadır derler

3. dedi meh gün yüzüñe bende olup
kuluña da begüm bedir derler

---

4 Gül sultanı, meclise oturmuş, nergisi de sâkî yapmış; (nergis) bir ayak üzerinde durup elinde altın kadeh tutuyor.

5 O peri yüzlü, bir bakış olsun aynada kendi yüzünün aksini gördüğü için kendisini beğenmişlik taslar (kendisini üstün tutar).

6 Hecrî göçüp gitse, öbür şairler onun yerini tutmaz; kargayla karaboğazın, ak doğanın yerini tutacağını sanma!

037. A: 22^{b}; S.$_{1}$: 85^{a}.

1 Güneş benzeyen yüzüne dolunay derler; zülfüne ise Kadir Gecesi derler.

2 Okun sineye gelince can ve gönül: "Buyrun işte bak, baş köşe/göğüs!" derler.

2^{a} okuñ: müjeñ S.$_{1}$.

3 Ay, güneşe benzeyen yüzüne köle olup: "Kulunum beyim, bana Bedir derler." dedi.

seg rakîbüñ köpekçe ragbeti yok
san aña sen nesin nedir derler

5. neden oldı kapuñda pâdişehüm
hecrîye bu kadar kadir derler

038.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. bahâr oldı yine sevdâ-yı zülfüñ başda gâlibdür
anuñ'çün şevk-ı la'lüñle göñül sahbâya tâlibdür

dehânuñ fikri ile dil 'adem mülkinde güm oldı
vücûd iklîmine anuñ gerü gelmesi gâyibdür

3. yüzi şem'ine yanarsa n'ola pervâne şem'üñ kim
siyeh perçemlü yalıñ yüzlü bir ra'nâ musâhibdür

dilerseñ çeşme-i la'lin koma elden göñül zülfin
mu'ayyen menba'ı âb-ı hayâtuñ çünki magribdür

---

4 İt rakibin köpek kadar rağbeti yok; sanki ona "Sen kimsin, nicesin?" diyorlar (sanki adama sayıyorlar).
4[b] sanki aña nesin nedir derler S.$_1$.

5 A sultanım, "Hecrî'ye kapında bu kadar değer neden verildi?" diye sorarlar.

038. A: 23[a].

1 İlkyaz geldi yine başımda zülfünün sevdası artmıştır; onun için dudağının arzusuyla gönül şaraba taliptir.

2 Ağzını düşünmekle gönül yokluk ikliminde kayboldu; onun varlık iklimine geri gelmesi mümkün değildir.

3 Pervane, mumun yüzünün parlaklığıyla yanarsa şaşılmaz; çünkü mum, kara perçemli, parlak yüzlü, güzel bir musahiptir (sohbet arkadaşıdır).

4 A gönül, sevgilinin dudağının pınarını istiyorsan onun zülfünü elden bırakma; çünkü âb-ı hayatın bilindiği kadarıyla kaynağı mağribtir (karanlıktır).

5. dilin her ‘âşıkuñ la‘lüñ alur bir reng-ile ammâ
velîkin **hecrî**nüñ göñlin ‘aceb âl-ile alupdur

039.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. hatt-ı la‘lüñle ‘izâruñ yâdına ey yâr şi‘r
sûre-i kevserle ve’ş-şemsi okur tekrâr şi‘r

safha-i gül-gûn hadüñ üstinde hattuñ yaraşur
âl kâgıda nitekim ey perî-ruhsâr şi‘r

3. kaşlaruñ bâbında nazm etdüm iki mısra‘ latîf
dür dişüñ vasfında dedüm bir güzel hem-vâr şi‘r

mürdeler ihyâ eder gûyâ dem-i ‘îsâ olur
leblerüñ zikrinde desem ey şeker-güftâr şi‘r

5. bülbül-i bâg-ı cemâlüñ **hecrî**yi şeydâ eder
anda bir gül-deste olmış ey gül-i gülzâr şi‘r

---

5 Lâl gibi kırmızı dudağın, her âşığın gönlünü bir renk/hile ile alır; ancak Hecrî’nin gönlünü bambaşka bir oyunla/allık ile almaktadır.

039. A: 23[a].

1 A sevgili, şiir, dudağının ayva tüyüyle yanağının hatırına tekrar tekrar Kevser suresiyle Şems suresini okur.

2 A peri yüzlü, gül renkli yanağının üzerindeki ayva tüylerin, al kâğıt üzerindeki şiir gibi olsa yakışır.

3 Kaşların hakkında iki güzel mısra yazdım; inci dişinin vasfında bir güzel, düzgün şiir söyledim.

4 A tatlı sözlü, dudaklarını anıp da şiir söylesem; (o şiir) sanki İsa’nın nefesi olur da ölüleri diriltir.

5 A güllüğün gülü, bir demet gül olmuş şiir, senin güzellik bahçenin bülbülü olan Hecrî’nin aklını başından alır.

040.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. su gibi 'âşık-ı dîdâr oluban pâk olıgör
zerreye sayma cihân mülkini bî-bâk olıgör

âb-veş yüz yere sür çekme gel âteş gibi baş
esme savurma hevâñ-ıla igen hâk olıgör

3. subh-dem eşigine bâd-ı sabâdan öñ eriş
cüst ol ey peyk-i nazar merdüm-i çâlâk olıgör

'asker-i derd eger câna ko yeñsün derseñ
tîg-ı 'ışk-ıla göñül çalışuban çâk olıgör

5. gussadan gam yemesin 'âşık-ı gam-h^{v}âr demiş
derd-i hecrinde be **hecrî** yürü gamnâk olıgör

---

040. A: 23^{b}.
1 Su gibi güzel bir yüze kapılıp dupduru ol; dünya malına zerre kadar değer verme, gamsız, korkusuz ol.
2 Su gibi yüzünü yere sür, ateş gibi baş kaldırma; arzularına uyup çok esme, savrulma/hovardalık etme, toprak ol (alçak gönüllü ol).
3 Ey bakışımın ulağı, sabah vakti sevgilinin)eşiğine sabah melteminden önce eriş; çevik ol, hızlı adam ol.
4 Ey gönül, "Dert askeri cana baskın gelsin." dersen; aşk kılıcıyla çarpışıp parça parça ol.
5 (Sevgili) "Gamlı âşık, dertlerle tasalanmasın, üzülmesin." demiş; yürü be Hecrî, sen onun ayrılığının derdiyle dertlen!

041.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. göñlüm alınca baña dilber vefâlar gösterür
ihtiyârum gidicek elden cefâlar gösterür

devr elinden gözlerüm yaş yerine kanlar döker
dem-be-dem merdümlere devrân belâlar gösterür

3. sanki mûsâdur hadüñ kim hattuñuñ fir'avnına
zülfüñüñ her mûyını ol ejdehâlar gösterür

hüsni mir'âtına karşu dem-be-dem âh eylesem
yüzi ag olsun ki biñ dürlü safâlar gösterür

5. görmedügüñi cihânda gâfil olma **hecri**yâ
hatt-ı dilber gibi âhir dil-rübâlar gösterür

---

041. A: 23[b].

1 Sevgili, gönlümü alıncaya kadar bana vefalar gösterir; aklım başımdan gidince cefalar gösterir.

2 Zamane elinden gözlerim yaş yerine kanlar döker; devran, adam olana sürekli belâlar gösterir.

3 Senin yanağın sanki Musa'dır da ayva tüylerinin Firavun'una, saçının her telini ejderhalar gibi gösterir.

4 Güzellik aynasına karşı dur durak bilmeden ah eylesem bile yüzü ak olsun (onun); bin türlü safalar/parlaklık gösterir.

5 Ey Hecrî, cihanda görmediğin şeyi bilmezden gelme; sonunda sevgilinin ayva tüyleri gibi onu sana gönül çelen güzeller gösterir.

042.

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fa'lün

Hafîf – + – – / + – + – / – –

1. tîr-i gamzeñ dilüm ki delmişdür
yine andan hayât gelmişdür

düşdügiyçün şarâba şöyle habâb
gör ki neçe ayakda kalmışdur

3. mülk-i cân gamzeñüñ-durur söz yok
kılıc-ıla ol anı almışdur

gerçi derler begüm göñül karımaz
cevr-i etfâl-ile koçalmışdur

5. zevrak-ı cânı rûzgâr derîg
hecrî bahr-i firâka salmışdur

043.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. refîkum derd ü mihnet menzilüm künc-i melâmetdür
selâmum yok-durur anuñ-ıla ehl-i selâmetdür

---

042. A: 23[b].

1 Kıyıcı bakışının oku gönlümü delmiştir; ama hayat yine ondan gelmiştir.

2 Kabarcık, şaraba böyle düştüğü (düşkünlük gösterdiği) için bak nasıl da ayakta/kadehte kalmıştır.

3 Can ülkesi kıyıcı bakışınındır, söz yok; onu o, kılıç ile almıştır.

4 Beyim, gönül kocamaz derlerse de körpelerin cevriyle kocamıştır.

5 Ey Hecrî, yazık ki rüzgâr/zaman gönül kayığını ayrılık deryasına salmıştır.

043. A: 24[a].

1 Yoldaşım, dert ile mihnet, varacağım yer, melâmet bucağıdır; selâmette olanlarla selâmım yoktur.

hevâ-yı ‘ışk-ıla yeldüm nasîbüm n’oldı gör âhir
dilümde nâr u gözde âb başda hâk-i zilletdür

3. safâ-y-ıla nazar kılsañ görinür sûret-i hâlüñ
cemâl-i dil-rübâ âyîne-i cemden kinâyetdür

çekince sâkî-i hicrân elinden câm-ı zehr-âlûd
ecel sahbâsını nûş eylemek ‘ayn-ı sa‘âdetdür

5. dil-i hâkî umar kim tîr-i âhı kasruña elte
serâdan tâ süreyyâ kasdın eyler bu ne hikmetdür

hele ben bildigüm bu ki cihânda ayrılık vakti
‘aceb rûz-ı musîbetdür ‘aceb eyyâm-ı mihnetdür

7. cefâ-yı hecr-ile cândan usandum şöyle kim **hecrî**
‘adem mülki huzûr iklîmi ölmek istirâhatdür

---

2 Aşk arzusuyla estim; nasibimin sonunda ne olduğuna bir bak: Gönlümde ateş, gözde yaş, başta zillet toprağı…

3 Temiz bir kalple bakarsan hâlinin ne olduğunu görürsün; gönül alan sevgilinin yüzü, Cem’in aynasından kinayedir.
3[b] kinâyetdür: hikâyetdür A.

4 Ayrılık sâkîsinin elinden zehir dolu kadeh içtikten sonra, ecel şarabını kana kana içmek mutluluğun ta kendisidir.

5 Bu hor görülmüş kalbim, ah okunu (senin) köşküne iletmeyi umar; yerden tâ Süreyya’ya ulaşmak ister; bu ne hikmettir.

6 En sonunda, benim bu dünyada bildiğim bir tek şudur: Ayrılık vakti, ne biçim bir musibet, ne sıkıntılı zamandır.

7 Ey Hecrî, ayrılık acısıyla canımdan o kadar usandım ki yokluk ülkesi huzur iklimi, ölmek istirahattir.

044.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. şevk-ı la'lüñle göñül câm-ı musaffâdan geçer
mest olup sâfî mey-i 'ışk-ıla sahbâdan geçer

gelse dîdemden dile hâl-i ruhuñ şevkı hemân
rûm şâhıdur ki san tahtına deryâdan geçer

3. cânuma geçdi müjeñ etmez rakîbe hîç eser
gerçi kim tîr-i kemân-keş seng-i hârâdan geçer

kasr-ı hüsnüñ yüce ise ne-kadar ey kaşı yâ
tîr-i âhumdan sakın ki çarh-ı a'lâdan geçer

5. gelmez oldı añlayaldan derdümi çünkim tabîb
hasteden ye's eylese 'ömrüm müdâvâdan geçer

dîde-i pür-hûnum içre hâk-i pâyuñ cevheri
tûtiyâdur kim elenmiş sürh vâlâdan geçer

7. yârı terk et deyü dünyâ tolusı zer verseler
hecrî almaz bir pula va'llâhi dünyâdan geçer

---

044. A: 24[a].

1 Gönül, lâl dudağının aşkıyla parlak kadehten vazgeçer; dupduru aşk şarabıyla sarhoş olup, şaraptan vazgeçer.

2 Yanağındaki benin arzusu gözümden gönlüme ansızın gelse, (o) sanki denizden tahtına geçen Osmanlı sultanı gibi olur.

3 Her ne kadar kemankeşin oku mermeri bile delip geçebilirse de kirpik okun canıma işlediği hâlde rakibe hiç etki etmez.

4 A yay kaşlı, güzelliğinin kasrı ne kadar yüce olsa da ah okumdan sakın; çünkü o, en yüksek felekten bile geçer.

5 (O sevgili) Hâlimi anladığından beri gelmiyor; ey ömrüm, çünkü tabip hastadan ümit kesince tedaviden vazgeçer.

6 Kanlı gözlerimin içindeki ayağının tozunun cevheri, elenmiş bir sürmedir, kızıl tülden geçmektedir.

7 "Yâri terk et." diyerek dünya dolusu altın verseler, Hecrî bir pula almaz; vallahi bütün dünyadan vazgeçer.

045.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. kûyında sanma iñleyen ey dil hezârdur
zârî kılan anuñ gibi anda hezârdur

peykânuñ-ıla ey kaşı yâ zeyn olan beden
gamdan ne derdi var demürden hisârdur

3. tîgıyla sîneme çeküben bir elif dedi
cân-ıla dilde sakla ki hoş yâdigârdur

her dem akarsa kan yaşumuñ ayagı n'ola
kûh-ı belâdan iner o başlu pıñardur

5. seng-i gam-ıla şîşe-i nâmûs u nengi sı
râh-ı belâda 'âşıka nâmûs 'ârdur

bu kanlu kanlu dâglarum oldı âşikâr
sanmañ mezârum üsti benüm lâlezârdur

---

045. A: 24[b]; Ü: 43[a].

1 Ey gönül, (onun) sokağında inleyenin bülbül olduğunu sanma; onun gibi feryadı basan binlercedir.
1[b] kılan: kılur Ü.

2 A yay kaşlı, temrenlerin ile süslenen beden/kale burcu dertlerden incinmez; çünkü o, demirden bir hisar olmuştur.

3 Kılıcıyla göğsüme bir elif çekip şöyle dedi: "Can ve gönülde sakla; çünkü bu güzel bir hatıradır."

4 Yaşımın oluğu her zaman kan akarsa şaşılmaz; çünkü o, belâ dağından inen gözeli, kaynaklı pınardır.

5 Gam taşıyla utanma ve namus şişesini kır; çünkü belâ yolunda âşığa namus utançtır.

6 Mezarımın üstünü lâle bahçesi sanmayın; onlar benim açığa çıkan kanlı yaralarımdır.

7. ol âhû-çeşmi **hecrî** eger seg rakîb-ile
sayd eyleyübilür-iseñ özge şikârdur

046.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. gerçi kapuñda dür-i eşküm yetîm üftâdedür
n'ola şeh 'âlî nazar eylerse merdüm-zâdedür

suya salan hırka-i nâmûsı eşküm seylidür
yele veren hırmen-i 'ömrüm hevâ-yı bâdedür

3. gülşen-i devrânda sen serv-i âzâduñ bugün
boynı baglu kul olanlar zülfine âzâdedür

subh olınca geceler zülf ü ruhuñ fikrindedür
bu dil-i dîvâne vü miskîn 'aceb sevdâdadur

5. turmaz aglarsın be **hecrî** yâra el ermez deyü
var-ısa göñlüñ senüñ ol kâmeti bâlâdadur

---

7 Ey Hecrî, o ahu gözlü sevgiliyi köpek rakibi kullanarak avlayabilirsen bu bambaşka bir avdır.

046. A: 24[b]; Ü: 43[a].

1 Kapında gözyaşımın incisi düşkün bir yetimdir; sultan yüce bakışını gönderse şaşılmaz; (çünkü gönül) âdem oğludur/kimsesizdir.

2 Namus hırkasını suya salan (namusu ayaklar altına alan) gözyaşı selimdir; ömrümün harmanını yele veren (heba eden) şarap arzusudur.
2[b] hevâ-yı: hevâyî Ü.

3 Dünya bahçesinde, sen kayıtsız selvinin zülfüne bugün kul olanlar azadedir.
3[b] kul: bende Ü.

4 Geceleri sabah oluncaya kadar zülfünü ve yanağını düşünen bu deli divane, bu miskin gönül, ne biçim bir sevdadadır?

5 Ey Hecrî, sevgiliye elim ulaşmıyor diye durmadan ağlıyorsun; anlaşılan, senin gönlün o uzun boyludadır.
5[a] turmaz: her dem Ü.

047.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. eşitdük cân u dilden bir 'aceb râz-ı nihân derler
kul olmış bir perî-rûya ol âşûb-ı cihân derler

baña etdüklerüñ dünyâ gibi hep 'âkıbet bir gün
nece gösterdi gördüñ mi buña devr ü zamân derler

3. cefâda gamze-i kattâli gibi pehlevân iken
saçı gibi şikeste çeşmi gibi nâ-tüvân derler

çü içmişdür müjeñ kanum ölürken câm-ı la'lüñ sun
içeyin kana kana bârî çünkim kana kan derler

5. dehânuñla miyânuñ vasf edelden **hecrî**ye cânâ
eşitdük ehl-i rikkat hurde-bîn ü nükte-dân derler

---

047. A: 25[a].

1 "Doğrusu, bir şaşılacak gizli sır işittik; dünyayı bir birine düşüren o güzel, bir peri yüzlüye âşık olmuş." diyorlar.

2 Bana dünyalar kadar ettiklerini, gördün mü sana da sonunda nasıl gösterdi? İşte buna zamane derler.

3 (Bir zamanlar) Zulmetmede katil gamzesi gibi güçlü kuvvetliyken, (şimdi) "Saçı gibi kırgın, gözü gibi baygındır." derler.

4 Kirpiğin kanımı içmişti; bu yüzden ölürken lâl dudağının şarabından sun da bari kana kana içeyim; çünkü kana kandır derler.

5 A can, ağzınla belini vasfettiğinden beri duyduk ki değer biçiciler Hecrî'ye, "İncelikleri gören, nükteden anlayan." derler.

048.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. hatt-ı lebüñ ki kût-ı revândan haber verür
gûyâ ki hızr çeşme-i cândan haber verür

ey ney defüñ ne-y-idügini çengden eşit
bir pîrdür ki devr ü zamândan haber verür

3. şeydâ göñül dehânuñı vasf etse gûyiyâ
dîvânedür ki gâyib olandan haber verür

etrâfumı deñiz gibi kuşatdı kan yaşum
yâra refîk hâlümi kandan haber verür

5. halvetde sôfî etdügini **hecri**yâ bugün
bi'llâh gör utanmadan andan haber verür

---

048. A: 25^{a}; Ü: 45^{b}.

1 Dudağındaki tüyler ruh gıdasından haber verir; sanki Hızır, âb-ı hayâttan haber verir.

2 Ey ney, defin ne olduğunu çengden dinle; çünkü o devirden, zamandan haber veren bir pîrdir.

3 Çılgın gönül ağzını vasfetse, sanki bilinmeyenden haber veren bir deli gibi olur.

4 Çevremi kanlı yaşım deniz gibi kuşattı; arkadaşım hâlimi sevgiliye şimdi nasıl bildirecek?

5 Ey Hecrî, şuna bir bak, bugün sofu, halvette ettiklerini utanmadan haber veriyor.

049.

Fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. n'ola her dem acıyup kan yaş dökerse yâreler
ayrılupdur n'eylesün tîguñdan ol bî-çâreler

kîn biçermiş tîg-ı hûn-rîzüñ dil-i sad-pâreye
hey ne zâlimdür komaz âhir ol anı pâreler

3. var iken hicrânı lâyık mı metâʻ-ı vasluñı
bu şikeste-hâtıra bütün deyüben saralar

seyr ederken şehri meh-rûlarla ol meh şevkden
çarh urur burc-ı kamerde mihr-ile seyyâreler

5. bir ayag alınmaya sâkî elinden şöyle kim
halk-ı ʻâlem ayagına baş urup yalvaralar

---

049. A: 25^b; NM: 1155; PM: 127^a; Ü: 45^b.

1 Yaralar, her zaman acıyıp kanlı yaşlar dökerse şaşılmaz; çünkü ne yapsın, o zavallılar senin kılıcından ayrılmışlardır.
1^b bî-çâreler: meh-pâreler PM.

2 Kan döken kılıcın, parça parça gönle kin beslermiş; hey, ne de zalimmiş; peşini bırakmaz, sonunda onu parçalar.
2^a kîn biçermiş: diş bilermiş NM; PM. // 2^b ol anı: beni ol PM.

3 Defosu varken kavuşma kumaşını bu kırık gönüllüye "Eksiksizdir." diyerek sarmaları lâyık mıdır?
3^b saralar: soralar PM.

4 O ay gibi güzel, ay yüzlülerle şehirde dolaşırken, güneş ile yıldızlar, kamer burcunda döne döne oynarlar.
4^a seyr ederken: devr ederken PM // şevkden: sanuram. 4^b çarh urur: seyr eder NM, PM.

5 Ey sâkî, bütün dünya halkı ayağına kapanıp yalvarsa da yine senin elinden bir kadeh almak mümkün olmaz.
NM: -.

dâmen-i ‘uşşâkı **hecrî** tutalı dest-i belâ
kûh-ı gamda yakalar çâk etdiler âvâreler

7. bu cemâl-i ‘âlem-ârâ ile ol meh gün gibi
az gün içinde göresin şehri **hecrî** aralar

050.

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün fe‘ûlün
Hezec + – – – / + – – – / + – –

1. lebüñ gonce yañaguñ berg-i güldür
belâlu bülbülüñ aglatma güldür

ecel peymânemüz toldurmadın gel
mey-i nâb-ile sâkî câmı toldur

3. elin alup çenâruñ gülsitândan
igen yabana atmalu degüldür

geçer dilden hadengüñ turmayup âh
eyâ kaşı kemânum yol degüldür

---

6 Ey Hecrî, belâ pençesi âşıkların eteğine yapıştığından beri, avareler gam dağında yakalar yırttılar.
NM: -.

7 Ey Hecrî, âlemi süsleyen güzelliğiyle o ay (gibi güzel), göreceksin az bir zaman içerisinde şehri güneş gibi süsleyecek/dolaşacak.
A: -.

050. A: 25^{b}.

1 Dudağın gonca, yanağın gül yaprağıdır; belâlı bülbülünü ağlatma güldür.

2 Ey sâkî, ecel, testimizi doldurmadan (canımızı almadan) gel de süzülmüş şarap ile kadehi doldur.

3 Çınarı elinden tutup da gül bahçesinden hemen çıkarmaya (gözden düşürmeye) lüzum yok.

4 Ah ah! Temrenin durmadan dilden gelip geçer; a yay kaşlı, bu yol değildir ki.../insafa sığmaz.

5. egerçi tâze bendeñ çok kapuñda
velî bu **hecrî** bendeñ eski kuldur

051.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. beni yâ kaşlaruñla haste çeşmüñ nâ-tüvân eyler
birisi kâmetüm nâl eyleyüp biri kemân eyler

vefâ umduk dehânından belâ vü cevre düş olduk
demişler az tama' ey dil kişiye çok ziyân eyler

3. safâ-yı câm-ı la'lüñdür beni zinde kılan cânâ
ne deñlü nâ-tüvân olsa kişi sâgar cüvân eyler

şerâr-ı nâr-ı âhumdan bilürler sînede 'ışkuñ
kişi vîrânede âteş yakup neçe nihân eyler

5. gözümde ey perî-peyker hayâl-i zülf-i şeh-bâzuñ
hemân ol murga beñzer kim su üzre âşiyân eyler

o mâhuñ kankı menzilde olursa zerrece mihri
iki gün geçmeden 'ışkın güneş gibi 'ayân eyler

---

5 Kapında yeni kölelerin çoktur; ancak (senin) bu Hecrî kölen eski kuldur.

051. A: 25[b].

1 Beni yay kaşlarınla baygın gözlerin güçsüz düşürür; birisi bedenimi tel gibi inceltir, birisi belimi yay gibi büker.

2 Ağzından vefa umduk, belâya, derde tutulduk; ey gönül, "Az tamah (istek) kişiye çok zararlıdır." demişler.

3 A can, beni şarap kadehine benzeyen dudaklarının keyfi diri tutar; kişi ne kadar güçsüz düşse de onu kadeh (şarap) gençleştirir.

4 Göğsümde sakladığım aşkını, ah ateşimin kıvılcımlarından anlarlar; insan, harabede ateş yakıp bunu nasıl gizler?

5 A peri yüzlü, şahin gibi zülfünün gözümde (canlanan) hayali, su üstünde yuva yapan bir kuşa benzer.

6 O ayın, zerre kadarcık sevgisi hangi gönülde konaklarsa, iki gün geçmeden aşkını güneş gibi açığa vurur.

7. ne deñlü ‘ışkuñı **hecrî** ederse dôstum inkâr
göñül âh u figân-ıla gerü anı yalan eyler

052.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. içsem ahbâb-ıla sensüz câm-ı ‘işret telh olur
ol kadar kan aglaram derd-ile sohbet telh olur

câm-ı hecr içelden oldı baña her şîrîn telh
her ne içse zehr içen kişiye elbet telh olur

3. haste-i ‘ışkuña tañ mı telh ola âb-ı hayât
ey tabîb-i cân u dil bîmâra şerbet telh olur

dediler hicrân devâsına ya sabr u yâ sefer
gitmege [yok] tâkatüm sabr [ise] gâyet telh olur

5. yüzüñe güldügine aldanma **hecrî** ‘âlemüñ
çünki âhir ne kadar var-ısa lezzet telh olur

---

7 Ey dostum, Hecrî aşkını ne kadar inkâr ederse etsin, gönlü ah ve figan ederek yine onu yalancı çıkarır.

052. A: 26[a].

1 Sensiz dostlarla içsem, içtiğim şarap acılaşır; derdimden o kadar çok kan ağlarım ki sohbetin tadı kaçar.

2 Ayrılık şarabını yudumlayalı her tatlı bana acı gelir; elbette zehir içen kişiye ne içse acı gelir.

3 A can ve gönül tabibi, aşkının hastasına âb-ı hayâtın tatsız gelmesine şaşılmaz; elbette hastaya şerbet acı gelir.

4 “Ayrılık acısının çaresi, ya sabırdır, ya sefer.” dediler; gitmeye gücüm yok, sabretmekse çok acı.
4[b] gitmege hôd tâkatüm sabr gâyet telh olur A.

5 Ey Hecrî, âlemin senin yüzüne gülmesine aldanma; çünkü ne kadar tat, lezzet varsa sonu acıdır.

053.

Fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. hırmen-i hüsnüñde zülfüñ hûşe hâlüñ dânedür
beñdeşi yok kâyinât-ı cevde ol bir dânedür

ey perî-peyker göñül genc-i cemâlüñ şevkına
yıllar olmışdur harâb olup yatur vîrânedür

3. sâkiyâ câm-ı lebüñ şevkı düşelden göñlüme
menzilüm kûy-ı harâbât u yerüm mey-hânedür

hâlet-i derd ü gamum şerhine nisbet dôstum
kıssa-i ferhâd u mecnûn dedügüñ efsânedür

5. hüsnüñüñ dârü'ş-şifâsında devâ kıl **hecrî**ye
ey tabîb-i cân u dil hem haste hem dîvânedür

---

053. A: 26[a].

1 Güzelliğinin tarlasında zülfün başak, benin tanedir; gök kubbede benzeri yoktur, o, birtanedir.

2 A peri yüzlü, gönül, yüzünün hazinesini arzulamaktan yıllardır harap bir hâlde yatmaktadır, viranedir.

3 Ey sâkî, şarap dudağının arzusu gönlüme düştüğünden beri, menzilim batakhane sokağı, yerim meyhanedir.

4 Ey dostum, dert ve gamlı hâlimin şerhine kıyasla, Ferhat ve Mecnun'un kıssası bir efsanedir.

5 A can ve gönül tabibi, güzelliğinin hastanesinde bu Hecrî'nin derdine çare bul; çünkü o hem yaralı, hem de delidir.

054.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. derd ü gam mülkinde başum gerçi mihnet tagıdur
kanlu yaşum kim akar her dem anuñ ırmagıdur

çeşm-i pür-hûnumda gördügüñ habâb-ı lâle-reng
pâdişâh-ı kişver-i 'ışkuñ kızıl otagıdur

3. cân yedürürken göñül her lahza çeşm-i mestüñe
gerü anuñla müjeñ kanlu bıçaklu yagıdur

ayaguñ topragına dil cân verüp yaşlar döker
anı ol yaña çeken ya suyı ya topragıdur

5. gülşen-i hüsnüñde haddüñ gül dehânuñ goncedür
gül nihâlidür kadüñ hattuñ yeşil yapragıdur

şâh-ı 'ışkam 'askerüm eşküm 'alemler âhlar
bu 'alevler kim görürsin kırmızı bayragıdur

---

054. A: 26[b]; PM: 149[a]; Ü: 44[a].

1 Dert ve gam ülkesinde başım/yaram mihnet dağıdır; sürekli akan kanlı yaşım da onun ırmağıdır.
1[a] gerçi: şehr-i: PM.

2 Kanlı gözlerimde gördüğün gelincik renkli kabarcıklar, aşk ülkesi sultanının kızıl otağıdır.
PM: 3.

3 Gönül, sarhoş gözlerine sürekli can yedirmesine/candan hizmet etmesine rağmen kirpiğin yine onunla kanlı bıçaklı bir düşmandır.
PM: 2.

4 Gönül, ayağının toprağına can verip yaşlar döker; onu o tarafa çeken ya suyu ya toprağıdır.

5 Güzelliğinin güllüğünde yanağın gül, ağzın goncadır; boyun gül fidanıdır, ayva tüylerin (onun) yeşil yaprağıdır.
PM: -.

6 Aşk sultanıyım, askerim gözyaşlarım, sancaklar ahlardır; gördüğün bu alevler de onun kırmızı bayrağıdır.
PM: -.

7. mülk-i ‘ışkuñ vasfını benden eşit ey şeh-süvâr
hecrî-i şûrîdenüñ zîrâ atı oynagıdur

055.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. şol ‘âşıkuñ ki şem‘-i ruhuñ-veş çerâgı var
anuñ fürûg-ı şems ü kamerden ferâgı var

ey bikr-i gonce râzuñı sakla açılma kim
tâ ki çemende gül tuya yerüñ kulagı var

3. gam günlerinde sâkî hele bildügüm bu kim
devletlü başdur ol kim elinde ayagı var

çeşmüñ ucından ‘âşık-ı dil-hasteler kamu
sayru ölümlü her biri sanma ki sagı var

5. baş vermeyen ayaguma yüz sürmesin demiş
gâfil me-bâş şâh-ı cihânuñ yasagı var

---

7 A beyatlım, aşk ülkesinin tarifini benden dinle; çünkü orası bu tutkun Hecrî’nin at oynattığı yerdir.
PM: 5.

055. A: 26^b; PM: 138^b; AE.$_1$: 43^b.
1 Mum gibi parlak yanaklarını kandil edinen âşığın, ayın ve güneşin ışığına ihtiyacı yok.
2 A bakire gonca, sırrını sakla, sakın açılma; çünkü, çimenlikte gül duyar yerin kulağı var.
3 Ey sâkî, bildiğim budur ki gam günlerinde elinde kadehi olanın başına devlet kuşu konmuş demektir.
AE.$_1$: -.
4 Gözünün yüzünden bütün gönlü yaralı âşıklar ölümlü hastadır, sanma içlerinde sağlamı var.
AE.$_1$: -.
5 Başını vermeyen ayağıma yüz sürmesin demiş; gafil olma, cihan sultanının fermanı var.

bir kahbedür ki dökdi yüzi suyını yere
bülbül yüzine gerçi gülüñ âl tuvagı var

7. şem‘-i cemâli şevkına **hecrî** bir âfetüñ
cânlar eritdi sanma yüreginde yagı var

056.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. hâtıruma sanma kim reyhân-ıla sünbül gelür
geh hayâl-i zülf-i dilber geh gam-ı kâkül gelür

ârzû-yı yâr-ıla geldük cihân gülzârına
gül-‘izârum bâga gül gelse bile bülbül gelür

3. kat‘-ı menzil etmek ister sôfî zühd-i huşk-ile
ahmagı gör kim hereligi aña düldül gelür

hulle-i sündüs gelür sôfîye gerçi hırkası
çün hımâr-ı erzele palanı atlas çul gelür

5. her dem içüp dil ciger kanını ‘ayş eyler müdâm
âb-ı hûn-âlûd çün mecnûn olana mül gelür

---

6 Gül, bülbülün yüzüne karşı her ne kadar al duvak takmışsa da o, namusunu ayaklar altına alan bir kahpedir.

7 Hecrî, bir âfetin mum gibi parlak yüzünün arzusuyla canlar eritti, yüreğinde yağı olduğunu sanma (keyfi yerinde sanma).

056. A: 27[a].

1 Aklıma fesleğenle sümbülün geldiğini sanma; kimi zaman sevgilinin zülfünün hayali, kimi zaman kâkülünün gamı gelir.

2 Dünya bahçesine sevgilinin arzusuyla geldik; a gül yanaklım, bahçeye gül gelse onunla birlikte bülbül de gelir.

3 Sofu, kaba sofulukla mertebe katetmek ister; ahmağa bak, eşekliği ona düldül gibi gelir.

4 Nasıl ki soysuz eşeğe eyeri atlastan bir çul gibi gelirse, sofuya da hırkası, altın işlemeli cennet elbisesi gibi gelir.

5 Gönül, her an ciğer kanını içip sürekli eğlenir; çünkü deli olana kanlı su şarapmış gibi gelir.

hatt-ı şebdîzi gelür gül-gûn hadine koşulup
pusıdan san çıkdı dil almaga karavul gelür

7. medh-i dilberden nece **hecrî** ferâgat eylesün
çün surâhîden müdâm âvâze-i kulkul gelür

057.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. kan yaşum bahrine her dem gözlerüm mâyil olur
merd-i merdüm-perver olan böyle deryâ-dil olur

n'ola meyl etse dil-i dîvâneye hâl-i ruhuñ
rûm elinüñ begleri abdâla çün mâyil olur

3. mey degül 'ömrüm içersem sensüzin âb-ı hayât
la'l-i cân-bahşuñ firâkıyla sem-i kâtil olur

terk-i hûş etsem 'aceb mi içmişem bir câm kim
cür'asın nûş eyleyenler mest-i lâ-ya'kıl olur

---

6 Gece renkli/Şebdiz ayva tüyleri gül renkli/Gülgûn yanağına katılıp geliyor; sanki muhafız pusudan çıkmış da gönül/esir almaya geliyor.

7 Hecrî, sevgiliyi övmekten nasıl vazgeçsin; çünkü sürahiden sürekli söyle söyle/kul kul sesi gelir.

057. A: 27[a]; S.$_1$: 85[a].

1 Gözlerim, sürekli kanlı yaşlarımın deryasına meyleder; adamını kollayan yiğit (işte) böyle geniş gönüllü olur.

2 Yüzündeki ben, deli gönlüme meyletse şaşılır mı? Çünkü, Rumeli beyleri abdal olana yakınlık gösterir.
S.$_1$: 4. 2[b] çün: hep S.$_1$.

3 A ömrüm, şarap değil, sensiz âb-ı hayât bile içersem, canlar bağışlayan dudağının ayrılığıyla (o) öldürücü bir zehir olur.

4 Aklımı kaybetsem şaşılır mı? Öyle bir şarap içmişim ki damlasını tadanlar kör kütük sarhoş olur.

5. mâni‘ olmaz **hecri**yâ nûr-ı cemâle zülf-i yâr
perde-i şeb şu‘le-i şem‘a nece hâyil olur

058.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. dile geldükce gamuñ dîde hemân-dem nem olur
dem-be-dem derd-ile kan aglamayan göz nem olur

gün olur kim togar ‘uşşâk[ın]a mihr burcından
bir dem içre neçenüñ kanını içer dem olur

3. sâkiyâ hasret-i câm-ı leb-i mey-gûnuñ ile
mey deye tolu tolu her ne içersem sem olur

tolanup cennet-i kûyuñ bugün ey hûr-ı cinân
şevk-ıla yüz süriyen eşigüñe âdem olur

5. agzı-y-ıla belini fark ederem dedi hilâl
hecriyâ her ne suhan kim gele kemden kem olur

---

5 Ey Hecrî, sevgilinin zülfü (onun) yüzünün ışığına engel olmaz; gecenin karanlık örtüsü, kandilin ışığını nasıl engelleyebilir?
5^{b} nece: kaçan S.$_{1}$.

058. A: 27^{b}.
1 Derdin gönlüme geldikçe gözlerim o anda yaşarır; dur durak bilmeden dert ile kan ağlamayan göz (benim) neyim olur?
2 Gün gelir âşıklarına güneş/sevgi burcundan doğar; gün gelir, bir an içinde nicelerin kanını içer.
3 Ey sâkî, kızıl şarap kadehi gibi dudağının hasretiyle şarap diye dolu dolu ne içersem zehir olur.
4 Ey cennet hurisi, sokağının cennetini bugün dolanıp eşiğine yüz süren (ancak) adam/Âdem olur.
5 Ey Hecrî, hilâl, “Onun ağzıyla belini ayırt edebilirim.” dedi; eksik/kötü olandan gelen söz de kuşkusuz kötü/eksik olur.

059.

Fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilât
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. gün yüzüñle kara zülfüñ göreli dil ey nigâr
zâr u ser-gerdân olupdur kaşuña leyl ü nehâr

bend-i gamdan ey kamer kalmadı ümmîd-i küşâd
şeş-der-i mihnetde kaldum âh kim hayrân u zâr

3. neçe bir feryâd ey bülbül gül-i raʻnâ içün
uçurupdur ol bu gülşenden senüñ gibi hezâr

şîşe-i nâmûsı çal ʻışk-ıla seng-i mihnete
çün olur bâzâr-ı gamda ʻâşıka nâmûs ʻâr

5. kanlu yaşum rûy-ı zerdüm ergavânı eşkümüñ
gösterür **hecrî** hazân faslında şekl-i nev-bahâr

---

059. A: 27^{b}.

1 A güzel, gönül, güneş yüzünle kara zülfünü göreli, gece gündüz kaşın için sarhoş sarhoş nara atıp gezmededir.

2 A ay, gam zindanından kurtulma ümidi kalmadı; ah ah mihnet tavlası/altı kapısında eli kolu bağlı (sıkıştım) kaldım.

3 Ey bülbül, ikiyüzlü gül için bu kadar feryat niye? O, bu bahçeden senin gibi binlercesini uçurmuştur.

4 Aşk ile namus şişesini mihnet taşına çal; çünkü, gam pazarında âşığa namus ayıptır.

5 Ey Hecrî, kanlı yaşım, sarı yüzüm, erguvan renkli gözyaşım, sonbahar mevsiminde ilkyaz manzarası gösterir.

060.

Fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. dem-be-dem hûn-ı cigerle eşk-i çeşmüm kan olur
safha-i ruhsârum üzre her taraf galtân olur

iki biç gamzeñle tek çekdürme hecr işkencesin
tîg-ıla ölmek kişiye sevdügüm âsân olur

3. cân göziyle dil nazar kılsa hatuñ esrârına
bakdugınca hayreti artar igen hayrân olur

dediler çeşmümde eşkümle kızıl regler görüp
bahr-i ʿummân yâdigârı dürr-ile mercân olur

5. yüzüñe zülfüñ hicâb olsa gözüm yaşlar döker
hecriyâ tutsa güneş yüzin bulut bârân olur

---

060. PM: 144[a]; NM: 1285.

1 Gözyaşlarım sürekli ciğer kanıyla bulanıp yüzümün sayfası üzerinde her tarafa yuvarlana yuvarlana akar.

2 A sevdiğim, insana kılıçla ölmek kolaydır; keskin bakışınla ikiye biç, ama yeter ki ayrılık işkencesini çektirme.

3 Gönül, can gözüyle ayva tüylerinin esrarına baktıkça hayreti artar, tam hayran/dalgın olur.

4 Gözümde, gözyaşlarımla kızıl damarları görünce, “Umman denizinin hatırası inciyle mercan olur.” dediler.

5 Ey Hecrî, sevgilinin yüzünü zülfü kapatsa gözümden yaşlar dökülür; çünkü bulut güneşin önüne geçerse yağmur yağar.

061.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. benüm gibi benefşe var-ısa zülfüñe 'âşıkdur
anuñ'çün dûd-ı âhından göge gökler boyanıkdur

gel insâf edelüm dilber kıyâmet serv-kâmetdür
güzeller pâdişâhıdur ne kim geyse yaraşıkdur

3. geçilür her ne kim olsa güzergâh-ı cihân içre
velî câm-ıla şâhidden geçilmez tañrı tanıkdur

göñül gâh açılur gonce gibi gâhî olur dil-teng
meger var-ısa yâruñ alnı açık kaşı çatıkdur

5. tevekkül eyleyüp dil zevrakını bahr-i 'ışka sal
üşenme **hecri**yâ kim rûzgârımuz muvâfıkdur

uyan ey nerkis-i şehlâ gözüñ aç h^{v}âb-ı gafletden
cihân bâgında çünkim gözi açıklar uyanıkdur

---

061. PM: 174[a]; N: 118[b].

1 Anlaşılan menekşe de benim gibi (senin) zülfüne âşıktır; bu yüzden (onun) ah dumanından gökler duman rengine boyanıktır.
1[a] gibi: bigi // benefşe var-ısa zülfüñe: benefşe zülfüñ var-ısa N.

2 Gel insaf edelim, sevgili selvi boyludur, kıyamet gibidir; güzeller sultanıdır, ne giyse yaraşır.

3 Bu dünya yolunda her kim olursa olsun vazgeçilir de yalnızca şarap kadehiyle güzelden geçilmez, Allah şahittir.

4 Gönül kimi zaman gül gibi açılır kimi zaman gonca gibi kapanır; anlaşılan yârin alnı açık, kaşı da çatıktır.
4[a] göñül gâh açılur gül gibi gâhî gonce-veş dil-teng NM.

5 Ey Hecrî, Allaha dayanıp gönül kayığını aşk okyanusuna sal; korkma, çünkü rüzgârımız uygundur.

6 Ey baygın (bakışlı) nergis, uyan da gaflet uykusundan gözünü aç; çünkü dünya bahçesinde gözü açıklar uyanıktır.
PM: -.

7. dediler su bulanmayınca turulmaz anuñ-içün
bahâr-ı hüsnüñe karşu yaşum her dem bulanıkdur

062.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. çeşmüñi 'ayyârlıkda gamze-i şûhuñ basar
iki gözüñ ortasında sürmeyi gözden siler

sen elif-kad sîm-ten dildâra 'âşıkdur meger
sâf olup gam pûtasında belini bükmiş kemer

3. gözüñ aç ey nerkis-i şehlâ ko h^vâb-ı gafleti
bâd bir çâlâkdür kim sürmeyi gözden çeker

sen meh-i nâ-mihribâna çün degüldür müşterî
mihr-i 'âlem-tâb kûyuñ içre her gün ne döner

5. itleriyle geceler kûyında seyrân etdügüm
ol rakîb-i seg tuyarsa **hecrî**ye gavgâ urar

---

7 "Su bulanmadan durulmaz." derler; onun için güzelliğinin baharı karşısında gözyaşım her zaman bulanıktır.
PM: -.

062. PM: 166^b; NM: 883.

1 Kurnazlıkta şuh bakışın gözüne baskın gelir; kaşla göz arasında sürmeyi gözden siler.
1^b ortasında: arasında // siler: çeker NM.

2 Kemer, gam potasında saflaşıp belini büktüğüne göre, anlaşılan (o da) sen elif boylu, gümüş tenli dilbere âşıktır.

3 A baygın göz, gözünü aç, gaflet uykusundan uyan; çünkü rüzgâr, bir yankesicidir, sürmeyi gözden çeker.
3^b çeker: siler PM.

4 Sen taş kalpli aya tutkun değilse, âlemi aydınlatan güneş sokağında her gün ne diye dönüp duruyor!
4^b kûyuñ içre her gün: her gün kûyuñ içre NM.

5 İtleriyle her gece sokağında dolaştığımı duyarsa, o köpek rakip Hecrî'ye hırlar.
5^a kûyında: kûyuñda NM.

küştgîr-i seyl-i çeşmüm arda ile tuncayı
‘aynına almaz ikisin bir dem içinde basar

063.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilât
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. hikmetde bû ‘alî ola ger şi‘rde zahîr
etmez zuhûr olmayıcak kişiye zahîr

ey mısr-ı fazla ‘izz-ile sultân olan ‘azîz
kaldum ayakda dâmenüñ olmazsa destgîr

3. yokdur nazîr saña hakîkatde sûretâ
biri iki gören görür ancak saña nazîr

zencîr-i gamdan etmez-iseñ bendeñi halâs
kaldum bu germiyân kulasında ebed esîr

5. **hecrî** saña du‘âlar edüp derdi dâyimâ
her matlûbuñı kâdir ede umaram kadîr

---

6 Sel gibi akan gözyaşlarımın pehlivanı, Arda ile Tunca’yı ciddiye almaz bir anda alt eder.
PM: -; NM: 4.

063. PM: 179[a]; S.$_{2}$: 141[a].

1 Hikmette İbni Sînâ, şiirde Zahîr de olsa; arka çıkan olmazsa kişi kendisini gösteremez.

2 Ey fazilet ülkesine yücelikle sultan olan aziz (Ebussuud Efendi), elimden tutmazsan işlerim yarım kaldı demektir.

3 Hakikatte sana benzer hiç kimse yoktur; ancak, biri iki gören senin bir eşini görebilir.

4 Gam zincirinden bu köleni kurtarmazsan, ebediyete kadar bu Germiyan Kula’sında esir kaldım demektir.

5 Hecrî sana dualar edip her zaman, “Umarım yüce Allah, her dilediğini gerçekleştirir.” derdi.

064.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. gõñlümüñ gõñli gözi la'lüñ ile gamzededür
anuñ içün sanemâ ikide [bir] gam-zededür

baş çeküp her biri sevdâ-yı ruh u zülfüñ-ile
âh u nâlem arasında dün ü gün 'arbededür

3. yañagı ka'be ise zülfi çelîpâ mı degül
n'ola mihrâb-ısa ebrûsı lebi mey-kededür

bahr-i 'ummânda dür bitdügini görmeyene
gösterüñ 'aynı ile istedügi dîdededür

5. girdi ortaya rakîbi yine bir fitne eder
key sakın **hecrî** ki iblîs yine aradadur

---

064. S.$_{1}$: 84^{a}.

1 A put gibi güzel, gönlümün gönlü gözü, dudağın ile kıyıcı bakışındadır; onun için ikide bir dertlidir.

2 Her biri zülfünün ve yanağının aşkından dolayı çekişir; ahım ve inleyişim arasında gece gündüz sarhoş kavgası vardır.

3 Yanağı Kâbe de zülfü haç mı değil; kaşları mihrap olsa ne var, dudağı meyhanedir.

4 Umman denizinde inci yetiştiğini görmeyene söyleyin, istediği tam olarak benim gözümdedir.

5 Rakibi/Koruması ortaya çıktı, yine bir kargaşa çıkarır; aman çok sakın Hecrî, İblis yine aramızdadır.

[Zâ’]

065.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. yüz dürürsin göricek nâz-ıla çünkim yüzümüz
yokdur ey gonce-dehen dahı senüñle sözümüz

göricek sînede şevk-ıla dilüñ yandugını
içimüz acıyuban vây ki göyündi özümüz

3. komazuz biz bu hevâyı yanaruz hâk oluruz
kül olursa yakılup şöyle ki küllî cüzümüz

eşigüñ hakkı içün başuma tâc eyler idüm
ayaguñ topragını bir dahı görse gözümüz

5. yüz çevürmez kılıcından yine **hecrî** ‘uşşâk
biñ ölür-ise eger bir dem içinde yüzümüz

dün ü gün zülf ü ruhuñ hecri ile aglayalı
fark olunmaz gecemüzden n’edelüm gündüzümüz

---

065. A: 28[a]; S.$_1$: 84[a].

1 A gonca ağızlı, daha seninle konuşmamışken bile yüzümüzü görünce naz ile yüzünü ekşitiyorsun.

2 Ah ah! Gönlümüzün aşkınla yanıp kavrulduğunu görünce, ciğerimiz yanıp, içimiz acıdı.

3 Baştan başa bedenimiz yanıp kül olsa da yanarız, toprak oluruz; yine de biz bu arzudan vazgeçmeyiz.

4 Gözümüz, ayağının toprağını bir kez daha görse, eşiğinin hakkı için onu başıma taç ederdim.

5 Ey Hecrî, yüzümüz (yüz tanemiz) bir anda bin kez ölse bile biz âşıklar, sevgilinin kılıcından yüz çevirmeyiz.
5[b] biñ kez ölürse eğer bir dem içinde cüzümüz S.$_1$.

6 Gece gündüz, zülfünle yüzün için ağlamaya başlayalı, gecemizle gündüzümüz bir birine karıştı; ne gelir elden!
S.$_1$: 2 // A: -.

066.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün

Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. hadd ü ‘izâruñ olalı rûşen çerâgumuz
vardur fürûg-ı şems ü kamerden ferâgumuz

eski belâ vü ‘ışkuña şâhid degül midür
gün gibi sînemüzde olan tâze dâgumuz

3. gamzeñ okından oldı yürekler delik delik
çeşmüñ ucından oldı kamu sayru sagumuz

görsem rakîbi şevk-ı cemâlüñ düşer dile
kış günlerinde olmasun otsuz ocagumuz

5. başumdan aşdı mevc-i elem bahr-i gamda âh
gerü kenâra basa mı **hecrî** ayagumuz

---

066. A: 28[a]; S.$_{1}$: 84[a].

1 Yanakların bizim parlak kandilimiz olduğundan beri, güneşle ayın ışığına dönüp bakmıyoruz.
1[a] hadd ü ‘izâruñ: şem‘-i cemâlüñ S.$_{1}$.

2 Senin eski belâ ve aşkına göğsümüzde güneş gibi (görünen) taze yanık yaramız şahit değil midir?
2[b] şâhid degül mi ‘ışkuña ey şâh-ı meh-likâ S.$_{1}$.

3 Yürekler, kıyıcı bakışının okuyla delik delik oldu; gözün sebebiyle bütün sağlarımız sayrı oldu.
3[a] gamzeñ: hecrüñ S.$_{1}$.

4 Rakibi görünce yüzünün arzusu gönlüme düşer; aman, kış günlerinde ocağımız ateşsiz kalmasın.
4[b] ocagumuz: çerâgumuz S.$_{1}$.

5 Ah ah Hecrî, gam deryasında elem dalgaları başımdan aştı; yine kıyıya ayak basabilecek miyiz?
5[b] gerü: gine S.$_{1}$.

067.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. cânân müşerref eylese bir gün diyârumuz
cân nakdidür ayagı tozına nisârumuz

olmaz nasîb öpmek elin bârî ey ecel
hâk et ola ki pâyına ere gubârumuz

3. her gün semend-i nâz-ıla ol şeh-süvâr âh
atlara çignedüp yele vere gubârumuz

tîgıyla sîneme çeküben bir elif dedi
cân-ıla sakla dilde bizüm yâdigârumuz

5. bakmayalı yüzümüze **hecrî** o gül-'izâr
fasl-ı hazâna döndi bugün nev-bahârumuz

---

067. A: 28[a].

1 Sevgili bir gün bizim diyarımızı şereflendirirse; ayağının tozuna saçacağımız, can akçesidir.

2 Ey ecel, (sevgilinin) elini öpmek nasip olmayacak; bari bizi toz toprak et de belki tozumuz ayağına değer.

3 Ah ah! O beyatlı, her gün naz atıyla çiğneyip tozumuzu havaya savurmaktadır.

4 Kılıcıyla göğsüme bir elif çekip (şöyle) dedi: "Bizim hatıramızı gönlünde can u gönülden sakla."

5 Ey Hecrî, o gül yanaklı yüzümüze bakmaktan vazgeçtiğinden beri baharımız güze döndü.

068.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilât
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. zinhâr sakla sırruñı ver başı verme râz
ser vermeyince olmadı çün şem' ser-firâz

hecrüñ gamında vasluñı fikr etse n'ola dil
kim mâlihûlyâ-y-ıla geçer şeb-i dırâz

3. evvel kademde başuñı ver verme sırruñı
zinhâr sırrı sakla ki lâzımdur ihtirâz

yandum yakıldum âteş-i hecr-ile âh âh
arturdı nâzı her ne kadar eylesem niyâz

5. göñlüm hevâña yelteneli ney-veş iñleyüp
bezm-i belâda çalınuban oldı beñzi sâz

hecrî erişse sôfî vü zühhâd tagılur
zâg u zagan turur mı hücûm etse şâh-bâz

---

068. A: 28^{b}.
1 Sakın ha, sırrını sakla. Başını ver; ama sırrını açma; çünkü mum, baş vermeyince baş köşeye kurulamadı.
2 Gönül, ayrılığının gamında sana kavuşmayı hayal etse şaşılmaz; çünkü uzun geceler hayallerle (halüsinasyon) geçer.
3 Hemen başını ver, sırrını verme. Sakın ha, sırrını sakla; çünkü sakınmak lâzımdır.
4 Ah ah! Ayrılık ateşiyle yandım yakıldım/sızlanıp durdum; ama ne kadar yalvarsam da o nazını daha da artırdı.
5 Gönlüm senin aşkına düştüğünden beri ney gibi inleyip belâ meclisinde çalınmakla benzi saz/sapsarı oldu.
6 Hecrî gelince sofu da zahid de dağılır; ak doğan saldırsa kargayla çaylak yerinde durabilir mi?

069.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Hezec + – – – / + – – – / + – –

1. senüñ devrüñde şâhâ dâd olınmaz
hemân kan aglanur bir dem gülinmez

lebüñ şevkıyla mey nûş eylemekde
ayagumı çeker kimse bulınmaz

3. salâh u zühd ü takvâsuz olınur
şarâb u nukl u dilbersüz olınmaz

sekiz cihetde yokdur misli yâruñ
ararsañ yedi iklîmi bulınmaz

5. yakası **hecrî**nüñ mihnet elinden
dü 'âlem bir yaña olsa alınmaz

070.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Hezec + – – – / + – – – / + – –

1. yeñile rahm edüp yaşumı silmez
meger kan agladugum yâr bilmez

---

069. A: 28[b].

1 Ey sultan, senin devrinde adalet olmaz/şikâyet edilmez; hep kan ağlanır, hiç gülünmez.

2 Dudağının aşkıyla şarap içmekte, benim ayağımı kaydıracak/beni alt edecek bulunmaz.

3 Salâh, zühd ve takvasız olunur; şarap, meze ve sevgilisiz olunmaz.

4 Sekiz yönde sevgilinin bir benzeri yoktur; (hatta) yedi iklimi arasan da bulunmaz.

5 İki âlem bir araya gelse Hecrî'nin yakası mihnetin elinden alınmaz/kurtulamaz.

070. A: 29[a].

1 Yeniden/yeniyle acıyıp da yaşımı silmiyor; anlaşılan yâr kan ağladığımı (dert çektiğimi) bilmiyor.

yüzüme gülmedi ol gül-‘izârum
anuñ’çün gonce-veş göñlüm açılmaz

3. yüzini kıbleden döndürsin allâh
eşigine ne baş kim secde kılmaz

‘aceb bir lahza yâ bir dem olur mı
müjeñ dilim dilim göñlümi dilmez

5. figân u nâleden çekdüklerüm âh
bilürem **hecri**yâ dildâr bilmez

071.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. âh kim yârum beni yarım agız yâd eylemez
bir selâmıyla yıkık göñlümi âbâd eylemez

deşt-i mihnetde dil-i dîvânenüñ etdüklerin
bî-sütûn-ı kûh-ı gamda belki ferhâd eylemez

3. ‘âşık olmadan derûn-ı sîneden etmez figân
dertlü olmayan kişi derd-ile feryâd eylemez

---

2 O gül yanaklım yüzüme gülmedi; onun için gonca gibi gönlüm açılmıyor.

3 Hangi baş, eşiğine secde kılmıyorsa, Allah onun yüzünü kıbleden döndürsün/onu dinden çıkarsın.

4 Kirpiğinin gönlümü dilim dilim dilmediği bir lâhza, bir an var mıdır?

5 Ah ah ey Hecrî, ben hep ağlayıp inliyorum; ama biliyorum ki sevgili hâlimi bilmiyor.

071. PM: 240[a].

1 Ah ah! Yârim beni dilinin ucuyla bile anmaz; bir selâmıyla bu yıkık gönlümü onarmaz.

2 Dertler ovasında bu deli gönlün ettiklerini, gam dağı Bîsütûn’unda belki Ferhat bile yapamaz.

3 Âşık olmadan insan ta içinden ağlayamaz; dertli olmayan kişi dert ile inleyemez.

çeşm-i cellâduñ degüldür kanuma sensin giren
emr-i şeh olmayıcak bir işi cellâd eylemez

5. ko yıkılsun **hecrî** eşküñle binâ-yı sabr u hûş
‘âkıl olan seyl öñinde hâne bünyâd eylemez

072.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. hey ma‘âza’llâh baña cennet gerekmez yârsuz
gülşen-i ‘âlem kafesdür bülbüle gülzârsuz

çalışup tîgıyla yâruñ birlige yetmez varup
görmedüm yârem gibi bir başına tîmârsuz

3. gey melâmet cübbesin terk eyle tâc-ı ‘ârı kim
‘âşık olan ey göñül derler gerekdür ‘ârsuz

agzın añduñ deyü ‘uşşâk öldürürsiz yok yere
togrusı ey gamzeler dedüklerince varsuz

---

4 Cellâd gözlerin değil, kanıma giren sensin; sultanın buyruğu olmayınca cellât can alamaz.

5 Ey Hecrî, bırak gözyaşlarınla akıl ve sabır binası yıkılsın; çünkü aklı başında olan sel önüne ev yapmaz.

072. PM: 248[b].

1 Allah korusun! Sevgili olmayınca bana cennet gerekmez; güllük olmayınca bülbüle dünya bahçeleri kafes gibidir.

2 Sevgilinin kılıcıyla savaşıp da birliğe ulaşamaz; ben, yaram gibi gamsızını hiç görmedim.

3 Kınanmışlık cübbesini giy, namus tacını terk et; a gönül, âşık olanda utanma olmaz derler.
3[a] melâmet: felâket PM.

4 Ey gamzeler, “(Sevgilinin) Ağzını andın.” diyerek âşıkları yok yere öldürüyorsunuz; doğrusu dedikleri kadar varsınız.

5. cânuñ alduñ **hecrî**nüñ bir bûse verem der idüñ
kanı ikrâruñ be hey zâlim be hey ikrârsuz

073.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilât
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. zinhâr sakla sırruñı ver başı verme râz
ser vermeyince olmadı hîç kimse ser-firâz

'ankâ şikâr etdüre himmet hümâsına
şeh-bâz-ı zülf şevkı-y-ıla merd-i pâk-bâz

3. bu halk-ı 'âlem-ile kişi n'eylesün ki yâr
her ne kadar ki cevrini çog etse derler az

evvel kademde başuñı ver verme râzuñı
zinhâr sırrı sakla ki lâzımdur ihtirâz

5. 'ışk-ı hakîkî ister-iseñ geç mecâzdan
insâf eyle **hecrî** hakîkat mıdur mecâz

---

5 "Bir öpücük vereyim." diyerek Hecrî'nin canını aldın; hani verdiğin söz be hey zalim, be hey sözünde durmaz!

073. PM: 252b.

1 Sakın ha, sırrını sakla. Başını ver; ama sırrını açma; çünkü, baş vermeden kimse baş köşeye kurulmadı.

2 Gerçek yiğit, (sevgilinin) doğan gibi zülfünün arzusuyla gayretinin Umay kuşuna, Anka kuşunu av yapar.

3 Bu elâlem arasında insan ne yapsın! Sevgili cevrini ne kadar artırırsa onlar yine de "Az/cevr." derler.

4 Hemen başını ver, sırrını verme. Sakın ha, sırrını sakla; çünkü sakınmak lâzımdır.

5 Ey Hecrî, hakikî aşkı istiyorsan mecazdan geç; insaf et, hiç mecaz hakikatin yerini tutar mı?

[**Sîn**]

074.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. 'ışk-ı dilberden kesil deme ko nâsıh sözi kes
çünki takdîr-i ezeldür mâni' olmaz hîç kes

kâküli sevdâsı başdan çıkarur gâfil me-bâş
key sakın ey dil hevâya yeltenüp etme heves

3. katı müşkildür eletmek menzile gam mahmilin
gör ki bu yolda ne deñlü zâr edüp iñler ceres

yanaram hecr odına yaş dökmez isem dem-be-dem
râhat olmaz cân u dil âh etmez-isem bir nefes

5. serv-kaddüñ 'işvede tûbâyı başı üstine
dikmeyince komadı gerçi dedi bisyâr bes

dil zenahdânuñ çehinde kaldı ey yûsuf-cemâl
rîsmân-ı zülfüñ ermezse aña feryâd-res

---

074. A: 29[a].

1 Ey akıl veren, bırak, "Sevgilinin aşkından vazgeç." deme, sus; çünkü ezelden takdir edilene hiç kimse engel olamaz.

2 Kâkülünün aşkı adamı baştan çıkarır/baştan eder; ey gönül, sakın ha gafil olma; (sevgilinin) aşkına düşüp de arzulara kapılma.

3 Menzile gam yükünü ulaştırmak çok güçtür; bak, kervan çanı bu yolda ne kadar feryat edip inliyor.

4 Dur durak bilmeden yaş dökmezsem ayrılık ateşiyle yanarım; ah etmezsem, can da gönül de bir nefes rahat yüzü görmez.

5 Selvi boyun, cilve konusunda her ne kadar "Tamam, artık yeter!" dediyse de Tuba'yı başı üstüne dikinceye kadar bırakmadı.

6 A Yusuf yüzlü, zülfünün ipi yardım için uzanmazsa gönül, çene çukurunun kuyusunda kaldı demektir.

7. bir gün ol gün yüzli meh mihr etmez-ise **hecrî**ye
iki çeşminüñ biri ceyhûn olur biri aras

[**Şîn**]

075.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. dögeyin seng-ile sînem dökeyin kan-ıla yaş
yâr-ı sengîn-dil içün bek basayın bagruma taş

zahm-ı tîrüñle geyürdi tenüme dâglarum
hil'at-i şâhî deyü bir benek altunlu kumâş

3. eşküme âhum eger tâbi' olursa n'ola kim
gerçi kardaşıdur ammâ ki uludur iki yaş

zerreye saymaz idi mihri eyâ kaşı hilâl
mehde olaydı eger sende olan göz-ile kaş

5. gördi kim sâgarı el üstine tutar devrân
öpüben destin ayagına surâhî kodı baş

---

7 O güneş yüzlü ay, bir gün olur da bu Hecrî'ye acımazsa, (Hecrî'nin) iki gözünün biri Ceyhûn olur biri Aras.

075. A: 29[a].

1 Göğsümü taşlarla döveyim, kanlı yaşlar dökeyim; taş kalpli sevgili için bağrıma katı/sayısız taşlar basayım.

2 Yanık yaralarım, "Sultanlık hilatidir." diyerek üstüme okunun yaralarıyla süslü bir benek altınlı kumaş giydirdi.

3 Ahım, gözyaşıma uyarsa şaşılmaz; gerçi kardeşidir; ama gözyaşım iki yaş daha büyüktür.

4 A hilâl kaşlı, sende olan göz ile kaş ayda olsaydı, güneşi bir zerre yerine bile saymazdı.

5 Sürahi, devranın kadehi el üstünde tuttuğunu görünce elini öpüp ayağına baş koydu.

kıl kalemle yazar âyât-ı vefâyı hat-ı yâr
dahı zîbâ eder idi kalemin kılsa tırâş

7. key sakın **hecrî** şihâb uc-ıla gözüñ çıkarur
kâse-i çarh-ı nigûn verse eger bir kaşık aş

076.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. ölicek râh-ı 'ışkında yıgalar kabrüm üzre taş
harâmîlik-durur yollar k'ola 'uşşâk hâzır-bâş

kuruyup göñlüm odından gözüm yaşı tutuşdı ten
meseldür kim demişlerdür yanar kuru yanınca yaş

3. baş ortaya koyup sükker ezilmiş la'l-i cânâna
bogazından asarlarsa yeridür hakkıdur biñ baş

çemende goncelerden lâleye gül nîzeler çekmiş
sanasın rûm şâhıyla kızılbaş eylemiş ugraş

---

6 Sevgilinin ayva tüyleri, vefa ayetlerini kıl kalemle yazıyor; kalemini inceltse daha güzel yazardı.

7 Ey Hecrî, sakın! Bu uğursuz/tepetaklak felek çanağından bir kaşık aş verse bile yıldırım ucuyla hemen senin gözünü çıkarır.

076. A: 29^{b}; S.$_{1}$: 85^{a}.

1 Bu yol tehlikelidir, âşıklar tetikte olsunlar diye aşk yolunda öldüğümde kabrimin üstüne taş yığsınlar.
1^{a} râh-ı 'ışkında: râh-ı 'ışk içre S.$_{1}$.

2 Gönlümün ateşiyle gözümün yaşı kurudu, bedenim yandı tutuştu; atasözüdür bu, şöyle demişler: "Kurunun yanında yaş da yanar."

3 Şeker, başını ortaya koyup da sevgilinin lâl dudağına sulanmış; onu bin kez boğazından asarlarsa hakkıdır, yeridir.

4 Gül, çimenlikte lâleye goncalardan mızraklar çekmiş; sanırsın Rum şahıyla Kızılbaş savaşa tutuşmuş.

5. urup hecr âteşine mülk-i cânı derd [ü] gam **hecrî**
vücûdum şehrini yagmaya urdı bir bölük evbâş

hayâl-i la'l-i mey-gûnuñ göñül cânında sakladı
hay[ı]f kim kanına girüp eder bu kanlu yaşum fâş

077.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. bugün meclisde mest oldukda yâr agyâra yasdanmış
sanasın tâze güldür gülşen içre hâra yasdanmış

mu'anber hattuña nisbet ruhuñda halka-i zülfüñ
yatur san mâr-ı âbîdür benefşezâra yasdanmış

3. reh-i gamda yatup ferhâd vere cân-ı şîrîni
döşenmiş dâmen-i sahrâya vü kühsâra yasdanmış

gece bezminde ol mâhuñ turur yok ayag üzre hîç
tayanmış mest meste sâkî düşmiş yâra yasdanmış

---

5 Ey Hecrî, dertler ve sıkıntılar, can ülkesini ayrılık ateşiyle tutuşturdu; vücudumun şehrini bir bölük çapulcu/levent yağmaladı.
S.$_1$: -.

6 Gönül, şarap renkli dudağının hayalini canında saklamıştı; yazık ki, bu kanlı yaşım onun kanına girip sırrı açığa vuruyor.
A:-, S.$_1$: 3.

077. A: 29^b; PM: 270^a.

1 Sevgili bugün mecliste sarhoş olunca, yabancılara yaslanmış; sanki taze bir gül, güllükte dikene yaslanmış sanırsın.

2 Yüzündeki zülfünün halkası, anber kokulu ayva tüylerinin yanında sanki menekşeliğe çöreklenmiş su yılanıdır.

3 Ferhat, kırlara uzanmış, dağlara başını yaslamış bir hâlde gam yolunda yatıp tatlı/Şirin canını vermiş.
3^a vere: verüp // 3^b sahrâya: sahrâyı A.

4 O ay gibi güzelin meclisinde kimse ayakta duramaz; sarhoş sarhoşa dayanmış, sâkî de yıkılmış, sevgiliye yaslanmış.

5. hoş ol dil kim çeküp dâr-ı fenâdan ayagı **hecrî**
asılup zülfine mansûr gibi dâra yasdanmış

078.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. görinür çâk-i sînemde derûnumda yanan âteş
harâbe menzil içinde neçe olur nihân âteş

tenüm hâkister oldıysa hazer kıl göñlüm odından
ki yanmış küller içinde bulunur nâgehân âteş

3. hatuñ hırzında hâlüñe ruhuñ şem'i güzend etmez
kişi kim ismi a'zam götüre etmez ziyân âteş

şerâr-ı şem'-i ruhsâruñ salaldan göñlüme âteş
semender-vâr olmışdur mekânı her zamân âteş

5. şeb-i hecrüñde vasluña erem sanur göñül heyhât
bu rûşendür ki yakın görinür gece yanan âteş

yalıñ yüzlülerüñ şevkıyla yandum nâr-ı hasretden
benüm göynüklerüm söyler çeküp yer yer zebân âteş

---

5 Ey Hecrî, bu yokluk yurdundan/dünyadan ayağını çekip de sevgilinin zülfüne asılarak Mansur gibi darağacına çekilen gönül ne mutludur.

078. A: 30[a].

1 Göğsümdeki yarıklardan içimin ateşi görünüyor; viranelikte ateş nasıl gizlensin ki!

2 Gövdem kül olduysa da gönlümün ateşinden sakın; çünkü yanmış küller içinde arada bir ateş bulunur.

3 Ayva tüylerinin muskası altındaki benine yüzünün mumu zarar vermez; çünkü yanında ismi azam taşıyan kimseye ateş dokunmaz.

4 Mum gibi yüzünün kıvılcımları gönlüme ateş düşüreli; (gönlümün) mekânı semender gibi her zaman ateş olmuştur.

5 Ayrılık gecesinde gönül sana kavuşacağını sanıyor, heyhat! Elbette gece yanan ateş yakın görünür.

6 Parlak yüzlülerin aşkıyla hasret ateşinden yandım; ateş, yer yer dile gelerek benim yanık yaralarımı anlatır.

7. ko sînem içre mihrüñ eyleme hâk-i tenüm berbâd
çün olmaz dûdgâh içre kül olmasa nihân âteş

göñülde âteş-i ‘ışkuñ bilürler dûd-ı âhumdan
olur elbette **hecrî** kanda kim olsa duhân âteş

079.

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. cemâlüñ pertevinden yakmasa rûşen çerâg âteş
fürûg-ı mihr ü mehden böyle bulmazdı ferâg âteş

meger dâmâd-ı bezmüñe ‘arûs olmışdur anuñ’çün
geyüp nârencî hil‘atler urunmış âl tuvag âteş

3. dögünler sînem üstinde görüp ahvâlümi fehm et
bir eski derd-i ‘ışk içün koyupdur tâze dâg âteş

meger şem‘-i cemâlüñden cüdâ düşmişdür anuñ’çün
gezer her hânede yer yer yakup her şeb çerâg âteş

5. meger bî-çâre bülbül derd-ile âh eylemiş **hecrî**
ki gülşen od olup düpdüz tutupdur sahn-ı bâg âteş

---

7 Gövdemin toprağını savurma, göğsüm içinde aşkını sakla; çünkü, ocak içinde kül olmazsa ateş saklanmaz/muhafaza edilemez.

8 Ey Hecrî, gönüldeki aşk ateşini ah dumanımdan anlarlar; nerede ateş olursa orada elbette duman olur.

079. A: 30[a].

1 Ateş, (senin) yüzünün ışığından parlak bir kandil yakmasaydı, ayla güneşin ışığından böylesine feragat edemezdi.

2 Anlaşılan meclisinin damadına gelin olmuş; ateş onun için turuncu renkli gelinlikler giyip al duvak takınmış.

3 Göğsüm üstündeki yanık yaralarını görüp de hâlimi anla; ateş, bir eski aşk derdine yeni yaralar açmaktadır.

4 Anlaşılan senin yüzünün ışığından ayrı kalmıştır; ateş onun için her gece bir kandil yakarak hane hane dolaşmaktadır.

5 Ey Hecrî, anlaşılan bülbül dert ile ah eylemiş; çünkü güllük ateş olup bahçeyi baştan başa alevler sarmıştır.

080.

Fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. mihr-i ʿâlem ey kamer-ruh hüsnüñe hayrân-ımış
her gün anuñ'çün kapuñda zâr u ser-gerdân-ımış

bilmedüm nûş etdüm evvel bildüm âhir âh kim
mey deyü sâkî-i devrüñ sundugı hep kan-ımış

3. n'eyleyin dil-teşne ben cân verdügümden soñra âh
tutalum kim câm-ı laʿlüñ çeşme-i hayvân-ımış

görmedük ammâ eşitdük derler ol meh-rû içün
bir hilâl-ebrû kamer-ruh âfet-i devrân-ımış

5. âsitânuñda bugün ey husrev-i yûsuf-cemâl
kul olup hidmet edenler ʿâleme sultân-ımış

bezm-i gamda dem-be-dem kan aglasañ ey dil n'ola
çâk çâk olmış yürekler dîdeler giryân-ımış

7. gussa vü derd [ü] belâdan gam yemezdi n'eylesün
hecrîyi derd-ile âhir öldüren hicrân-ımış

---

080. A: 30[b].

1 A ay yüzlü, âlemin güneşi güzelliğine hayranmış; bu yüzden her gün kapında inleyip şaşkın şaşkın dönüp dururmuş.

2 Önceleri bilmeden kana kana içiyordum, sonradan anladım ki bu devran sâkîsinin şarap diye sunduğu hep kanmış.

3 Ah ah! Ben böyle susuzluktan yanıp da can verdikten sonra varsayalım ki dudağının şarabı âb-ı hayâtmış, bana ne!

4 O ay yüzlü için, "Görmedik ama işittik: Bir yay kaşlı, ay yüzlü, âfet-i devrânmış." derler.

5 A Yusuf yüzlü sultan, bugün senin kapında kul olup hizmet edenler âleme sultanmış.

6 Ey gönül, gam meclisinde durmak bilmeden kan ağlasan şaşılmaz; yürekler parça parça olmuş, gözler yaşlıymış.

7 Tasa, dert, belâ… bunlardan gocunmazdı ama neylesin! Hecrî'yi dert ile sonunda öldüren ayrılık acısıymış.

[**Gayn**]

081.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. çünki kıldı haste dilden ol tabîb-i cân ferâg
öleyin derdiyle ben 'âlemde olsun kendü sag

düşdi mâhuñ yılduzı olmaz kimesne müşterî
olalı mihr-i cemâlüñ gün gibi rûşen çerâg

3. gözlerüñ men' eyleme içsün ko her dem kanumı
olmadı küffâra çünkim bâde içmekden yasag

katı mahmûram meded başuñ'çün ey pîr-i mugân
gel ataluk eyleyüp sungıl elüme bir ayag

5. yakmasa fürkat şebinde **hecrî** n'ola şem' kim
ey kamer-tal'at yeter mihr-i cemâlüñ şeb-çerâg

---

081. PM: 303[a].

1 O can tabibi, hasta gönülden umudunu kesti/uzaklaştı; ben onun derdiyle öleyim de dünyada yeter ki o sağ olsun.

2 Yüzünün güneşi pırıl pırıl parlayan bir kandil olunca, ay değerini kaybetti; (artık) kimse ona müşteri olmaz.

3 Engelleme, bırak! Gözlerin hep kanımı içsin; çünkü, kâfirlere şarap içmek yasak değildir.

4 Ey meyhaneci, çok sarhoşum; başın için yardım et de babalık edip elime bir kadeh sun!

5 A ay yüzlü, ayrılık gecesinde Hecrî mum yakmasa şaşılır mı? Güneş yüzün ona şebçerağ (gece kandili) olarak yeter.

[Fâ’]

082.

Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilât
Müctes + – + – / + + – – / + – + – / + + –

1. dilâ gel urma igende cefâya döymege lâf
belâya derd [ü] cefâya tahammül etmeye kâf

igende bâde-i pür-şevkı sôfî görme tehî
safâ-yı hâlet-i ‘ışkı tahayyül etme güzâf

3. safâya sa‘y-ile ey dil erişmek ister-iseñ
harîm-i ka‘be-i kûy-ı nigârı eyle tavâf

nece safâ bula göñlüñ kuru ‘ibâdet-ile
şarâb-ı sâf-ıla sôfî çü kalbüñ olmasa sâf

5. müjesi cân ala her dem gözüm döker kanlar
turur mı merdüm-i çâpük ger olsa rûz-ı masâf

cefâ kılam dedi çün ‘ahdine vefâ eyler
kerîm olan kişi etmez cihânda ‘ahde hilâf

---

082. A: 30[b].

1 Ey gönül, cefaya katlanırım diyerek çok da böbürlenme; cefaya, derde, belâya Kaf dağı bile dayanamaz.

2 Ey sofu, neşe veren şarabı çok da hafife alma; aşk hâlinin safasını boş zannetme.

3 Ey gönül, safaya çalışarak ulaşmak istersen put gibi güzelin Kâbe gibi sokağının haremini tavaf et.

4 Ey sofu, kalbin süzülmüş şarapla temizlenmedikten sonra kuru ibadet ile gönlün nasıl safa bulsun/temizlensin?

5 Kirpiği her zaman can alıyor, gözüm kan(lı yaşlar) döküyor; çevik adam savaş gününde durduğu yerde durur mu?

6 "Sana cefa edeceğim." dedi, sözünde duruyor; keremli kimseler dünyada sözünden dönmezler.

7. çü **hecrî** eski ocakdur bu tekye-i sîneñ
‘aceb mi zerk u riyâdan dilüñ olursa mu‘âf

[**Kâf**]

083.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. gülsitân-ı ‘ışk içinde hîç lebüñ-veş gonce yok
la‘l-i mey-gûnuñdan özge gül gibi eglence yok

kâyinâtı dikkat-ile mû-be-mû fark eyleyüp
bildi vehm-i hurde-bînüm kim belüñden ince yok

3. sanma hattuñdan erişe hâtıra gerd ü melâl
kîl ü kâl eder süleymânum saña karınca yok

gerçi-kim belüñ gamıyla neçeler oldı hayâl
baş ortaya komış ey mû-miyânum bence yok

5. verüben cân u dili umduñ vefâ vü mihrini
yok yere aña veren ‘âlemde **hecrî** sence yok

---

7 Ey Hecrî, senin bu göğüs tekken eski bir ocaktır; gönlün ikiyüzlülük ve riyadan uzak olursa şaşılır mı?

083. A: 32[a].

1 Aşkın güllüğünde dudağın gibi hiç gonca yok; şarap renkli dudağından başka güzel eğlence yok.

2 İncelikleri görebilen düşüncem, kâinâtı dikkatle, kılı kırk yararcasına inceleyip senin belinden daha incesinin olmadığını anladı.

3 A Süleyman’ım, ayva tüylerinden gönlüme bir sıkıntı, üzüntü gelecektir sanma; seninle ileri geri konuşacak bir karınca yok.

4 A kıl bellim, çokları belinin gamıyla incelip hayal oldu; ancak ortaya baş koymuş benim gibisi yok.

5 Ey Hecrî, canını, gönlünü verip onun vefasını, sevgisini umdun; âlemde böyle yok yere ona canını veren senin gibi kimse yok.

084.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. yeme hicrân gamın ey dil ecelden öñdin ölmiş yok
yeter çek gussasın hattuñ yazılmış-da yuyulmış yok

cihân küncinde gerçi hurde-bîn ü hurde-dânlar çok
dehânuñla miyânuñ sırrına hîç vâkıf olmış yok

3. gerekse hasret-ile öl güle bakmaz yüzüñe gül
hezâr aglar var ey bülbül cihândur bunda gülmiş yok

gam-ı hecrüñle cân çıkdukda göñlüm tîguña düşdi
demişlerdür egerçi kim ölen ardınca ölmiş yok

5. erem deyü kenâra bî-nihâye sa'yi ko **hecrî**
nihâyetsüz-durur girdâb-ı gam pâyân bulmış yok

---

084. A: 32^{a}; AE.$_1$: 48^{a}.

1 Ey gönül, ayrılık acısına aldırma, ecelden önce ölmüş yok; yeter, ayva tüylerinin derdini çek, yazılıp da silinmiş yok.

2 Cihan bucağında kılı kırk yarıp incelikleri görenler çok; ancak, ağzınla belinin sırrına ermiş hiç kimse yok.
2^{a} küncinde: içinde // hurde-dânlar: nükte-dânlar AE.$_1$.

3 Ey bülbül, gerekirse o güle hasretinden öl, yine de o gül, yüzüne gülerek bakmaz; bu cihandır, binlerce ağlayan var, gülen yok.

4 Ayrılığının acısıyla canım çıkınca (ölünce), gönlüm de kılıcına düştü (intihar etti); bir de "Ölen ardınca ölmüş yok." derler.
4^{a} hecrüñle: gamzeñle A.

5 Ey Hecrî, kıyıya ulaşırım diye bitip tükenmez gayreti bırak; dert okyanusu uçsuz bucaksızdır, sonunu bulmuş yok.

[**Kâf**]

085.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. her ki 'âşık olsa zâr u haste-hâl olmak gerek
kan yaşından rûy-ı zerdi her dem âl olmak gerek

nakş edüp dilde hayâl-i yârı sûz-ı 'ışk-ıla
yanuban bir şem'-i fânûs-ı hayâl olmak gerek

3. her ki cân nakdiyle sen bî-mihre olsa müşterî
hecr-ile günden güne ey meh hilâl olmak gerek

gün yüzüñ görmek ba'îd ü zülfüñe ermek muhâl
gece vü gündüz işüm fikr-i muhâl olmak gerek

5. sürmek isterseñ yüzüñ **hecrî** nigâruñ pâyına
hâk olup mihnet elinden pây-mâl olmak gerek

---

085. A: 32[b].

1 Kim âşık olursa zayıf ve hasta bir hâlde olması gerek; altın sarısı yüzünün kanlı gözyaşlarıyla kıpkırmızı olması gerek.

2 Gönlü sevgilinin hayaliyle süsleyip aşk ateşiyle yanarak bir hayal fanusunun mumu olmak gerek.

3 A ay (gibi güzel), can parasıyla sen vefasıza müşteri olanın, ayrılık acısıyla günden güne hilâl gibi incelmesi gerek.

4 Güneş (gibi yüzünü) görmek uzak ihtimal, zülfüne ermek ise imkânsız; gece gündüz işim imkânsızı düşünmek olsa gerek.

5 Ey Hecrî, yüzünü sevgilinin ayağına sürmek istersen, dertlerin elinde toz olup yerlerde sürünmen gerek.

086.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. tîg-ı hicrân-ıla göñlüm çâk çâk olmak gerek
cân veren dil saña ey dilber helâk olmak gerek

dâmen-i vasl-ı nigâra ermek isterse elüñ
ayagına yüz sürüp yolında hâk olmak gerek

3. 'ârızı devrinde gamdan kalbüñi sâf et göñül
'âşık-ı dîdâr olan su gibi pâk olmak gerek

'âkıl iseñ ey göñül cân ver gam-ı cânâneye
derdüñe dermân gerekse derdnâk olmak gerek

5. her tarafdan 'asker-i gam girmek içün **hecri**yâ
tîg-ı hicrân-ıla sînem çâk çâk olmak gerek

---

086. A: 32[b].

1 Gönlümün ayrılık kılıcıyla parça parça olması gerek; a güzel, sana can veren gönlün helâk olması gerek.

2 Sevgiliye kavuşmak istersen, onun ayağına yüz sürüp yolunda toz olman gerek.

3 Ey gönül, onun yanağı devrinde kalbini dertlerden temizle; sevgilinin yüzüne âşık olanın su gibi tertemiz olması gerek.

4 Ey gönül, aklın varsa sevgilinin derdine can ver; derdine derman arıyorsan dertli olmak gerek.

5 Ey Hecrî, her taraftan gam askerinin girmesi için göğsümün parça parça olması gerek.

087.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. kan yaşum ey gam revân etdüñ ruhum zerd eyledüñ
içdügüm hûn-âb-ı mihnet yedigüm derd eyledüñ

tâs-ı gamda ey kamer cân u dili zâr eyleyüp
sînemi dâg u elifle tahta-i nerd eyledüñ

3. sûz-i hicrândan yanardum âteş-i dûzah añup
sohbeti sôfî sovutduñ meclisi serd eyledüñ

kılmag-içün sad-hezârân bülbüli zâr u nizâr
ey nihâl-i gül lebüñ gonce yüzüñ verd eyledüñ

5. hüsn içinde ey dür-i yek-dâne çün olduñ ferîd
anuñ-içün 'ışk içinde **hecrî**yi ferd eyledüñ

---

087. A: 32^b.

1 Ey gam, kanlı yaşımı ırmak gibi akıttın, yüzümü altın sarısına çevirdin; içtiğimi mihnetin kanlı suyu, yediğimi dert eyledin.

2 A ay, canımı ve gönlümü gam tasında zar edip, göğsümü yanık yaraları ve eliflerle tavla tahtasına çevirdin.

3 Ey sofu, ayrılık ateşiyle yanıyordum, (sen) cehennem ateşini anıp sohbeti soğuttun, meclisi buz gibi ettin.

4 A gül fidanı, yüz binlerce bülbülü inletip ağlatmak için dudaklarını gonca, yüzünü de gül eyledin.

5 Ey iri inci, güzellik içinde eşsiz olduğun için aşk içinde Hecrî'yi de eşsiz kıldın.

088.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. sûz-ı 'ışk-ıla yanup rûhum revânı sînemüñ
göklere yer yer direk oldı duhânı sînemüñ

dâne-i hâlüñ gamından taşlar-ıla kendümi
şöyle dögdüm kim un oldı üstüh^{v}ânı sînemüñ

3. za'ferânî-reng olup mûy-ı siyâh oldı sepîd
zâhir oldı nev-bahâr içre hazânı sînemüñ

ey kaşı yâ dil belâñ okına olmışdı nişân
yog-iken dahı cihân içre nişânı sînemüñ

5. eşiginde ölmege cân verdügüm **hecrî** budur
itlerine tu'me ola üstüh^{v}ânı sînemüñ

---

088. A: 33[a]; Ü: 42[b].

1 A ruhum, aşk ateşiyle sinemdeki canım yanıp göğsümün dumanı göklere yer yer direk oldu.

1[a] 'ışk-ıla: 'ışkumla Ü.

2 Beninin tanesi için kendimi taşlarla öylesine dövdüm ki göğsümdeki kemikler hep un oldular.

3 Siyah saçlarım, zaferan rengine bürünüp aklaştı; ilkbahar mevsiminde göğsümün sonbaharı göründü.

4 A yay kaşlı, daha cihan içinde göğsümün izi bile yok iken, gönül senin belâlarının okuna hedef olmuştu.

5 Ey Hecrî, (sevgilinin) eşiğinde ölmeye can atışım, göğsümün kemiklerinin itlerine azık olması içindir.

5[a] budur: bu kim Ü.

089.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. çünki şâhâ sâhib-i tâc u livâdur perçemüñ
n'ola dersem hüsn eline pâdişâdur perçemüñ

cânı yokdur kimsenüñ sen genc-i hüsne el suna
başuñ üzre yedi başlu ejdehâdur perçemüñ

3. mülk-i hüsn içre belürse n'ola âşûb u fiten
şûr u gavgâdur hatuñ başa belâdur perçemüñ

mihr-i hüsnüñden olur çetr-i hümâyûn üstüñe
san sehâb-ı sâyebân-ı mustafâdur perçemüñ

5. bir dil-ârâm u ser-efrâz [u] ser-âmed dil-firîb
bir göñül alıcı dil-keş dil-rübâdur perçemüñ

za'fdan kılca mecâli kalmamış **hecrî** gibi
var ise zülfüñe 'ömrüm mübtelâdur perçemüñ

---

089. A: 33[a].

1 A sultanım, madem ki perçemin tac ve sancak sahibidir; ona güzellik ilinin padişahıdır dersem şaşılmaz.

2 Kimsenin senin gibi bir güzellik hazinesine el uzatacak cesareti yoktur; çünkü perçemin, başının üzerinde yedi başlı ejderhadır.

3 Güzellik ülkesinde fitne ve kargaşa çıksa şaşılmaz; ayva tüylerin kavga gürültü, perçemin ise başa belâdır.

4 Perçemin, senin güzelliğinin güneşinden dolayı gölgelik gibi olur; sanki o, Mustafa (*s. m.*)'e gölge eden buluttur.

5 Perçemin, bir gönül eğlencesi, rakipsiz, başbuğ, alımlı, gönül alıcı ve çekici, gönül kapan bir güzeldir.

6 A ömrüm, Hecrî gibi zayıflıktan kıl kadar gücü kuvveti kalmamış; anlaşılan perçemin de (senin) zülfüne tutulmuştur.

090.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. cân u dil baş egmege bir kâmeti tûbâ gerek
serv-i ser-keş gibi 'âlem içre bî-hemtâ gerek

sîm-berlerle cihânda 'âlem etmek isteyen
kimse almaz bir pula cân nakdini dünyâ gerek

3. serverâ serv-i ser-efrâzuñ hevesinde yelen
sâye gibi göñli alçak himmeti a'lâ gerek

sencileyin cevri çok mihr ü vefâsuz gonceye
bir benüm gibi belâ-keş bülbül-i şeydâ gerek

5. sen perî-peyker lebi gonceden ayrılan göñül
bî-nişân olup 'adem mülkinde nâ-peydâ gerek

yaraşur cânâna hâl ü hatt [u] zülf-i 'anberîn
ol elif-kâmet bu deñlü zîb-ile zîbâ gerek

7. sâkiyâ gül-ruhlaruñla câm-ı la'lüñ var-iken
hecrîye ne gül gerek ne sâgar-ı sahbâ gerek

---

090. A: 33^{b}.

1 Can ve gönlün baş eğmesi için bir Tuba boylu gerek; bu âlemde selvi gibi burnu havalarda bir benzersiz güzel gerek.

2 Ey gümüş göğüslülerle bu dünyada âlem yapmak isteyen, can malını kimse bir pula almaz, dünyalık (altın, gümüş) gerek.

3 A sultanım, selvi gibi boyunun hevesine kapılanın, gölge gibi alçak gönüllü ve yüksek gayretli olması gerek.

4 Senin gibi zalim ve vefasız bir goncaya, benim gibi bir dertli ve çılgın bülbül gerek.

5 Sen peri yüzlü, gonca dudaklıdan ayrılan gönül, iz bırakmayıp yokluk ülkesinde kaybolmalıdır.

6 Sevgiliye ben, ayva tüyleri ve anber kokulu zülüf yakışır; o elif boyluya böyle süslenmek yaraşır.

7 Ey sâkî, gül yanaklarınla dudağının şarabı varken Hecrî'ye ne gül ne de şarap kadehi gerekir.

091.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. âb-ı hayvân-ıla bir câm-ı musaffâdur lebüñ
mürdeler ihyâsına cânâ müheyyâdur lebüñ

hey kıyâmet her nefesde nâz-ıla ölmüşlere
söyledükce cân verür gûyâ mesîhâdur lebüñ

3. böyle tatlu yâr-iken ey husrev-i şîrîn-dehen
acı acı dil verür şîrîn temâşâdur lebüñ

cür'asın nûş eyleyenler buldı 'ömr-i sermedî
âb-ı hızr-ıla leb-â-leb câm-ı sahbâdur lebüñ

5. söze gelse sükker-efşânlıklar eyler gûyiyâ
sebze-i hattuñla bir tûtî-i gûyâdur lebüñ

çünki hatdan sâdedür ey husrev-i şîrîn-dehen
n'ola dersem yaraşur bî-dûd halvâdur lebüñ

7. gitdi **hecrî** bilmedi ma'nâ-yı hatt-ı la'lüñi
hîç yokdur feth eder müşkil mu'ammâdur lebüñ

---

091. A: 33^b.

1 A can, dudağın, âb-ı hayât ile dolu bir saf kadehtir ve ölüleri diriltmek için her an hazırdır.

2 Hey kıyamet, dudağın, nazından ölmüşlere konuştukça her nefeste can bağışlıyor; sanki o, Hz. İsa'dır.

3 Ey tatlı sözlü sultan, dudağın ne güzel bir eğlenceliktir; böyle tatlı bir yâr iken acı acı sözler söyleyebiliyor.

4 Bir damlasını kana kana içenler sonsuz hayata kavuştu; dudağın, âb-ı hayât ile silme dolu bir şarap kadehidir.

5 Söze gelse sanki şekerler saçar; dudağın, ayva tüylerinin yeşilliğiyle tatlı dilli bir papağandır.

6 A tatlı dilli sultan, dudağın, ayva tüylerinden arınmıştır; ona dumansız bir helva desem yakışır.

7 Hecrî, dudağındaki ayva tüylerinin manasını anlayamadan gitti; senin dudağın hiç kimsenin çözemediği çok güç bir bilmecedir.

092.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. hüsnüñüñ bendesidür ins ü perî hûr u melek
yüz sürer eşigüñe mihr-i cihân mâh-ı felek

dilberüñ zülfi kemendine tolaşma hazer et
boynuñ urgana geçer ey dil elüñi ipe çek

3. çekme peykânuñı sînemden eyâ kaşı kemân
'âşık olana demürden gerek ey yâr yürek

yüzüm üstine düşüp sâye gibi sürüneyin
gün gibi pâdişehüm sen yalıñuz yürüme tek

5. emdigüm süd kamu burnumdan akup geldi derîg
lebüñi emmek içün çekmişem ol deñlü emek

vermesün kimselere derd-i derûnumı hudâ
çâk çâk oldı beden kahr-ıla yarıldı yürek

---

092. A: 34[a]; NM: 2613; PM: 366[b].

1 İnsan, peri, huri, melek hep güzelleğinin kölesidir; dünyada güneş, gökte ay, eşiğine yüz sürer.

2 Ey gönül, sevgilinin zülfünün kemendine dolaşmaktan sakın; boynun urgana geçer, eline koluna hâkim ol.
2[b] ey dil: zâhid NM.

3 A yay kaşlı, temrenini göğsümden çekme; a sevgili, âşığın yüreği demirden gerek.
3[b] gerek ey yâr: gerek imiş çü NM.

4 Yüzümün üstüne düşüp gölge gibi sürüneyim; a sultanım, sen yalnız güneş gibi tek başına yürüme yeter.
NM: 7; 4[a] sâye gibi sürüneyin: sürüneyin sâye gibi NM.

5 Dudağını emmek için o kadar çok emek çektim ki bütün emdiğim süt burnumdan geldi.

6 Benim bu gönül derdimi Allah kimselere vermesin; bedenim parça parça oldu, yüreğim kahrından yarıldı.
6[b] beden kahr-ıla: gönül derd-ile NM.

7. ne ‘aceb hikmet olur **hecrî** nigâruñ bedeni
penbeden nâzük iken göñli demürden dahı pek

felege tañ mı kelek demez-ise hâli anuñ
zülfi şeh-bâzı bugün demedi sîmurga siñek

[**Lâm**]

093.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. nâr-ı ‘ışk-ıla yanup olalı hâkister göñül
her hevâya yeltenürken şimdi hâk ister göñül

yanuban ‘ışk âteşine oldı hâkister beden
olmış ol hâkisterüñ içinde bir ahker göñül

3. şevk-ı tîg-ı âbdâruñla derûn-ı sînede
gıll u gışdan sâf oluban su gibi ditrer göñül

levh-i cânda nakş olaldan hatt-ı ruhsâr u lebüñ
geh okur nûr âyetin geh sûre-i kevser göñül

---

7 Ey Hecrî, ne şaşılacak bir hikmeti var; sevgilinin bedeni pamuktan yumuşak iken yüreği demirden daha sert.
7[b] nâzük iken: yumşag iken NM.

8 Onun beni, feleği kelek yerine bile saymazsa şaşılır mı; çünkü zülfünün doğanı, bugün Anka’yı sinek yerine bile saymadı.
A: -; NM: 4.

093. A: 34[a]; Ü: 44[b].

1 (Önceden) Nefsinin her arzusuna kapılan gönül, aşk ateşiyle yanıp kül olduğundan beri toprak olmak istiyor.

2 Gövdem aşk ateşiyle yanıp kül oldu; gönlüm o külün içinde bir kor olmuş.

3 Gönlüm, su gibi parlak kılıcının aşkıyla göğüs kafesimin içinde kinden ve hileden arınıp su gibi titrer.

4 Dudaklarındaki ve yüzündeki ayva tüyleri, can levhasını süslediğinden beri, gönül, bazen Nur ayetini, bazen Kevser suresini okur.

5. katlanur seng-i belâya zâhir etmez inkisâr
olmış-iken şîşeden tıynetde nâzük-ter göñül

‘asker-i mihnet hücûm etse ırılmaz kalbden
cân verür **hecrî** gamuñda yerini bekler göñül

094.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. serv-kadler ayagına sâye-veş düşer göñül
gördügine meyl eder akarsuya beñzer göñül

nîş-i çarhı nûş ederse n’ola câm-ı telh-veş
zehr-i hecri dem gelür tâs-ıla nûş eyler göñül

3. ‘ârız u kaddüñ hevâsıyla düşüp cânlar verür
servden tâbût umar gülden kefen ister göñül

zerre-i nâ-çîz iken mihr-i cihân-ârâ olur
tâb-ı lutfuñdan bulursa zerre deñlü fer göñül

5. şeh-süvâr-ı mülk-i ma‘nâ olmaz idi **hecri**yâ
ol sikender-kadre olmasa eger çâker göñül

---

5 Gönül, yaradılışta camdan daha narin olduğu hâlde belâ taşlarına katlanır da kırgınlığını açığa vurmaz.

6 Dert askeri hücum etse de gönül kalpten/ordunun merkezinden ayrılmaz; Hecrî senin derdinle can verse de gönlü yerini bekler.

094. A: 34^{b}.

1 Selvi boylular ayağına gölge gibi düşer gönül; gördüğüne meyleder, akarsuya benzer gönül.

2 Yeri geldiğinde ayrılık zehrini tasla kana kana içen gönül, feleğin zehrini acı bir şarap gibi içse şaşılmaz.

3 Gönül, yanağının ve boyunun arzusuyla düşüp canını verir; selviden yapılmış tabut bekler, gül yaprağından kefen ister.

4 Gönül, lütuf ışığından zerre kadar aydınlanırsa, değersiz bir zerre iken dünyayı süsleyen bir güneş olur.

5 Ey Hecrî, gönül, o İskender kıymetli sevgiliye köle olmasaydı, mana ülkesinin sultanı olamazdı.

095.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. gerçi her meh-rûya dil vermekde mâhirdür göñül
sen sanemden gayrıya baş egse kâfirdür göñül

lâ’übâlî bir kalenderdür mücerred pâk-dil
iki gün bir yerde eglenmez misâfirdür göñül

3. tîr-i mihnet başına yagsa ırılmaz kalbden
bir dil-âver baş u cân oynar bahâdırdur göñül

cân verelden la‘lüñe yatur dil agız vermeyüp
haste-dil âşüfte-hâl ü âzürde-hâtırdur göñül

5. görmeyüp kimse cihânı seyr eder rindânece
‘ilm-i ihfâda be-gâyet **hecrî** mâhirdür göñül

---

095. A: 34^{b}; PM: 377^{a}; Ü: 44^{b}.

1 Gönül her ay yüzüye kendini kaptırmakta maharetliyse de sen (put gibi güzelden) bir başkasına baş eğerse kâfir olur.

2 Gönül, saf kalpli, kayıtsız, ipsiz sapsız bir kalenderdir; iki gün bir yerde oyalanmaz, o bir misafirdir.

3 Mihnet okları başına yağsa yine de kalpten/ordunun merkezinden ayrılmaz; gönül, başıyla canıyla oynayan yiğit bir kahramandır.
3^{b} bahâdırdur: mücâvirdür PM.

4 Senin dudağına can vereli ağzını açmadan yatar; gönül, kalbi kırık, perişan ve incinmiş bir hâldedir.
4^{a} cân verelden la‘lüñe: la‘l-i nâbuñ yâdına PM.

5 Ey Hecrî, gönül, kimseye görünmeden rintçesine bütün cihanı seyreder; o, gizlenme ilminde pek maharetlidir.

096.

Fâ‘ilâtün mefâ‘ilün fa‘lün

Hafîf + + – – / + – + – / – –

1. la‘l-i nâbuñ-veş olmaya idi âl
böyle olmaz idüm meye meyyâl

dünyede mâla yok-durur meylüm
mâl-ile ‘âlem olsa mâl-â-mâl

3. başda ol devletüm mi var k’edeler
serümüñ kâsesin itine sifâl

dest-i ‘ışkıyla çâk edüp yakañı
baş açık pâ-berehne ol abdâl

5. dest-i sâkîyi öpmek isterseñ
hecrî düşüp ayaga ol pâ-mâl

097.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilât

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. h^{v}âceyi her şeb uyutmaz [subha dek] sevdâ-yı mâl
göz yumup açınca bilmez k’olısar h^{v}âb [u] hayâl

---

096. A: 35^{a}.

1 Saf lâl taşına benzeyen dudağın gibi kırmızı olmasaydı; şaraba böyle düşkün olmazdım.

2 Âlem mal ile dopdolu olsa da bu dünyada mala mülke meylim yoktur.

3 Benim başıma devlet kuşu mu kondu ki kafatasımı itlerine çanak yapsınlar.

4 Sevgilinin aşkıyla yakanı yırtıp, yalın ayak, başı kabak bir abdal ol.

5 Ey Hecrî, sâkînin elini öpmek istersen ayağına kapanıp yerlerde sürün.

097. A: 35^{a}.

1 Mal sevdası tüccarı gece sabahlara kadar uyutmaz; o, malın göz yumup açıncaya kadar hayal olacağını bilmez.

nece merd-efgen olur yâ rab bu dehr-i pîre-zen
zâr olupdur pençesinde rüstem-i destân-ı zâl

3. ol hilâl-ebrû kaçan kim gün gibi peydâ ola
neçe meh-rûlar yanında mahv ola encüm-misâl

dîde-i pür-hûnum içre kaşuñuñ ‘aksin gören
dedi kim ey meh yatur düşmiş şafak içre hilâl

5. sîne-i pür-sûz u pür-nakş-ıla oldı pîrehen
kan yaşumdan bir kızıl örtülü fânûs-ı hayâl

çıkmadı başa bu zülf-i ser-keş ile hîç kes
gamze-i kattâl ile âdem dirilmek hod muhâl

7. kanı bir **hecrî** gibi lâyık zekât-ı hüsnüñe
mübtelâ vü bî-kes ü hôr u hakîr ü bî-mecâl

---

2 Acaba bu dünya denilen koca karı ne biçim bir yiğit avcısıdır? Zaloğlu Rüstem bile onun pençesinden kurtulamadı.

3 O hilâl kaşlı ne zaman güneş gibi doğsa, (onun) yanında birçok ay yüzlü, yıldızlar gibi görünmez olur.

4 Kanlı gözlerimin içinde kaşının yansımasını gören: “A ay, hilâl şafağın içine uzanmış yatıyor.” dedi.

5 Ateşli ve nakışlı göğsümle gömleğim, kanlı gözyaşlarımdan kızıl örtülü bir hayal fanusu (gibi) oldu.

6 Hiç kimse bu dikbaşlı zülf ile başa çıkamadı; can alıcı bakışla insanın yaşaması/mücadele etmesi zaten imkânsız.

7 Tutkun, kimsesiz, aşağılanmış, horlanmış, güçsüz kuvvetsiz Hecrî gibi, güzelliğinin zekâtına lâyık başka birisi var mı?

098.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilât
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. âferîn hüsnüñe ey ahsen-i sun'-ı müte'âl
bâreka'llâh zihî hulk-ı hasen hüsn ü cemâl

kanı başumda o devlet k'eşigi itlerine
serimüñ kâsesini edeler öldükde sifâl

3. eremezsün beli vü agzı hayâline göñül
yok yere eyleme endîşe anı etme hayâl

merdüm-i çeşmüm ile sürme kapuñdan eşküm
aña rahm eyle ki hem sâ'il ü hem ehl-i 'ıyâl

5. def gibi sîne dögüp âh u figân etmekden
neye döndürdi kadüm gör ki bir ebrûsı hilâl

bahr-i gamdan nece cân kurtara bu zevrak-ı dil
kûh kûh oldı gelür karşuma emvâc-ı melâl

---

098. PM: 367[b]; NM: 2895.

1 Ey yüce yaratıcının yarattıklarının en güzeli, güzelliğinle çok yaşa; Allah mübarek etsin, ne hoş, ne güzel yaradılış, bu ne güzellik.
1[b] hulk-ı : hüsn-i // hüsn-i: hulk-ı PM.

2 Nerede başımda o devlet ki öldüğümde kafatasımı eşiğindeki itlere çanak yapsınlar.
2[a] k'eşigi: eşigi PM.

3 A gönül, (onun) belinin ve ağzının hayalini kuramazsın; yok yere düşünüp durma, onu hayal etme.

4 Göz bebeğimle gözyaşlarımı kapından kovma; ona acı, hem fakir bir dilenci, hem de çoluk çocuk sahibidir.

5 Bir hilâl kaşlının, def gibi göğsümü dövdürüp ah vah etmekten endamımı neye döndürdüğüne bir bak.

6 Gönül kayığı bu gam denizinden canını nasıl kurtarsın; belâ dalgaları dağ dağ olmuş üzerime geliyor.

7. **hecrî**nüñ agzı var ammâ lebüñe hîç dili yok
gonceyi ebkem eden bülbüli etse n'ola lâl

099.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilât
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. gül ruhlarına öykünür-iken seher şimâl
burup kulaklarını aña etdi gûş-mâl

sen serv-kad nigârı kinâr eyleyem deyü
bu kanlu yaşum eyledi çok hîle-y-ile âl

3. def' etdi bâde ile gamum pîr-i mey-fürûş
dâgları akdarur dediler himmetü'r-ricâl

gözüm yaşına sorma ko tûfân haberlerin
olmaz bilürsin ey yüzi gül sâ'ile su'âl

5. şâhid degül mi 'ışkuña ey mâh gün gibi
hecrî gamuñla oldugı günden güne hilâl

---

7 Hecrî'nin, dudağın karşısında ağzı var dili yok; goncayı susturan bülbülü dilsiz etse şaşılır mı?

099. PM: 373[b]; NM: 2930.

1 Gül, yanaklarına özeniyordu; kuzey rüzgârı, seher vakti kulaklarını burup onu yola getirdi.
1[b] kulaklarını aña: gülüñ kulagını hoş NM.

2 Sen selvi boylu güzeli kucaklamak için bu kanlı yaşım çok hileler, oyunlar yaptı.
2[a] sen: ol NM; kenâr: şikâr PM.

3 Yaşlı meyhaneci, şarapla bütün dertlerimi dağıttı; "Ermişlerin yardımı dağları devirir." derler.

4 Gözümün yaşına bu kıyamet haberlerini sorma, bırak; a gül yüzlü, dilenciye soru sorulmaz bilirsin.

5 A ay (gibi güzel), Hecrî'nin günden güne eriyip hilâl gibi incelmesi, sana olan aşkına apaçık bir delil değil mi?

[**Mîm**]

100.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. her gece leylâ saçuñ mecnûn gibi yâd eylerem
subha dek bu kuru sevdâ-y-ıla feryâd eylerem

sîneme çeksem elif kaddüñ der-âgûşın añup
gâhî nakş-ı serv gâhî şekl-i şimşâd eylerem

3. gitdi dil elden yeñilmez hecr-ile oldı helâk
cânı gerçi kim ümîd-i vasl-ıla şâd eylerem

dâl-i zülfüñle elif kaddüñ gamından aglaram
câna te'sîr etdi fürkat deyüben ad eylerem

5. her visâlüñ âhiri hicrân imiş çün **hecri**yâ
şimdiden cânı cefâ-yı hecre mu'tâd eylerem

---

100. A: 35^{a}.

1 Her gece Leylâ/siyah saçını Mecnun/deli gibi anarım; sabaha kadar bu boş sevda ile ağlarım.

2 Boyunu kucaklamayı düşünüp, göğsüme elif çeksem; onu kimi zaman selvi, kimi zaman şimşir ağacı gibi çizerim.

3 Her ne kadar canımı kavuşma ümidiyle avutsam da gönül elden gitti, dayanılmaz bir ayrılık acısıyla helâk oldu.

4 Zülfünün dâlı ve boyunun elifi derdiyle ağlarım; "Ayrılık içime işledi." diyerek ad eylerim/ün salarım.

5 Ey Hecrî, madem ki her kavuşmanın sonu ayrılıkmış, canımı şimdiden ayrılık derdine alıştırırım.

101.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. eyâ kaşı kemânum tîr-i gamzeñden neler çekdüm
anuñ'çün dâgdan yer yer beden üzre siper çekdüm

hayâl-i kâmet ü hâlüñle ey şimşâd-ı hoş-reftâr
tenüme dâglar yakdum elif-veş yâreler çekdüm

3. egerçi oñmaduk başum cihânda ser-güzeştüm çok
velî zülfüñ gamıyla bî-nihâyet derd-i ser çekdüm

güle gül gibi gülşende dedürdüm bülbüle meylin
yine nâzüklük-ile gonce agzından haber çekdüm

5. sirişk ü rûy-ı zerdümle o şâha pîş-keş **hecrî**
benek altunlu kemhâlar yerine sîm ü zer çekdüm

---

101. A: 35[b]; PM: 398[a]; Ü: 42[b].

1 A yay kaşlım, kıyıcı bakışlarının okundan neler çektim, neler! O yüzden dağ yaralarıyla göğsümün üstüne kalkanlar dizdim.

2 A nazlı nazlı salınan dağ selvisi, boyunun ve beninin hayaliyle bedenime dağlar yaktım, elif gibi yaralar çizdim.
2[a] hayâl-i: firâk-ı // şimşâd-ı: şimşîr-i PM; 2[b] tenüme: tenümde PM.

3 Her ne kadar bu dünyada talihsiz başımın maceraları çoksa da (asıl) zülfünün derdiyle sonsuz baş belâsı çektim.

4 Gül bahçesinde yine goncanın ağzından incelikle haber çaldım; güle, bülbüle olan aşkını itiraf ettirdim.
4[a] dedürdüm: dedürem A; 4[b] gonce: anca/ince PM.

5 Ey Hecrî, o sultana hediye olarak sarı renkli yüzüm ve gözyaşlarımla benek altınlı ipekler yerine gümüş ve altın sundum.

102.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. salâ-yı 'irci'îni çünki neyden istimâ' etdüm
elüme aluban başum döne döne semâ' etdüm

revânum derdüñe tâlib dil ise cân-ıla râgıb
okuñdan kur'alar salup ikisini müşâ' etdüm

3. kesilmez yârdan kat'â çü olmış muttasıl agyâr
götürüp ayagı öpdüm elin âhir vedâ' etdüm

rakîb-i dîve kapdurdum derîgâ ol perî-rûyı
çalışdum tîg-ı 'ışk-ıla egerçi çok nizâ' etdüm

5. egerçi dilbere dil veregelmiş **hecrî** 'âşıklar
velî cânâneye cân vermegi ben ihtirâ' etdüm

---

102. A: 35[b].

1 "Dönünüz!" çağrısını neyden işittim; başımı elime alıp döne döne semâ ettim/dinleyip kendimden geçtim.

2 Ruhum derdine talip, gönül ise candan istekli idi; okundan kuralar çekip ikisini birbirine ortak ettim.

3 Yabancılar asla sevgiliden uzak durmuyor, sanki yapışmış; ayağı çektim/uzaklaştım, (sevgilinin) elini öptüm, sonra da veda ettim.

4 Aşk kılıcıyla çok çalıştım, çok savaştım ama yazık, çok yazık ki, o peri yüzlü sevgiliyi şeytan rakibe kaptırdım.

5 Ey Hecrî, âşıklar sevgiliye öteden beri gönül verirler; ancak sevgiliye can vermeyi ben icat ettim.

103.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. nâr-ı hasret şöyle yandurdı içüm taşum benüm
gözlerümden akmaz oldı kurudı yaşum benüm

mübtelâ-yı 'ışk olaldan kimse yâr olmaz baña
vâdî-i mihnetde mecnûn oldı yoldaşum benüm

3. âsitân-ı devletüñde her gece taş yasdanup
kadre erdi bî-sa'âdet oñmaduk başum benüm

sundılar câm-ı ecel nûş eyledüm ferhâd-veş
'ışk meydânında olmadı ayakdaşum benüm

5. **hecri**yâ kaddüm büküp tûmâr eder sultân-ı gam
nâme-i mülk-i 'adem 'unvânıdur kaşum benüm

---

103. PM: 382[b].

1 Ayrılık ateşi içimi dışımı öyle bir yandırdı ki gözyaşlarım kurudu, gözlerimden akmaz oldu.

2 Aşka tutulduğumdan beri kimse bana yoldaş olmuyor; dertler vadisinde Mecnun benim yoldaşım oldu.

3 Benim bu kutsuz, uğursuz başım, senin kutlu eşiğinde her gece taşlara yaslanıp da kıymetlendi.

4 Ecel kadehini sundular, Ferhat gibi kana kana içtim; aşk meydanında benim hiç akranım olmadı.

5 Ey Hecrî, gam sultanı belimi büküp tomar yapar; benim kaşım, yokluk ülkesine (giden) mektubun başlığıdır.

104.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. fursat el verse şarâb-ı la'lüñi nûş eylesem
geh lebüñ öpsem gehî kaddüñ der-âgûş eylesem

gülşen-i hüsnüñde câm-ı 'ışkuñ ile mest olup
bir dem içre iki dünyâyı ferâmûş eylesem

3. bî-tekellüf gülşeninden hüsnüñüñ güller derüp
şevk-ı câm-ı la'lüñ ile mey bigi cûş eylesem

gülşenüñe karşu pür-şevk oluban ol gonce-leb
bülbüli feryâd u efgânumla hâmûş eylesem

5. öldügüme gam yemezdüm 'âlem içre **hecri**yâ
şol perî-peykerle bir gün vaktümi hoş eylesem

---

104. S.$_1$: 84^b.

1 Elime fırsat geçse de lâl dudağının şarabından kana kana içsem; kimi zaman dudağını öpsem, kimi zaman belinden kucaklasam.

2 Güzelliğinin güllüğünde aşk kadehiyle sarhoş olup, bir anda iki dünyayı da unutsam.

3 Gönlümce güzelliğinin güllüğünden güller derip, kadehe benzeyen dudağının aşkıyla şarap gibi köpürüp coşsam.

4 O gonca dudaklı, güllüğünde aşka gelince ben de ağlayıp inlememle bülbülü sustursam.

5 Ey Hecrî, dünyada şu peri yüzlüyle bir gün olsun vaktimi hoş geçirsem öldüğüme üzülmezdim.

[**Nûn**]

105.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. geldi tîrüñ câna tutmaz hancer-i dil-cû yerin
râst derler nesne tutmaz ey şeker-leb su yerin

nîzeden nâzil ola çeşmüm havâlîsine h^{v}âb
ceyş-i gam şeb-hûn edüp aldı seher uyhu yerin

3. künc-i gamda kurs-ı kahrı dürd-i mihnetle yerüm
sanma kim gam lokmasın ben gussadan ayru yerin

nûş-ı la'lüñden egerçi dem-be-dem zevk eylerem
nîş-i zülfüñden velîkin dem-be-dem agu yerin

5. **hecrî** 'âlemden giderse kims'aña olmaz bedel
hâr-ı mihnet hîç tutar mı gül-i hoş-bû yerin

---

105. A: 36^{a}.

1 Okun canıma işledi ama gönül çeken hançerinin yerini tutmuyor; a şeker dudaklı, "Hiçbir şey suyun yerini tutmaz." diyenler doğru söylerler.

2 Gam askeri gece baskını yapıp seher vakti uykunun yerini aldı; (artık) gözümün çevresine uyku (ölüm) mızraklardan gelsin.

3 Gam köşesinde kahır somununu mihnet mezesiyle yerim; gam lokmasını dertten, tasadan ayrı yerim sanma.

4 Bal dudaklarının panzehirinden her ne kadar tat alıyorsam da iğne gibi zülfünün zehrinden sürekli içerim.

5 Hecrî âlemden giderse hiç kimse ona bedel olmaz; sıkıntı kaynağı diken, hiç hoş kokulu gülün yerini tutar mı?

106.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. girîbânum halâs olmadı çünkim dest-i hasretden
'aceb mi dâmenüm sad-pâre olsa hâr-ı mihnetden

ya cânum derd-ile algıl ya hod cânâna kıl vâsıl
hudâyâ sen müyesser kıl birisin iki rahmetden

3. yanarsam âteş-i hecre n'ola çün tıynetüm olmış
hevâ-yı 'ışkuñ ile hâk-i gamdan âb-ı fürkatden

ne deñlü zahmet ise ey ecel bi'llâh lutf eyle
alup hicrân elinden cânumı kurtar bu zahmetden

5. olup her yañadan **hecrî** muhâlif rûzgârum âh
derîgâ fülk-i dil kurtulmadı girdâb-ı mihnetden

---

106. A: 36[a].

1 Yakam hasret pençesinden kurtulamadı; bu yüzden eteğim mihnet dikeniyle yüz parçaya bölünse şaşılır mı?

2 Ey Allah'ım, ya bu dertlerle canımı al, ya da beni sevdiğime kavuştur; iki rahmetten birini bana nasip et.

3 Ayrılık ateşiyle yanarsam şaşılmaz; çünkü hamurum, aşkının hevesi, gam toprağı ve ayrılık suyuyla yoğrulmuş.

4 Ey ecel, sana zahmet olacak ama, Allah için lutf et de ayrılığın elinden canımı alıp beni bu dertten kurtar.

5 Ah ah ey Hecrî, rüzgâr hep tersten esti; yazık ki gönül kayığı mihnet girdabından kurtulamadı.

107.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. haste göñlüm çeşm-i bîmâruñ-durur hoş eyleyen
gün yüzüñüñ şevkıdur bu veche medhûş eyleyen

zevk u şevk-ı bezmüñüñ keyfiyyeti gözümdedür
câm-ı mey sanma sakıngıl beni ser-hoş eyleyen

3. 'âkıbet tahtınd'olur mülk-i hayâta pâdişâh
hızr-veş câm-ı lebüñden bir agız nûş eyleyen

içdügüñ görsem rakîb-ile gözümden yaş gelür
mey gibi hûn-ı cigerdür dem-be-dem cûş eyleyen

5. gül gibi çâk-i girîbân eyler ey gonce-dehen
bir nefes efgânumı bülbül gibi gûş eyleyen

her ne deñlü gözlerüñ bîmâr ederse göñlümi
hamdüli'llâh la'l-i cân-bahşuñ-durur hoş eyleyen

7. göñlüm-ile kâmetüñ hâlin bilen kimdür bilür
bülbüli şûrîde edüp servi medhûş eyleyen

---

107. A: 36[a].

1 Hasta gönlümü hoş tutan, baygın gözlerindir; gönlün aklını böylesine başından alan, güneş gibi yüzünün aşkıdır/ışığıdır.

2 Beni sarhoş edeni şarap kadehi sanma; senin meclisinin zevk ve şevkinin keyfi hâlâ gözümde olduğu için sarhoşum.

3 Hızır gibi dudağının kadehinden bir yudum içen, sonsuza kadar dirilik ülkesinin tahtında padişah olur.

4 Rakip ile içtiğini görsem gözümden yaşlar boşalır; mey gibi durmadan coşan, kaynayıp akan, ciğer kanıdır.

5 A gonca ağızlı, bülbül gibi inleyişimi bir soluk olsun işiten, gül gibi yakasını parçalar.

6 Her ne kadar gözlerin gönlümü hasta ederse de, Allah'a hamd olsun, onu iyileştiren yine canlar bağışlayan dudağındır.

7 Gönlümle senin boyunun hâlini bilen, bülbülü âşık edip, selvinin aklını başından alanın kim olduğunu anlar.

sensin ol agyâr-ıla tenhâ şarâb içüp müdâm
hecrîyi künc-i ferâgatda ferâmûş eyleyen

108.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. benüm serv-i ser-efrâzum salınsun ser-firâz olsun
hudâdan isterem zülfi gibi 'ömri dırâz olsun

baña bir pîr dedi kim cüvânlar saydın isterseñ
ne deñlü der-iseñ eşküñ çog olsun hırs az olsun

3. ayaguñ üzre sâkî tur yürüt turma ayagı sür
içilsin tolular pûr pûr açılsın keşf-i râz olsun

şu kim bezm-i belâda sûz-ıla dem-sâz ola nâya
işi her dem figân olsun çalınsun beñzi sâz olsun

5. şitânuñ şiddeti **hecrî** geçüp fasl-ı bahâr olsun
gülüp gül iñleyüp bülbül yine nâz u niyâz olsun

---

8 Rakiplerle sürekli yalnız başına şarap içerek Hecrî'yi bir köşeye itip unutan sensin.

108. A: 36b.
1 Benim o başına buyruk selvim salınsın, benzerlerinden üstün olsun; Allah'tan isterim, zülfü gibi ömrü de uzun olsun.
2 Bana bir pîr, "Delikanlıları avlamak istersen ve "Nasıl olur?" dersen gözyaşın çok, hırsın az/hırs olsun" dedi.
3 Ey sâkî, ayakta durup kadehi döndür, durma dolaştır; şaraplar dolu dolu içilsin, sırlar açılsın, her şey ortaya dökülsün.
4 Belâ meclisinde yanmakla neye sırdaş olanın, işi hep inlemek olsun, benzi sararıp solsun, saz olsun.
5 Ey Hecrî, kışın şiddeti geçip bahar mevsimi gelsin; gül gülsün, bülbül inlesin, yine nazlanmalar, yalvarmalar olsun.

109.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. eglenür mi gülşen ü gülzâr ile yâr isteyen
kâni' olmaz cennete ey sôfî dîdâr isteyen

yârelensün tîg-ı hecr-ile dil-i dîvâne-veş
mülk-i gamdan şâh-ı 'ışk öñinde tîmâr isteyen

3. girmesün meydân-ı 'ışka cân u baş derdin kılan
gelmesün bezm-i gama nâmûs-ıla 'âr isteyen

çâr-sûy-ı gamda dil sundı metâ' u cevherin
yanuma gelsün berü kalb-ile bâzâr isteyen

5. buldı **hecrî** isteyüp sîmîn sanemlerde seni
tañrısın bulur demişler çünki ey yâr isteyen

---

109. A: 36^b.

1 Sevgiliyi isteyen, hiç çiçek bahçesiyle ve güllükle avunur mu? Ey sofu, sevgilinin yüzünü isteyen cennetle yetinir mi?

2 Aşk sultanının önünde gam ülkesinden tımar isteyen/yara sarmak isteyen, deli gönlüm gibi ayrılık kılıcıyla yaralansın.

3 Can ve baş (yaşamak) derdinde olan, aşk meydanına girmesin; utanıp sıkılmaya önem veren, gam meclisine gelmesin.

4 Gönül, gam çarşısında varını yoğunu ortaya koydu; kalp/sahte ile alışveriş yapmak isteyen beri gelsin.

5 Ey sevgili, Hecrî seni aradı ve gümüş görünüşlü putlarda (güzellerde) buldu; çünkü "Arayan Tanrısını bulur." demişler.

110.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. ger şeyh-i şehr böyle tutarsa riyâ yolın
her gün varursa mescide bulmaz hudâ yolın

sahrâ-yı gamda kalmış-ıdum tîguñ erişüp
yoldaşlık etdi gösteriverdi fenâ yolın

3. feth eyleyüp cemâlüñi ref' eyle hattuñı
rûm ellerinde tîg ile aç gel gazâ yolın

hicrân şebinde kaldı dil ey şem'-i bî-dilân
rûşen delîl olup buluver gel aña yolın

5. bulmaya sôfî kalbi eger sâf olmaya
biñ hacc ederse merve hakıyçün safâ yolın

her subh-dem eşigüñe cârûb eder yüzin
varmaya gide kimse yoluñda sabâ yolın

7. yoluñda hâk olanlara rahm eyle sevdügüm
terk et cefâ tarîkasını tut vefâ yolın

---

110. A: 37[a].

1 Şehrin şeyhi böyle riya tavrı takınıp, her gün mescide varırsa, Allah yolunu bulamaz.

2 Gam çölünde kaldığım zaman kılıcın erişip yoldaşlık etti ve bana yokluğun yolunu gösterdi.

3 Güzel yüzünü açıp ayva tüylerini tıraş et; gel de Rum illerinde kılıç ile gaza yolunu aç.

4 A âşıkların kandili, gönül, ayrılık gecesinde yolunu kaybetti; doğru bir rehber olup ona yol göster.

5 Ham softa, kalbi arınmış olmazsa bin kez Hacca gitse de Merve hakkı için Safa/saflık yolunu bulamaz.

6 (Ey sevgili) Senin aşkının yolunda ilerleyen kimse, sabah melteminin usulünü takip edip her sabah vakti eşiğine yüzünü süpürge eder.

7 A sevdiğim, yolunda toz olanlara acı; cefa yolunu bırak da vefa yolunu tut.

girdâb-ı hayret içre kalup fülk-i dil derîg
bulunmadı ki göstere bir âşinâ yolın

9. tıfl-ı sirişk eşigüñe reh-nümâ olup
gösterdi **hecrî** hasteye dârü'ş-şifâ yolın

111.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. şevk-ıla ten cübbesin çâk et degül kim pîrehen
kim demişlerdür şehîd-i 'ışka yaraşmaz kefen

tutdı mihnet bî-sütûnın 'ışk-ıla şeydâ göñül
kankı taş katıysa başın aña ursun kûhken

3. serverâ ser vermegüñ sırrın şehîd-i 'ışka sor
yeg bilür bu ser-güzeşti çünki başından geçen

deşt-i gamda dil sabâ-y-ıla vedâ' edüp dedi
'âkıbet derd-ile hâk oldum yürü sen kal esen

---

8 Eyvah, bir dalgıç bulunmadı ki, hayret girdabı içerisinde kalan gönül gemisine yolunu göstersin.

9 Gözyaşı çocuğu senin eşiğini işaret edip, hasta Hecrî'ye şifa yurdunun yolunu gösterdi.

111. A: 37[b]; NM: 3332; PM: 460[b].

1 Gömlek de neymiş, aşk ile beden cübbesini bile parçala; çünkü "Aşk şehidine kefen yakışmaz." demişlerdir.
1[a] ten: cân NM.

2 Çılgın gönül, mihnet Bisütun'unu aşk ile ele geçirdi; bundan böyle Ferhat hangi taş sertse başını ona vursun.
2[a] şeydâ göñül: dîvâne dil NM.

3 Ey başbuğ, baş vermenin sırrını aşk şehidine sor; çünkü bu serüveni başından geçen daha iyi bilir.
3[b] başından geçen: başına gelen NM.

4 Gönül, gam çölünde saba yeli ile vedalaşıp "Ben sonunda dert ile toprak oldum, haydi sen esen kal!" dedi.
4[b] oldum: oldı NM.

5. yıkılıyazduñ sabâdan kaddi vasfın eşidüp
tûbâya baş egmez iken n'olduñ ey serv-i çemen

öldürürsün hecr-ile 'âşık dirilse **hecrî**yi
hây kurbân oldugum 'ömrüm ya ölsün mi seven

7. yârelensün tîg-ı hecr-ile dil-i dîvâne-veş
mülk-i gamdan şâh-ı 'ışk öñinde tîmâr isteyen

sâkî-i ra'nâ gibi sîmîn surâhî bezmde
bir semen-sîmâ vü dil-keş yârdur sîmîn-beden

112.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. ko göñlüm çeşm-i bîmâruñ ucından nâ-tüvân olsun
firâk-ı la'l-i cân-bahşuñla her dem tolu kan olsun

ayaguña sirişküm her dem aksun pây-mâl olsun
yoluña biñ dil-ile sevdügüm rûhum revân olsun

---

5 Ey çimenliğin selvisi, Tuba ağacına bile baş eğmezken ne oldu da saba yelinden sevgilinin boyunun vasfını duyunca yıkılacak gibi oldun/yıkılmaya yüz tuttun.
NM: -.

6 Âşık geçinirse Hecrî'yi ayrılığınla öldürürsün; hey kurban olduğum ömrüm, seven ölsün mü istersin?
NM: 7.

7 Aşk padişahı önünde gam ülkesinden tımar/yaralarının sarılmasını isteyen, deli gönlüm gibi ayrılık kılıcıyla yaralansın.
A: -; NM: 5.

8 Gümüş sürahi, mecliste yasemin yüzlü, gümüş bedenli, gönül çekici güzel sâkî gibi bir sevgilidir.
A: -; NM: 6.

112. A: 37^b.

1 Bırak da gönlüm baygın gözün sebebiyle güçten düşsün; can bağışlayan dudağının ayrılığıyla sürekli kan dolsun.

2 A sevdiğim, gözyaşım her zaman ayağına aksın, (senin) ayaklarının altında kalsın; yoluna bin gönül ile ruhum aksın/feda olsun.

3. kapuñdan ayru her menzil dile dûzah olur cânâ
gerekse gülşen-i ‘âlem gerek bâg-ı cinân olsun

ruhuña öykünürse zerrece ey mâh meh-rûlar
yüzüñ aç hak ne ise gün gibi ey meh ‘ayân olsun

5. severseñ **hecri**yâ bir hûnî sev kim ‘âlem içinde
şeh-i ‘âlî-cenâb olsun meh-i devr ü zamân olsun

113.

Mef‘ûlü mefâ‘îlü mefâ‘îlü mefâ‘îl
Hezec – – + / + – – + / + – – + / + – –

1. vuslat gidüben erişicek derd-ile hicrân
âh eyleyüben dedi göñül yine mi hicrân

göñlüm düşeli çâh-ı zenahdânuña oldı
gülzâr-ı cihân bâg-ı cinân gözüme zindân

3. dil gonce lebüñle göreli ân-ı cemâlüñ
aglamag-ıla geçdi güni gülmedi bir ân

ey kaşı kemân gamzeñ okın bir kez atarsañ
cânlar verüben neçe göñüller ola kurbân

---

3 A sevgili, kapından ayrı her yer, gerek dünyanın bahçeleri, gerek cennet bahçesi olsun gönlüme cehennem görünür.

4 A ay (gibi sevgili), ay yüzlüler (senin) yanağını bir parça taklide çalışırlarsa yüzünü aç da doğru ne ise gün gibi görünsün.

5 Ey Hecrî, bu âlemde seversen bir eli kanlı sev; o, makamı yüce bir sultan olsun ya da devrin ve zamanın ayı olsun.

113. A: 38[a].

1 Vuslat gidip dert ile ayrılık gelince gönül ah eyleyerek “Yine mi ayrılık!” dedi.

2 Gönlüm çene çukuruna düşeli hem dünya hem de cennet bahçeleri gözüme zindan oldu.

3 Gönül, gonca dudağınla yüzünün güzelliğini gördüğünden beri günü ağlamakla geçti, bir an bile gülmedi.

4 A yay kaşlı sevgili, kıyıcı bakışının okunu bir kez atarsan nice gönüller canlar vererek ona kurban olur.

5. **hecrî** ola kim yüz sürüye izi tozına
ey gam kerem et eyle anı hâk-ile yeksân

114.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. kaşı vü zülfi gamından kaddüm oldı hem-çü nûn
bu 'acebdür mihr az oldukca şevk olur füzûn

bezm-i gamda nâya dem-sâz olalıdan sûz-ıla
sâz olup beñzüm çalındı sînem oldı erganûn

3. kûh-ı mihnetden iner başlu bıñar imiş n'ola
gözlerümden her dem aksa bahr gibi bagr-ı hûn

gâh nâlân gâh giryân gâh ser-gerdân göñül
çün demişlerdür hıred ehli cünûn olur fünûn

5. kalmış idüm tâ ebed hicrân şebinde **hecri**yâ
dem-be-dem âhum şerârı olmasaydı reh-nümûn

---

5 Ey gam, olur da Hecrî sevgilinin izinin tozuna yüzünü sürer diye bir iyilik yap da onu yerle bir et (toz et).

114. A: 38[a].

1 (O sevgilinin) kaşı ve saçının derdiyle boyum nûn harfi gibi oldu; şaşılacak şey, sevgili yüz vermeyince aşk artıyor.

2 Gam meclisinde aşkının ateşiyle neye arkadaş olduğumdan beri benzim sararıp delindi, saz oldu; göğsüm erganuna döndü.

3 Gözlerimden ırmaklar gibi sürekli ciğer kanı aksa şaşılmaz; çünkü o, kaynağından fışkırıp mihnet dağından inen bir pınarmış.

4 Gönül bazen inler, bazen ağlar, bazen de dalgındır; çünkü akıl sahipleri, "Delilik çeşit çeşittir." demişlerdir.

5 Ey Hecrî, ahımın kıvılcımı her seferinde rehberlik etmeseydi sonsuza kadar ayrılık gecesinde yolumu şaşırmış kalmıştım.

115.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. bürka' örterse eger ol tal'at-ı zîbâ yüzin
âh edem tuta bulut mihr-i cihân-ârâ yüzin

çîn çîn olmış girihler baglamış zülf-i ruhuñ
mevc-ile âşûb sankim kaplamış deryâ yüzin

3. halk u 'âlemden şu deñlü gussa çekdüm isterem
bakmasam halk-ı cihâna görmesem dünyâ yüzin

devr-i haddüñde saçuñ 'uşşâka gün mi gösterür
bürka' açmaz kimseye tutmışdur istignâ yüzin

5. özgeler yüzine çeşmüm kılmag isterse nazar
yârumuñ göstermesün ayruk hudâ baña yüzin

yâr kûyından cüdâ mahrûm-ı dîdâr olayın
zâhidâ görmek dilersem cennet ü havrâ yüzin

7. ay oldı görmezem **hecrî** görem mi bir dahı
yâ hilâl-ebrûsını yâ ol mehüñ âyâ yüzin

---

115. A: 38[a].

1 Peçe, o güzel yüzün üzerini örterse ahlar edeyim; bulut, dünyayı süsleyen güneşin üzerini kaplamış demekdir.

2 Yanağına sarkan zülfün, kıvrım kıvrım bükülüp düğüm düğüm olmuş; sanki denizin üzeri dalgalarla coşmuş.

3 Dünyadan ve insanlardan o kadar zulüm gördüm ki dünyanın da insanların da yüzünü görmek istemiyorum.

4 Yanağının devrinde/yanağının çevresindeki saçın insanlara güneş/gün mü gösterir; nazlanma yolunu tutmuştur, kimseye peçesini açmaz.

5 Gözüm bir başkasının yüzüne ilişirse, Allah bir daha sevgilimin yüzünü bana göstermesin.

6 Ey sofu, cenneti ve hurilerin yüzünü görmeyi dilersem, sevgilimin sokağından ayrı, (onun) güzel yüzünden mahrum olayım.

7 Ey Hecrî, (sevgiliyi) görmeyeli bir ay oldu; acaba o ay gibi güzelin hilâl kaşını ya da yüzünü bir daha görebilecek miyim?

116.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. göñlüm aldı âl-ile ruhsâr-ı âl-i meh-cebîn
zâyi' etdi 'aklumı mihr-i cemâl-i meh-cebîn

kara kara dâglar sanma görinen sînede
tohm-ı sevdâdur saçılmış 'aks-i hâl-i meh-cebîn

3. tîr-i müjgânı ucından neçe 'âşık küştedür
eksük olmaz dâyimâ katl u kattâl-i meh-cebîn

tîg-ı kahr-ı hecri ile ger ölürsem ben anuñ
gözlerümden her dem gitmeye hayâl-i meh-cebîn

5. ellere vaslın firâvân etmede illâ saña
mümteni'dür **hecri**yâ her dem visâl-i meh-cebîn

---

116. AE.$_2$: 57^b.

1 Ay yüzlü güzelin kırmızı yanağı, hile ile gönlümü çeldi; onun yüzünün aşkı aklımı başımdan aldı.

2 Göğsümde görünenleri kara kara yanık yaraları sanma; (onlar) ay görünümlü güzelin yanağındaki benin yansımasıyla saçılmış sevda tohumlarıdır.

3 Kirpiklerinin okunun ucundan/sebebinden birçok âşık ölmüştür; ay yüzlülerde öldüren de öldürme de hiçbir zaman eksik olmaz.

4 Ben onun ayrılık kahrının kılıcıyla ölürsem; gözlerimden hiçbir zaman o ay yüzlünün hayali gitmesin.

5 Ey Hecrî, (o güzel) yabancılara vaslını bol bol verir; ancak sana kavuşmaya gelince eli çok sıkıdır.

5^b visâl: hayâl AE.$_2$.

117.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. tâli'üm sen mihr-i rahşâna beni etdi karîn
yerde buldum gökde ararken seni ey meh-cebîn

medh edersem yeri vardur ol yüzi gülzârı ben
ruhları gül lebleri mül dişleri dürr-i semîn

3. âteş-i ruhsârına yandı nece pervâneler
şem'-veş 'âlemlere pertev salaldan ol cebîn

ey kaşı yâ oldı pür peykân-ı tîrüñle beden
yapdılar dil kal'asın gûyâ hisâr-ı âhenîn

5. kul edindüñ 'âlemi hep şîve vü reftâr-ile
hecrî-i bî-çâre dahı bir gulâm-ı kemterîn

---

117. AE.$_2$: 57^b.
1 A ay alınlı, talihim beni senin gibi bir ışıldayan güneşe yakınlaştırdı; seni gökte ararken yerde buldum.
2 Ben o yüzü gül bahçesine benzeyen güzeli övsem yeri var; çünkü onun yanakları gül, dudakları şarap, dişleri kıymetli incidir.
3 Sevgilinin alnı, mum gibi âlemleri aydınlattığından beri yanağının ateşiyle nice pervaneler yandı, tutuştu.
4 A yay kaşlı (sevgili), bedenim senin okunun temrenleriyle doldu; sanki gönül kalesini demirden bir hisar yaptılar.
5 Edalı yürüyüşün ve işvenle bütün âlemi kendine kul ettin; çaresiz Hecrî de senin bir küçük, zavallı kulundur.

[Hâ']

118.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. eksük olmaz câna cevr ü derd-i cânân her gece
cem' olur bu külbe-i ahzâna yârân her gece

hecr-ile öldürme şâyed bir gün ola deyesin
kanı ol şûrîde kim eylerdi efgân her gece

3. târmâr eyler saçı gibi şeb-i hûn eyleyüp
sabr u hûşum 'askerin ol nâ-müselmân her gece

zülfi gâhî gün yüzine hâyil olsa vechi var
tâli' olmaz ey göñül çün mâh-ı tâbân her gece

5. her saçı leylîden ey dil umma gel bûy-ı vefâ
hızra rûzî olmamışdır âb-ı hayvân her gece

şem'-i 'âlem-tâb-veş mihr-i cemâlüñ şevkına
aglaram tâ subh olınca zâr u giryân her gece

---

118. A: 38[b].
1 Sevgilinin derdi ve eziyeti candan eksik olmaz; her gece dostlar (dert ve eziyet) bu hüzünler kulubesine toplanır.
2 Beni ayrılık acısıyla öldürme; bir gün olur da "Her gece inleyen o çılgın hani, nerede?" dersin.
3 O kâfir sevgili, baskın yapıp her gece sabır ve akıl askerini saçı gibi perişan eder.
4 Ey gönül, zülfü bazen güneşe benzeyen yüzüne engel olsa yeri var; çünkü dolunay her gece doğmaz.
5 Ey gönül, her Leylâ/gece saçlıdan vefa ümidi/kokusu bekleme; çünkü âb-ı hayât Hızır'a her gece nasip olmamıştır.
5[a] dil: meh A.
6 Dünyayı aydınlatan mum gibi, güneş yüzünün aşkıyla her gece sabaha kadar yaş döküp inleyerek ağlarım.

119.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. aglasam derdümi tûfân görinür gözlerüme
yaşumuñ katresi 'ummân görinür gözlerüme

gözümüñ regleri ile yaşumuñ katreleri
'aynı ile dürr ü mercân görinür gözlerüme

3. mülk-i dil şehr-i beden gibi harâb olalı âh
dehr ma'mûresi vîrân görinür gözlerüme

dil zenahdânına ol yûsuf-ı hüsnüñ düşeli
'âlemüñ gülşeni zindân görinür gözlerüme

5. sanma kim mest oluban çâk-i girîbân ederem
dem-be-dem ol gözi mestân görinür gözlerüme

leb ki sâkî ayag el üzre-durur sakın anı
emerem bâde gibi kan görinür gözlerüme

7. görmedüm cândan eser **hecrî** velî gâh göñül
haste vü vâlih ü hayrân görinür gözlerüme

---

119. A: 38[b].

1 Derdimden ağlasam/şikâyet etsem gözlerime tufan görünür; gözyaşımın damlası gözlerime Umman/okyanus gibi görünür.

2 Gözümün damarları ile gözyaşımın damlaları, gözlerime tıpkı inci ve mercan gibi görünür.

3 Ah ah! Gönül ülkesi beden şehri gibi harap olduğundan beri dünya gözlerime viran görünür.

4 Gönül, o güzellik Yusuf'unun çene çukuruna düşeli, dünyanın bahçeleri gözlerime zindan gibi görünür.

5 Sarhoşluktan yaka yırttığımı sanma; her zaman gözlerime o mahmur gözlü sevgili görünür.

6 Ey sâkî, kadeh elimde, dudağını kolla; onu şarap gibi emer yudumlarım, gözlerime kan görünüyor.

7 Ey Hecrî, candan eser kalmadığı hâlde gönül, gözlerime yaralı, dalgın ve kendinden geçmiş görünür.

120.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. vardugınca za'f u derd artup ciger hûn olmada
âh kim günden güne hâlüm diger-gûn olmada

zahm-ı şemşîrüñle dâg-ı hasret-i hâlüñle âh
derd-i sînem ey elif-kad bir iken on olmada

3. hasret-i la'l ü 'izâr u 'ârızuñ hecriyle âh
sîne pür-hûn dîde gül-gûn eşk ceyhûn olmada

ey elif-kâmet hayâl-i hâlüñ ü ebrûñ-ıla
dâg-ı sînem za'f verdükçe kadüm nûn olmada

5. terk-i tâc edüp kalender olup âhir **hecri**yâ
bir gazâlüñ şevkı-la şevkum gazel-h^{v}ân olmada

---

120. A: 39[a].

1 Zayıflık baş gösterince dert artıp ciğer kan dolmada; ah ah! Hâlim günden güne bozulmada.

2 Ah ah! Ey elif boylu, kılıcının yarığı ve beninin hasret yarasıyla göğsümdeki derdim bir iken on olmada.

3 Ah ah! Dudağının hasreti, yanağının ve yüzünün ayrılığıyla göğüs kan dolmada; göz, gül rengi olup gözyaşı Ceyhun olmada.

4 A elif boylu, beninin ve kaşının hayaliyle göğsümdeki yara, beni güçten düşürdükçe belim nun harfi gibi bükülüyor.

5 Ey Hecrî, şevkim, en sonunda tacı terk edip kalender olarak ceylan gibi bir güzelin aşkıyla gazelhân olmadadır.

121.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. şol kuloglı olalı mülk-i cemâle pâdişâh
cân u dilden kulı oldı bende vü âzâd u şâh

gâh altun üsküfin geh şeb-külâhını geyüp
ol kuloglına bugün yerdeş geçermiş gökde mâh

3. üsküfiyle gün gibi gündüz cihânı seyr eder
gece mâh-ı nev gibi geyer başına şeb-külâh

deste deste zülfinüñ görüp sabâdan lerzesin
eylemişdür halk aña sorguç deyü egri nigâh

5. ol cefâkâruñ elinden sad-hezârân âh kim
yüzüme bir kerre bakmaz eylesem biñ kerre âh

---

121. A: 39[a]; NM: 3996; Ü: 44[a]; PM: 514[b].

1 Şu kuloğlu güzellik ülkesine padişah olduğundan beri köle, hür ve padişah, herkes onun gönüllü kulu oldu.
1[a] şol: ol // mülk-i cemâle: mülk-i cihâna NM; 1[b] cân u dilden: biñ dil ile // oldı: olmış NM.

2 Gökteki ay, bazen altın üsküf bazen gece külahını giyip bugün o kuloğluna benzer geçinirmiş.
2[a] geyüp: geyer NM; 2[b] bugün: görüñ // geçermiş: geçinür NM; geçermiş gökde mâh: geçinür mihr ü mâh PM.

3 Gündüz vakti üsküfüyle güneş gibi dünyayı dolaşır; gece vakti hilâl gibi başına gece külâhı giyer.
3[a] eder: edüp Ü.
PM: -.

4 Bölük bölük saçının sabah meltemiyle titreyişini gören halk, ona sorguç diye kötü gözle bakmıştır.
Ü: -; PM: -.

5 O zalimin elinden yüzlerce binlerce ahlar vahlar olsun ki bin kez ah etsem bile yüzüme bir kez olsun bakmaz.
Ü: -.

lutf-ıla yalvardugumca hışm-ıla kılduñ ‘itâb
hây kurbân oldugum ‘ömrüm nedür bilsem günâh

7. lahza lahza göz ucıyla hâline baksañ n’ola
pâdişâhum rahm edüp **hecrî** kuluña gâh gâh

122.

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. kamer öykünmek isterse o mâhuñ yüzi ayına
tamâm eyler anı devrân eletmez belki ayına

bugün burc-ı sa‘âdetden tulû‘ eylerse ol meh-rû
ayagı basdugı yere yüzin sürmege ay ine

3. yüzüñe güler ey meh-rû iki yüzlü-durur güzgü
ne yüz-ile gelür karşu yüzüñ ayına âyîne

---

6 Ben güzellik ve iyilikle yalvardıkça, sen kızgınlıkla azarlardın; hey kurban olduğum ömrüm, günahım nedir bir bilsem!
Ü: -; 6^b nedür bilsem: n’eder bilseñ NM.

7 Padişahım, Hecrî kuluna acıyıp, zaman zaman hâline şöyle bir göz ucuyla azıcık baksan ne var?
pâdişâhum rahm edüp bu **hecrî**-i bî-çârenüñ
lahza lahza göz ucıyla hâline bak gâh gâh A.

lahza lahza göz ucıyla hâline kılsañ nazar
pâdişâhum rahm edüp **hecrî** kuluña gâh gâh PM.

122. A: 39^b, 31^a.

1 Kamer, o ay gibi güzelin yüzüne kendisini benzetmek isterse, devran onu daha ayına bile erişmeden yok eder/dolunay eder.

2 O ay yüzlü bugün saadet burcundan doğarsa, onun ayağını bastığı yere yüzünü sürmek için ay gökten yere iner.

3 A ay yüzlü, ayna iki yüzlüdür, senin yüzüne güler; o hangi yüzle senin ay gibi yüzüne karşı gelir/karşında durur.

müjeñ kan eylemek her dem olupdur ‘âdet ü kânûn
benüm kurbân ola cânum bu erkân u bu âyîne

5. belâ-yı hatt-ı dilberden halâs olmaz göñül **hecrî**
ne kim yazılsa ol da gelür âhir her-âyîne

123.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. mihri teşbîh edersem eger ol mâh-veşe
kadr-i ‘âlî ola yerden göge deñlü güneşe

düşdügince tutuşur âteş-i ‘ışkıyla göñül
dediler kim basılan toymadı cânâ güreşe

3. gördi kim hâlüñe beñdeş olımadı fülfül
gitdi bu yüz karası-y-ıla diyâr-ı habeşe

dili başdan çıkarur başda hevâ-yı hattuñ
vây eger zülfüñ ayak tolayup aña tolaşa

---

4 Kan dökmek her zaman kirpiğinin âdet ve kanunudur; bu yol ve kanuna benim canım kurban olsun.
Metinde, 4. beyitten sonra üstü çizili olarak şu makta beyti vardır:

o meh-rûya kamer **hecrî** demiş kim n’ola öykünem
bugün burc-ı sa‘âdetde hele ben dahı ayına

5 Ey Hecrî, gönül sevgilinin ayva tüylerinin belâsından kurtulamaz; insana her ne yazılmışsa mutlaka sonunda başına gelir.

123. A: 39[b]; 31[b].

1 Güneşi o ay gibi güzele benzetirsem, güneşe, yerden göğe kadar yüce bir değer verilir.

2 A sevgili, gönül yenildikçe aşk ateşiyle (güreşe) tutuşur; “Yenilen güreşe doymaz.” demişler.

3 Karabiber, senin benine benzeyemediğini görünce bu yüz karasıyla Habeş diyarına gitti.

4 İlk olarak ayva tüylerinin arzusu gönlü baştan çıkarır; bir de zülfün ona ayak uydurursa vay bu gönlün hâline!

5. sürh kan-ıla demiş yâr başın zeyn edeyin
bih deye **hecrî** gelür her ne yazılsa başa

124.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. dellâl-ı ‘ışka göñlümi verdüm neçe neçe
bâzâr-ı gamda kimse demedi aña nece

cânâ dehânuñ-ıla miyânuñ hayâline
şehr-i ‘ademde satdı metâ‘ın göñül hiçe

3. ay alnuñ-ıla gün yüzüñüñ mislini felek
getürmeye cihâna neçe ay u gün geçe

nukl-ı lebüñden eyle ‘atâ yohsa sâkiyâ
câm-ı şarâb-ı ‘ışkuñı öldük içe içe

5. lâyık mıdur ki yâ kaşına **hecri**yâ hilâl
eksüklü bendeñem deyüben artuga geçe

---

5 Ey Hecrî, sevgili kızıl kanla başını süsleyeyim demiş; iyi söylemiş, yazılan başa gelir.

124. A: 40^a; $S_{.3}$: 115^b; $S_{.1}$: 84^b.

1 Gönlümü defalarca aşk tellâlıyla satışa çıkardım; gam pazarında kimse ona “Bu ne kadar?” demedi.

2 A sevgili, gönül, yokluk şehrinde senin ağzının ve belinin hayali için malını hiçe/yok pahasına sattı.

3 Felek, ay alnın ile güneş yüzünün benzerini birçok ay ve gün geçse de dünyaya getiremez.

4 Ey sâkî, dudağının mezesinden bağışla; yoksa aşk şarabının kadehinden içe içe öldük (demektir).

5 Ey Hecrî, hilâlin o sevgilinin yay kaşına “Âciz bir kölenim.” diyerek kendisini beğendirmesi/aşırıya gitmesi yakışık alır mı?

125.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. yatur ölümlü olmışdur göñül hicrân-ıla haste
anuñ'çün za'f-ıla âh eyler ol bî-çâre âheste

figân u nâle kılmakdan egerçi dem ürürdi ney
görüp efgânumı nutkı tutulup kaldı dem-beste

3. sakın 'âşıklar âhından eger pîr olmak isterseñ
nihâl-i tâzesin ey gül cihân bâgında nev-reste

açıldı gonceler güller açılmadı benüm göñlüm
kaşuñ fikriyle ey gonce-dehen olalı peyveste

5. ne-deñlü kan içerse kâni' olmaz çeşm-i hûn-rîzi
içer her ne-kadar **hecrî** şarâbı verseler meste

---

125. A: 40[a].

1 Gönül, ayrılıktan yatalak hasta olmuştur; bu yüzden, o zavallı zayıflıktan usul usul ah eder.

2 Ney, ağlama ve inlemelerden bahsediyordu/böbürleniyordu; benim ağlamamı görünce dili tutulup sesi kesildi.

3 A gül, sen yeni yetişmiş taze bir fidansın; pîr olmak istersen âşıkların ahından sakın.

4 A gonca ağızlı, güller, goncalar açıldı da senin kaşının fikriyle sürekli meşgul olan benim gönlüm açılmadı

5 Ey Hecrî, kan dökücü gözü ne kadar kan içse de kanmaz; çünkü sarhoşa ne kadar şarap verseler doymaz.

126.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilât
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. hicrân şebinde derd-ile dil eyledükçe âh
gökler göge boyanur u 'âlem olur siyâh

iklîm-i 'ışkı aldı göñül âh u vâh-ıla
bir memleket alınur olıcak iki güvâh

3. ebrûlaruña kimse hilâli demez şebîh
yerden göge tefâvütü vardur ne iştibâh

benden günehlü olmaya yarın yazuk baña
bugün olursa cân-ıla sevmek seni günâh

5. **hecrî** yüzüñe güldügine aldanup cihân
dünyâ-yı dûnı key sakın edinme tekyegâh

---

126. A: 40[b].

1 Gönül, ayrılık gecesinde dert ile ah eyledikçe gökler çivit mavisine boyanır ve dünya karalar giyinir.

2 Gönül, aşk iklimini ah ile vah ile ele geçirdi; bir memleket iki şahit olunca alınır.

3 Kimse kaşlarına hilâli benzetemez; ne benzerliği! Aralarında yerden göğe kadar fark var.

4 Bugün seni candan sevmek günah olursa yazık bana ki yarın (ahirette) benden daha günahkâr kimse bulunmaz.

5 Ey Hecrî, dünyanın yüzüne güldüğüne aldanıp sakın alçak dünyayı kendine sığınak edinme.

127.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îl

Hezec + – – – / + – – – / + – –

1. görenler kaşuñ üzre alnuñ ey şâh
dediler burc-ı kavse geldi uş mâh

yüzüñ görüp dedi sûret-perestân
ne zîbâ tal'at olur allâh allâh

3. geçer iki cihânı bir nefesde
eger derd-ile bir kez eylesem âh

gözine subh olınca girmez uyhu
meger nerkis yüzüñ görmiş sehergâh

5. usandı bâr-ı mihnet çekmeden dil
alaydı **hecrî** cânum bârî allâh

efendi bir gece mihmânuñ olsam
baña ol güni rûzî kıla allâh

---

127. A: 40[b]; NM: 4579; PM: 533[a].

1 Kaşının üstünde alnını görenler: "İşte ay, yay burcuna geldi." dediler.
1[a] kaşuñ üzre alnuñ: alnuñ üzre kaşuñ A; 1[b] dediler geldi kavsüñ burcına mâh NM; PM.

2 Putperestler yüzünü görüp "Allah Allah, ne de güzel bir yüz." dediler.
2[a] sûret-perestân: sûret-perîşân NM; yüzüñ görüp: görüp yüzüñ PM; 2[b] tal'at: sûret PM.

3 Dert ile bir kez ah eylesem (ahım) iki dünyayı bir nefeste aşıp geçer.
3[b] bir kez: bir dem A.

4 Sabahlara kadar gözüne uyku girmiyor; anlaşılan, nergis seherde (senin) yüzünü görmüş.

5 Ey Hecrî, gönül, eziyet yükü çekmekten artık usandı; bari Allah canımı alsaydı.
5[a] bâr-ı mihnet: bâr-ı hasret NM; 5[b] **hecrî**: bârî // bârî: **hecrî** A.

6 Efendim, o günü Allah bana nasip etse de bir gece senin misafirin olsam.
A: -.

7. göñül şol deñlü varmışdur fenâya
'adem iklîmine andan gider râh

128.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / + + –

1. dil ü cân oynayavuz n'ola dil-âverlik-ile
gelmişüz pîre-zen-i dehre bugün erlik-ile

senüñ olmasa hızır gibi n'olur mülk-i hayât
'âlemi tutduñ-ıdı tut ki sikenderlik-ile

3. gel göñül gel çekelüm gonce gibi hırkaya baş
tâcı terk eyle geçür 'ömri kalenderlik-ile

'ışk yolında bugün 'ışk ola şol 'âşıka kim
ser verüp tutdı bekâ mülkini serverlik-ile

5. hele sultânlıgı var başına **hecrî** kuluñuñ
şeh-i 'âlem geçinür sen şehe çâkerlik-ile

---

7 Gönül o kadar çok yok olmaya yüz tutmuştur ki, yokluk ülkesinin yolu ondan geçer.
A: -.

128. A: 40[b]; Ü: 43[b].
1 Yiğitlik ile gönül ve canı harcasak şaşılmaz; bugün dünya denilen kocakarıya yiğit olarak gelmişiz.
2 Farz et ki âleme İskender gibi hâkim oldun; Hızır gibi sonsuz dirilik ülkesi senin olmadıktan sonra ne işe yarar.
3 Gel gönül, gel! Tacı terk edip ömrü kalenderlikle geçirelim, gonca gibi hırkaya girelim/dünyadan geçelim.
3[a] gibi: bigi Ü.
4 Bugün aşk yolunda baş verip sonsuzluk iklimini başbuğ gibi tutan o âşığa aşk olsun.
5 Hecrî kulunun başında öyle bir sultanlığı var ki sana kul olmakla âleme sultanlık taslar.

129.

Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün
Hezec + – – – / + – – – / + – –

1. ruhuñ gülzârını ‘ömrüm görince
yakasını çeküp çâk etdi gonce

baş egmez sen sanemden gayrıya dil
dögerlerse efendi tap deyince

3. cefâyı savmadan erişdi hicrân
göñül ugradı rencden gerü rence

hatâ kıldum hatuñ gelmiş dedümse
miyânuñ gibi boynum kıldan ince

5. gel öldür **hecrî**yi kurtar belâdan
du‘âlar eylesün saña ölince

---

129. A: 41[a]; Ü: 43[b].

1 Hey ömrüm, gonca, senin yanağının gül bahçesini görünce çekip yakasını yırttı.

2 Ey efendim, “Yeter.” deyinceye kadar dövseler de bu gönül sen put gibi güzelden başkasına baş eğmez.

3 Zulmü savmadan ayrılık geldi çattı; gönül, yağmurdan kaçarken doluya tutuldu.

4 “Ayva tüylerin çıkmış.” dediysem hata ettim; belin gibi işte boynum kıldan ince.

5 Gel! Hecrî’yi öldürüp belâlardan kurtar da ölünceye kadar sana dualar etsin.

[**Yâ’**]

130.

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. kanlu yaşum dem-be-dem cûş eyleyüp ceyhûn gibi
döner üstinde habâb olup başum gerdûn gibi

la‘l-i yâkûtuñla lûlû dişlerüñ medh etmede
pâdişâhum sözlerüm vardur dür-i meknûn gibi

3. boynına bend eylemiş zencîr-i zülf-i dilberi
kanı bir uslu cihân içre gelür mecnûn gibi

kanlu yaşumla siyeh bahtum ‘adem deştinde âh
biri birinden geçer şebdîz ile gül-gûn gibi

5. gerçi kim **hecrî** cihân bâgında çok serv-i sehî
kanı bir ra‘nâ nihâl ol kâmet-i mevzûn gibi

---

130. A: 41[a].

1 Kanlı gözyaşım sürekli Ceyhun ırmağı gibi coşmaktadır; başım su kabarcığı olup üstünde felek gibi dönmektedir.

2 Padişahım, yakut dudağınla inci dişlerini övmek için, parlak inci gibi sözlerim vardır.

3 Sevgilinin zincir gibi zülfünü boynuna dolamış; Mecnun gibi bir akıllı bu dünyaya bir daha nereden gelir?

4 Ah ah! Yokluk çölünde kanlı gözyaşımla kara talihim, Şebdiz ve Gülgun gibi birbiriyle yarışır.

5 Ey Hecrî, dünya bahçesinde düzgün selvi çoktur; ancak o ölçülü boy gibi güzel bir fidan hani nerede?

131.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. göñülde nece saklansun hayâl-i la'l-i sîr-âbı
olur mı şîşe kim göstermeye sâfî mey-i nâbı

kitâb-ı 'ışkınuñ zâhid ne bilsün fasl u ebvâbın
kosun taklîdi ol câhil degüldür ol anuñ bâbı

3. cemâl-i 'âlem-ârâsı bugün ol çâr-ebrûnuñ
'aceb mescid degül midür ki vardur iki mihrâbı

eger kirpüklerümüñ haslerinden yapmasam bendin
yıkayd'iki cihânı bir dem içre eşk seyl-âbı

5. görelden çeşm-i h^{v}âb-âlûdın ol yûsuf-cemâlüñ âh
düşinde görmez oldı gitdi **hecrî** gözlerüm h^{v}âbı

---

131. A: 41^{b}.

1 Gönülde ıslak dudağının hayali nasıl saklansın; hiç cam halis şarabı göstermez olur mu?

2 Senin aşk kitabının bölümlerini sofu ne bilsin; o cahil taklidi bıraksın; çünkü bu onun konusu değildir.

3 O bıyıkları yeni terlemiş delikanlının (dört kaşlının) âlemi süsleyen güzel yüzü, iki mihrabı olan garip bir mescit değil midir?

4 Kirpiklerimin çerçöpünden set çekmesem, gözyaşı seli bir anda iki cihanı birden yıkardı.

5 Ah ah! ey Hecrî, o Yusuf yüzlünün mahmur gözlerini gördüğümden beri gözlerim uykuyu düşünde bile görmez oldu.

132.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. bir göñül kim şevk-ıla 'ışk âteşine yanmadı
şem'-i ikbâli söyündi bir nefes uyanmadı

ermeyince câna peykânuñ göñül hoş olmadı
gelmeyince sîneye tîrüñ yürek tayanmadı

3. başına devlet konup el verdi ikbâl-ile baht
düşdi bir serv ayagına şol ki iki sanmadı

şem'-i meclis dün gece mihr-i cemâlüñ şevkına
subha dek yandı yakıldı bir nefes diñlenmedi

5. uslanup ferhâd u mecnûn kodılar şeydâlıgı
bu benüm dîvâne göñlüm çâr'olup uslanmadı

su gibi sâf olmadı toprakdan alçakdur bugün
âteş-i 'ışka hevâñ-ıla şu dil kim yanmadı

7. cân revân eden lebüñe buldı 'ömr-i sermedî
dil veren bâzâr-ı gamda zülfüñe aldanmadı

---

132. A: 41b.

1 Şevkle aşk ateşine yanmayan bir gönlün, geleceği karardı, talihi ters döndü demektir.

2 Cana senin okun ulaşmayınca gönül iyileşmedi; okun sineye değmeyince yürek dayanmadı.

3 İkilikten geçip bir selvinin ayağına düşenin, başına devlet kuşu kondu, şansı yaver gitti demektir.

4 Dün gece meclisteki mum, senin güneş gibi yüzünün aşkıyla/ışığıyla sabaha dek yandı yakıldı, bir soluk dinlenmedi/sönmedi.

5 Ferhat ve Mecnun akıllanıp deliliği bıraktılar; ama benim bu deli gönlüm bir çare bulup akıllanmadı.

6 Su gibi saf olmayan, senin arzunla aşk ateşine yanmayan gönül, bugün topraktan daha alçaktır.

7 Senin dudağına can feda eden sonsuz hayat buldu; gam çarşısında zülfüne gönül veren aldanmadı.

bir nazar yüzüñ gören düşinde ey yûsuf-cemâl
cân verüp ol uyhudan tâ haşre dek uyanmadı

9. göricek kadd-i bülendin **hecri**yâ cânânenüñ
serv-i ser-keş salınup gülşende ra'nâlanmadı

133.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fa'lün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / – –

1. bulmadum mûnisi 'âlemde elemden gayrı
yâr-ı sâdık mı bulunur dile gamdan gayrı

ser-te-ser 'âlemi seyr eyledi bulmadı göñül
bir ferâgat yerini künc-i 'ademden gayrı

3. nece mihr-ile vefâ nesne görinmez hergiz
bir zamân oldı ki zulm-ile sitemden gayrı

kanı ol dem ki kılurdı ruh-ı cânâna nazar
demidür şimdi gözüm dökmese demden gayrı

---

8 A Yusuf yüzlü, düşünde bir bakış olsun seni gören, can verip haşre kadar o uykudan uyanmadı.

9 Ey Hecrî, sevgilinin uzun boyunu görünce, burnu havalardaki selvi gül bahçesinde güzellik taslayamadı.

133. A: 42[a]; $S._1$: 85[b].

1 Âlemde elemden başka bir arkadaş bulamadım; gönle gamdan başka sadık dost mu bulunur?

2 Gönül, âlemi baştan başa gezdi de yokluk bucağından başka yalnız kalacak bir yer bulamadı.

3 Güleryüz ve vefa nerede? Uzun zamandır, zulüm ve sitemden başka bir nesne asla görünmedi.

4 Gözümün sevgilinin yüzüne baktığı o günler şimdi nerede? Artık kan ağlamaktan başka bir şey yapmasa yeridir.

$S._1$: 2. 4[b] dökmese demden: dökmeye nemden $S._1$.

5. hîç büt-hâne-i dehr içre göñül egmedi baş
kimseye cân-ıla **hecrî** şu sanemden gayrı

134.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. gösterür her gün yed-i beyzâ ruhuñ mûsâ gibi
cân-fezâdur husrevâ şîrîn lebüñ 'îsâ gibi

'ârızuñ hecriyle la'lüñ hasretiyle dem-be-dem
mevc urur kanlu yaşum cûş eyleyüp deryâ gibi

3. tolu tolu içdügüm mey sanma kim kan yudaram
hasret-i câm-ı lebüñle sâkiyâ sahbâ gibi

hasret-i zülf ü ruhuñla gece gündüz gözlerin
kasr-ı a'lâñı ırakdan ka'be-i 'ulyâ gibi

5. ey nihâl-i tâze 'âlem gülşeninde togrusı
serv-i bâlâ görmedük sen kâmet-i ra'nâ gibi

---

5 Ey Hecrî, gönül bu dünya puthanesinde o put gibi güzel sevgiliden başkasına asla boyun eğmedi.
5[a] büt-hâne-i dehr içre: büt-hâne-i 'âlemde S.$_1$; 5[b] şu: o S.$_1$.

134. A: 42[a]; Ü: 44[a].

1 A sultan, yüzün Musa gibi her gün yed-i beyzâ mucizesi gösterir; tatlı dudağın da İsa gibi cana can katar.

2 Senin yanağının ayrılığı ve dudağının hasretiyle kanlı gözyaşım sürekli deniz gibi coşup dalgalanır.
2[b] eyleyüp: eyleyü Ü.

3 Ey sâkî, dolu dolu/kadeh kadeh içtiğimi şarap sanma; çünkü dudağının hasretiyle şarap yerine kan yutarım/acı çekerim.

4 Yüzünün ve saçının hasretiyle gece gündüz gösterişli kasrını uzaktan yüce Kâbe gibi gözlerim.

5 A taze fidan, doğrusu dünyanın güllüğünde senin güzel boyun gibi uzun selvi boy görmedik.

heftesine varmayup hayfâ ki ol meh usanur
iki gün bir kimseye meyl eylese dünyâ gibi

7. mest-i ʻışk olmış yürür âlûde-dâmen sîne-çâk
şimdi bir rüsvâ mı vardur **hecrî**-i şeydâ gibi

135.

Fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. yazmadı yâkût neshi hatt-ı reyhânı gibi
kimse tûmâr asmadı zülf-i perîşânı gibi

çeşm-i ter-dâmende yer tutmış-durur hâl-i ruhı
şehr-i kostantin içinde rûm sultânı gibi

3. şöhre-i âfâk edüp göñlümi ol tersâ-beçe
gezdürüpdür kû-be-kû kâfir müselmânı gibi

dil nece hûn olmasun bir dem kesilmez hanceri
takılup yanına yâruñ tîg-ı bürrânı gibi

---

6 Çok yazık, o ay gibi güzel, dünya gibi iki gün bir kimseye yüz verse haftasına varmadan ondan usanıverir.
6[b] bir kimseye meyl eylese: meyl eylese bir kimseye Ü.

7 Aşk sarhoşu olmuş, yakası yırtık, dağılmış bir hâlde dolaşan bu çılgın Hecrî gibi şimdi bir rüsva var mıdır?

135. A: 42[b]; Ü: 44[a].

1 Yakut, Nesih yazıyı (onun) fesleğene benzeyen ayva tüyleri gibi/Reyhanî hattı gibi yazamadı; kimse onun dağınık saçları gibi bir tomar/muska asmadı.
Ü: -.

2 Yanağındaki beni, yaşlı gözlerimde, İstanbul şehri içindeki Anadolu sultanı gibi taht kurmuştur.
Ü: -.

3 O Hıristiyan çocuğu, gönlümü, kâfirin Müslümanı köy köy dolaştırması gibi, elâleme gösterip gezdirir.

4 Gönül nasıl kanla dolmasın? Hançeri, keskin kılıcı gibi sevgilinin yanına takılıp bir an olsun uzaklaşmaz.
4[b] takılup: takılu Ü.

5. **hecrî**nüñ yaşın yeñüñle silmeseñ yeñilmeyüp
‘âlemi gark-âba verür nûh tûfânı gibi

136.

Fe‘ilâtün fe‘ilâtün fe‘ilâtün fa‘lün
Remel + + – – / + + – – / + + – – / – –

1. bilürüz çünki degül kimseye ‘işret bâkî
kaldurup ayagı sâkî deme sohbet bâkî

sâkiyâ tolu tolu ver bize hurmet etme
içemezsek nec’ola kala nihâyet bâkî

3. yâr peykânını hışm-ıla bedenden çekicek
kalmadı bu ten-i fersûdede kuvvet bâkî

ol cefâ-pîşe eger mihr ü vefâ etmez-ise
bih deye n’olsa gerek derd-ile mihnet bâkî

---

5 Hecrî’nin gözyaşlarını yeninle silmezsen, önüne geçilmeyip âlemi Nuh tufanı gibi suya gark eder.

136. A: 42^b; AE.$_3$: 204; NM: 5257.

1 Ey sâkî, biliyoruz kimseye eğlence baki değildir; bu yüzden, şarabı/ayağı kaldırıp bari “Arkadaşlık baki.” deme.
1^a bilürüz çünki degül: çün gider kalmaz NM; 1^b kaldurup: götürüp AE.$_3$, NM.

2 Ey sâkî, dolu dolu şarap ver bize, yasaklama; içmezsek ne olur? En sonunda arta kalacak.
NM: 3. 2^b nihâyet: kıyâmet NM.

3 Sevgili temrenini öfkeyle gövdemden çekince, bu yıpranmış bedende geriye kuvvet kalmadı.
NM: 5. 3^a, NM. 3^b; NM, AE.$_3$: kalmadı: kala tâ A; ten-i fersûdede: ten-i pejmürdede NM.

4 O zalim, sevgi ve vefa göstermezse dert değil; kendi bilir, neticede dert ile mihnet var.

5. gitdi ârâm u safâ kalmadı sabr-ıla karâr
kaldı sînemde elem dilde harâret bâkî

tâli‘üñ dünyede sa‘d olmasa incinme göñül
fânîdür çünki cihân dâr-ı sa‘âdet bâkî

7. mihnet ü kahrına **hecrî** felegüñ incinme
aña şükr eyle ki kalmaz bu şikâyet bâkî

137.

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. eger kim el verüp devlet kılaydı tâli‘üm yârî
koyup başumı ortaya getürürdüm ele yârı

kucam deyü miyânını ten-i fersûdem etdüm çâk
yoluñda bir cefâkâruñ çürütdüm yok yere varı

3. libâsum çâk edüp ‘uryân olursam n’ola mecnûn-veş
pelâs-ı ‘ışkı kim geyse olur nâmûsdan ‘ârî

---

5 Neşe, eğlence gitti, sabır ve karar kalmadı; geriye, göğsümde elem, gönlümde ateş kaldı.
NM: 6; 5^b: harâret: cerâhat A.

6 Ey gönül, bu dünyada talih yüzüne gülmezse üzülme; çünkü dünya geçici, saadet yurdu ise kalıcıdır.
NM: 2; 6^a göñül: igen NM.

7 Ey Hecrî, feleğin zulmüne, derdine incinme; bu şikâyet de baki kalmayacak ona sevin.
7^a mihnet ü: râhat u NM; 7^b bir zamân kalmaz imiş şükr ü şikâyet bâkî NM.

137. A: 42^b.

1 Talihim yaver gidip bahtım beni güldürseydi, başımı ortaya koyup sevgiliyi elde ederdim.

2 Belini kucaklayayım diye yıpranmış bedenimi parçaladım; bir zalimin yolunda yok yere varlığımı çürüttüm (harcadım).

3 Elbiselerimi yırtıp Mecnun/deli gibi çıplak kalırsam şaşılmaz; aşk paçavrasını kim giyerse namustan uzak olur.

yüregüm acıdı göñlüme kim âzâde yürürken
olupdur bend-ile bir serv-i âzâduñ giriftârı

5. kalup lokmân dem-beste olaydı bû-‘alî hayrân
şifâdan bahs edüp la‘lüñ eger keşf etse esrârı

begüm hüsnüñ esâsı bir kıl üzredür sakın âhir
okunup âyet-i hattuñ dürilür zülf tûmârı

7. ayagı topragını nakd-i câna vermiş-iken el
sakın kim fevt olur fursat geçürme **hecrî** bâzârı

138.

Mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün mefâ‘îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. çekerseñ bagruña bir kez göñül ol kaşları yayı
senüñdür menzil eletdüñ nişâna tîr-i da‘vâyı

lebüñ şevkıyla ey sâkî gözüme katrece gelmez
sekiz cennet hakıyçün içer-isem yedi deryâyı

---

4 Yüreğim gönlüme acıdı; çünkü (o), hür bir hâlde yürürken başına buyruk bir selvinin zincirle bağlı kölesi oldu.

5 Dudağın şifa (Şifa)dan bahsedip sırları (Esrar) çözse, Lokman'ın dili tutulur, İbni Sînâ da hayran kalırdı.

6 Beyim, güzelliğinin temeli bir kıl üzerindedir, sakın; yoksa sonunda ayva tüylerinin ayetleri ilân edilir, zülf tomarı da dürülür.
6[b] okunup: okuyup A.

7 Ey Hecrî, ayağı toprağı karşılığında can akçesini vermek fırsatı eline geçmişken, alışverişi kaçırma; fırsat çabuk geçer.

138. A: 43[a].

1 Ey gönül, bir kez o yay kaşlıyı koynuna alırsan/ göğsüne çekersen, hedefi vurdun, maksadına nail oldun demektir.

2 Ey sâkî, senin dudağının arzusuyla yedi denizi içsem de, sekiz cennete yemin olsun ki gözüme damla kadar bile gelmez.

3. başuñ kaldurmak isterseñ göñül hâk-i mezelletden
ayagına düşüp elden koma zülf-i semen-sâyı

baş açup el götürüp istedüm sevdâ-yı hattuñı
elümle başuma aldum derîgâ bunca gavgâyı

5. dedüm başuñ'çün erer mi elüm pâ-bûsuña cânâ
dedi miskîn bu devletden yürü var ummagıl pâyı

nece hûr u nece cennet cihânda yâr var-iken
gerekmez baña bir yaña kosalar iki dünyâyı

7. gel insâf edelüm **hecrî** bulunmaz dilberüñ misli
ararsañ yedi iklîmi gezerseñ belki dünyâyı

139.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. geldi fürkat demleri erişdi hicrân günleri
kimseye göstermesün hak ol perîşân günleri

kûy-ı cânândan yaşum seyl-âb edüp kıldum sefer
yola çıkmazlar egerçi olsa bârân günleri

---

3 Ey gönül, aşağılanmışlık toprağından başını kaldırmak istersen, (sevgilinin) ayağına düşüp yasemin kokulu zülfü elinden bırakma.

4 Başımı açıp, elimi kaldırıp ayva tüylerinin sevdasını istedim; yazıklar olsun, kendi elimle başıma bunca belâyı aldım.

5 "A can, başın için söyle, ayağını öpmeye elim erer mi?" dedim; "Ey miskin, yürü git, bu kutluluktan pay umma!" dedi.

6 Ne huri, ne cennet, dünyada sevgili varken iki dünyayı bir yana koysalar yine umrumda değil.

7 Ey Hecrî, gel kabul edelim, yedi iklimi arasan, hatta dünyayı gezsen de sevgilinin bir benzeri bulunmaz.

139. A: 43^{b}.

1 Hicran mevsimi geldi, ayrılık gelip çattı; Allah o perişan günleri kimseye göstermesin.

2 Yağmur günleri yola çıkılmazsa da sevgilinin sokağından gözyaşımı sel yapıp yola koyuldum.

3. karşuña dîvâne-diller tursalar saf saf n’ola
bendeler hidmet ederler şâha dîvân günleri

vuslatuñ ‘îdinde öldür bir neçe ‘âşıkları
resm olupdur kan dökerler olsa kurbân günleri

5. zâhidi görsem düşer şevk-ı cemâlüñ göñlüme
hecriyâ âteşsüz olunmaz zemistân günleri

140.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün
Muzârî‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. veh kim görinmez olalı gözüme ol perî
nâlem uyutmaz oldı felekde melekleri

gitmez hayâl-i zülf ü ruhuñ dilden ey perî
k’uçurmaz oldı âteş-i âhum kebûteri

3. hakkâ budur salınmada ol serv-i hoş-hırâm
dikdi tepesi üstine tûbâ vü ‘ar‘arı

kadd-i nigâr dik gelicek ditreyüp çenâr
turdugı yerde kurudı gördüm sanavberi

---

3 Deli gönüllü âşıklar karşında saf saf dursalar şaşırma; köleler divan günlerinde sultana hizmet ederler.
4 Kavuşma bayramında birçok âşığı öldür; çünkü Kurban bayramı günlerinde kan dökmek kanun olmuştur.
5 ey Hecrî, sofuyu görünce (sevgilinin) güzel yüzünün ateşi gönlüme düşüyor; kış günleri ateşsiz yapılmaz.

140. A: 43[b].
1 Eyvah eyvah! O peri gözüme görünmez olalı, feryatlarım felekte melekleri uyutmaz oldu.
2 A peri gibi güzel, yüzünün ve zülfünün hayali gönlümden ayrılamıyor; ah ateşim, güvercini (yüz ve zülf) uçurmaz oldu.
3 Gerçek budur, o hoş salınışlı selvi, salınmada Tuba ve ardıç ağacını tepesi üstüne dikti.
4 Sevgilinin boyu dik gelince/kafa tutunca çınarın titrediğini, çam fıstığı ağacının da durduğu yerde kuruduğunu gördüm.

5. bir merhabâyı satar iseñ cân-ıla dile
cân verürüz biz aña efendi elüñ beri

düşmezdi tag u vâdiye mecnûn u kûhken
ger bulsalar hakîkati insânda ey perî

7. çokdur cihânda **hecrî** kamer-ruh egerçi kim
mihr-i zamân gibi kamunuñ oldur ülkeri

141.

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün
Hezec + – – – / + – – – / + – – – / + – – –

1. nigâruñ haste câna ermez ise tîgı yalmanı
göñül dil-teşnelikden cân verür yalmanı yalmanı

eşigine hat-ı şebdîzi sevdâsıyla âhumdan
öñürdi erişüp gül-gûn-ı eşküm aldı meydânı

3. başuñ kaldurmak isterseñ göñül hâk-i mezelletden
ayagına düşüp elden koma zülf-i perîşânı

---

5 Efendim, bir merhabayı can ve gönül karşılığında satarsan biz ona can veririz; ver elini (anlaşalım).
6 A peri gibi güzel, Mecnun'la Ferhat, insanlarda vefa bulsalardı, dağlara, ovalara düşmezlerdi.
7 Ey Hecrî, dünyada ay yüzlü çoktur; ama kainattaki tek güneş gibi, hepsinin Ülkeri/(en parlağı) o sevgilidir.

141. A: 43[b]; PM: 607[a]; S.$_{1}$: 85[b].
1 Sevgilinin kılıcının ucu bu hasta cana değmezse gönül, içi yanmaktan yalana yalana can verir.
2 Gül renkli gözyaşım, gece renkli ayva tüylerinin sevdasıyla ahımdan daha önce eşiğine varıp meydanı aldı/birinci geldi.
3 Ey gönül, başını bu aşağılanmışlık toprağından kaldırmak istersen, sevgilinin ayağına düşüp dağınık zülfünü elinden bırakma.
1[a] başuñ: serüñ PM.

yanınca kimse yok üftâdelerden sâyeden gayrı
bugün gün gibi ol şeh seyre çıkmış sâye sultânı

5. ne deñlü hâr-ı gamdan gonce-veş dil-teng olursa dil
açar gül gibi bir handeyle yâruñ la‘l-i handânı

ganîyem devletüñde yüzüm altundur sirişküm sîm
gözümdür ey dür-i yek-dâne la‘l ü gevherüñ kânı

7. hevâdâr olalı **hecrî** sabâ-veş kadd-i cânâna
yüz urur ayagına görse bir serv-i hırâmânı

142.

Mef‘ûlü fâ‘ilâtü mefâ‘îlü fâ‘ilün
Muzâri‘ – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. dedüm ki kollaruñ sala boynumdan aşırı
nâz eyleyüp gülüp dedi kim igen aşırı

‘îsî lebüñ dirildeli cânâ ölüleri
hakkâ ki bâtıl oldı kamu sihr-i sâmirî

---

4 Yanında gölgeden başka âşıklarından kimse yok; o sultan bugün güneş gibi yalnız başına (gölgeler sultanı olarak) seyre çıkmış.

5 Gönül, gonca gibi gam dikeniyle ne denli sıkıntı çekerse çeksin sevgilinin gülümseyen dudakları gül gibi bir gülücükle onun içini açar.
5^b açar gül gibi hand-ile nigâruñ la‘l-i handânı PM.

6 A eşsiz inci, senin devletinde zenginim; yüzüm altındır, gözyaşım gümüş; gözüm ise lâl ve inci madenidir.

7 Hecrî, sabah meltemi gibi sevgilinin boyuna âşık olalı, ne zaman bir selvi boyluyu görse ayağına yüz sürer.
7^a kadd-i cânâna: kadd-i dildâra S.$_1$.

142. S.$_1$: 84^b.

1 Ona “Kollarını boynuma dola.” dedim, nazlanarak gülüp “Haddini aşıyorsun.” dedi.

2 A can, senin İsa dudağın ölüleri dirilteli, Samirî’nin büyüsü bütünüyle boşa çıktı.

3. dedüm ki incü dişüñe yâkût la'lüñe
cânâ revâ mı öyküne dedi igen iri

geldi çü nerkis ayagı tozıyla taşradan
aglatma ey gül ol gözi baglu misâfiri

5. mihr-i cemâli şevkına her gece **hecrî** şem'
yanmak yakılmag-ıla tutar ortayı diri

---

3 "A can, incinin dişine yakutun dudağına öykünmesi reva mıdır?" dedim; "Çok kaba!" dedi.

4 Nergis ayağının tozuyla taşradan geldi; a gül, o gözü bağlı misafiri ağlatma.

5 Ey Hecrî, sevgilinin güneş yüzünün aşkıyla mum, yanıp yakılarak her gece ortalığı aydınlatır.

[MUSAMMATLAR]

1.

Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fa'lün

Remel + + – – / + + – – / + + – – / – –

I

âb-ı hızr-ıla leb-â-leb leb-i dil-cûdur bu
ger hakîkatde sorarsañ bir içim sudur bu
zülf sanma salınan kâkül ü gîsûdur bu
nece kâkül nece mû sünbül-i gül-bûdur bu
dôstlar işte benüm istedügüm budur bu

II

hâk olup tâ ki yolında yetemezsin ey dil
tîg-ıla birlige kat'â yetemezsin ey dil
'ömrüñ oldukca yelerseñ yetemezsin ey dil
etegin bâd-ı sabânuñ tutamazsın ey dil
şol cihetden ki perî şîvelü âhûdur bu

III

hâtem-i dilde şehâ nakş olalı mühr-i gamuñ

---

1. Ü: 42[a].

I

1 Âb-ı hayât ile silme dolu gönül çeken dudaktır bu,
2 Gerçekte sorarsan/emersen bir içim sudur bu,
3 O salınanı zülf sanma, perçem ile bölük bölük saçtır bu,
4 Ne kâkülü, ne saçı, gül kokulu sümbüldür bu,
5 A dostlar, işte benim istediğim budur bu.
Necâtî Beg: *Dîvân*: G. 442.

II

1 Yolunda toz toprak olmakla (ona) ulaşamazsın a gönül,
2 Kılıçla (kesilip de) birliğe asla ulaşamazsın a gönül,
3 Ömrün boyunca çabalasan da ulaşamazsın a gönül,
4 Sabah melteminin eteğini tutamazsın a gönül,
5 Şu sebepten ki peri edalı bir ceylândır bu.

III

1 A sultan, gönül yüzüğünde gamının mührü nakşolalı,

oldı cân-ıla göñül tâlibi mülk-i ‘ademüñ
gâh başumda gehî cânda bulunur elemüñ
cânuma ayru erer başuma ayru sitemüñ
tîg-ı gamze-i cefâ-pîşeden ayrudur bu

IV

gidüp ol rûh-ı revânum kodı dil-hasteyi zâr
kaldı derd-ile kalmadı sabr-ıla karâr
ne ‘akl kodı ne tâkat ne sabr çeşm-i nigâr
ne göñül kodı ne göz zülf-i ruh-ı âteş-i yâr
oda yanmaz suya batmaz nece câdûdur bu

V

her kaçan kim ola medh etdügüñ ol şûh güzel
gazelüñ **hecrî** ola şi‘r-i **necâtî**ye bedel
gazel oldur kim ola anda nece darb-ı mesel
*yine sihr etdi **necâtî** nece söz nece gazel*
leb-i dilber sıfatında bir içim sudur bu

---

2 Can ile gönül yokluk yolunu ister oldu;
3 Derdin bazen başımda, bazen canımda bulunur;
4 Eziyetlerin canıma ayrı, başıma ayrı gelir;
5 Üstelik zalim gamzenin kılıcından da ayrıdır bu.

IV

1 Sevdiğim gidip bu gönlü hastayı güçsüz bıraktı;
2 Bu hasta, dert ile kaldı, sabrı kararı kalmadı.
3 Sevgilinin gözü ne akıl, ne güç, ne de sabır bıraktı.
4 Sevgilinin ateşli yanağındaki zülfü, gönlü de gözü de aldı;
5 Ateşte yanmaz, suya batmaz, nasıl bir cadıdır bu!

V

1 O işveli güzeli ne zaman övmeğe başlarsan,
2 Ey Hecrî, gazelin Necâtî’nin şiirinin yerini tutsun,
3 Gazel dediğin içinde atasözleri bulunandır.
4 Ne sözü ne gazeli, Necâtî yine bir büyü yaptı;
5 Sevgilinin dudağı vasfında bir içim sudur bu.

2.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. ol perî görinmez olaldan gözüme bir nazar
oldı nâ-peydâ göñül cândan belürmez bir haber
3. ne hayâtumdan nişân var ne vücûdumdan eser
aglaram baht-ı siyâhumdan geceler tâ seher
5. dirligüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

II

1. nece ârâm u nece tâkat nece sabr u karâr
cân u dil gitmiş-durur elden degül kim ihtiyâr
3. hatt u haddüñ hasretinden ey sanem leyl ü nehâr
oluban giryân u nâlân eylerem feryâd u zâr
5. dirligüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

III

1. müşterî olalı bir mâha olup kaddüm hilâl
gözlerüm bîdâr olup tâ subha dek encüm-misâl

---

2. S.$_4$: 128^b; Ü: 44^b; MK: 135^a. S.$_4$: **Tahmîs-i Hecrî**; Ü: **Muhammes**.

I

1 O peri gibi güzel, bir bakış olsun gözüme görünmez olalı,
2 Gönül yitip gitti; candan da bir haber yok.
3 Ne hayatımdan bir iz, ne de vücudumdan eser kaldı.
4 Bu kara bahtım sebebiyle geceleri sabaha kadar ağlarım.
5 Hayatım hayat değil, geçmekte olan bir kara gündür.

II

1 Nasıl dur durak bileyim, nasıl bir yerde karar edeyim; nerede sabır, nerede dayanma gücü?
2 Can ve gönül gitmiş, elde ihtiyar yok.
3 A put gibi güzel, ayva tüylerin ve yüzünün hasretiyle gece gündüz,
4 Hıçkıra hıçkıra ağlar, feryad edip inlerim.
5 Hayatım hayat değil, geçmekte olan bir kara gündür.

III

1 Bir ay gibi güzele tutulalı, belim hilâl gibi büküldü.

3. derdmend üftâdeyem âşüfte vü şûrîde-hâl
mübtelâ vü bî-kesem hôr u za'îfem bî-mecâl
5. dirligüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

IV

1. zerre deñlü ol meh-i nâ-mihribân etmez vefâ
hem-demüm olsa 'aceb mi mihnet ü derd ü belâ
3. nece 'ayş ü nece 'işret yâ nece zevk u safâ
böyle dirlikden ma'âza'llâh ölüm yegdür baña
5. dirligüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

V

1. dönmez oldı üstüme gitdi biriyle mihr ü mâh
nâ-muvâfık rûzgârumdan derîgâ âh u vâh
3. gel refîkum ol ecel göster 'adem mülkine râh
tâli'um nahs ü felek nâ-mihribân bahtum siyâh
5. dirligüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

---

2 Gözlerim sabaha kadar yıldızlar gibi açık, uykusuzdur.
3 Dertli bir düşkünüm, kendini kaybetmiş ve perişan…
4 Tutkunum, kimsesizim, aşağılanmışım, zayıfım, dermansızım.
5 Hayatım hayat değil, geçmekte olan bir kara gündür.

IV

Ü: -.
1 O vefasız, o ay gibi güzel, zerre kadar vefa göstermiyor.
2 Dert, sıkıntı, belâ benim yoldaşım olsa şaşılır mı?
3 Nerede yiyip içme, nerede eğlence; zevk ve sefa nerede?
4 Böyle yaşamaktan -tövbeler olsun- ölüm benim için daha iyidir.
5 Hayatım hayat değil, geçmekte olan bir kara gündür.

V

Ü: -.
1 Üstüme dönmez oldu; ayla güneş birbiri ardınca gitti.
2 Bu yaramaz kaderime ahlar vahlar olsun.
3 Ey ecel, gel yoldaşım ol da yokluk ülkesine yol göster.
4 Talihim kötü, felek acımasız, bahtım kara.
5 Hayatım hayat değil, geçmekte olan bir kara gündür.

VI

âteş-i hicrândan sînemde yer yer dâglar
mürde cismüm üstine sankim üşüpdür zâglar
başuma sevdâ-yı zülfüñden erüp topraglar
hasret-i la'lüñden oldı kan yaşum ırmaglar
dirligüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

VII

zâr cismüm tîg-ı gamdan rîze rîze çâk çâk
sîne sûzân ciger biryân göñlüm derdnâk
mihnet ü derd ile hey zâlim helâk oldum helâk
bu-durur virdüm yolında **hecri**yâ olınca hâk
dirligüm dirlik degüldür bir kara gündür geçer

3.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

salınursa nâz-ıla bir serv-i ra'nâdur gider
mevc urur yanınca eşküm sanki deryâdur gider

VI

1 Ayrılık ateşinden bağrımın her yanında yaralar var.
2 Ölü bedenim üstüne sanki kargalar üşüşmüştür.
3 Zülfünün sevdasıyla acı çekmekteyim.
4 Lâl dudağının hasretiyle kanlı yaşlarım ırmak gibi oldu.
5 Hayatım hayat değil, geçmekte olan bir kara gündür.

VII

1 Zayıf cismim gam kılıcıyla parça parça, yarık yarık.
zâr cismüm tîg-ı gamdan: kara cismüm tîg degüp S_4:; Ü.
2 Bağrım yanıyor, ciğer kebap, gönül dertli.
3 Hey zalim, dertten, sıkıntıdan helâk oldum helâk!
4 Ey Hecrî, yolunda toprak oluncaya kadar, dilimde duam budur:
5 Hayatım hayat değil, geçmekte olan bir kara gündür.

3. Ü: 44[a].

I

1 Naz ile salınırsa yürüyen güzel bir selvidir.

3. her seher kûyında yâruñ ceng ü gavgâdur gider
bülbül aglar gül güler ‘âlem temâşâdur gider

II

1. ‘âşıkuñ kârı şerâr-ı âh-ıla dil taglamak
dilberüñ işi cefâ vü ‘işveye bel baglamak
3. kimine gülmek nasîb olur kimine aglamak
bülbül aglar gül güler ‘âlem temâşâdur gider

III

1. açılur bir gül cihân bâgında çün handân olur
hâr-ı mihnetde hezâruñ kara bagrı kan olur
3. agladukca açılur ol gül güler şâdân olur
bülbül aglar gül güler ‘âlem temâşâdur gider

IV

1. açılup güller sehergeh hurrem-iken lâlezâr
derd-ile kan agladı gördüm hezârı zâr zâr
3. dâmenine goncenüñ görmiş meger el sundı hâr
bülbül aglar gül güler ‘âlem temâşâdur gider

---

2 Gözyaşım yanında sanki bir deniz gibi dalgalanır.
3 Sevgilinin sokağında her seher bir kavga dövüştür gider.
4 Bülbül ağlar, gül güler, âlem temaşadır gider.

II

1 Âşığın işi ah kıvılcımlarıyla gönül dağlamak.
2 Güzelin işi eziyet ve kırıtmaya bel bağlamak.
3 Kimine gülmek nasip olur, kimine ağlamak.
4 Bülbül ağlar, gül güler, âlem temaşadır gider.

III

1 Bir gül açılır, dünya bahçesinde gülücükler saçar.
2 Dertlerin dikeniyle bülbülün kara bağrı kan dolar.
3 O ağladıkça gül güler, açılır, sevinip coşar.
4 Bülbül ağlar, gül güler, âlem temaşadır gider.

IV

1 Seherde güller, lâleler, neşeyle açılıp saçılmışken,
2 Bülbülü gördüm, dertlerle inleye inleye kan ağladı.
3 Çünkü goncanın eteğine dikenin el uzattığını görmüştü.

V

1. lutf-ıla yalvardugumca böyle hışm etmek neden
hây kurbân oldugum ʻömrüm ya ölsün mi seven
3. dilberüñ nâzıyla **hecrî**nüñ niyâzın der gören
bülbül aglar gül güler ʻâlem temâşâdur gider

4.

Fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilâtün fâʻilün
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

I

1. seyr edüp her yaña gördüm gerçi ʻosmân ellerin
görmeyeydüm kâşki rûmuñ bu vîrân ellerin
3. ceyş-i gam aldı hat-ı cânân gibi cân ellerin
yâ ilâhî sen müyesser eyle yârân ellerin

II

1. tîg-ı hecr-ile dile cellâd-ı gam vermez amân
ey derîgâ bilmedüm fürkat yaman imiş yaman
3. çıkmayam bir dahı şehrümden hudâ hakkı inan
yâ ilâhî sen müyesser eyle yârân ellerin

---

4 Bülbül ağlar, gül güler, âlem temaşadır gider.

V

1 Sevgi bekleyip yalvardıkça böyle öfkelenmek neden?
2 Hey kurban olduğum ömrüm, yani ölsün mü seven?
3 Güzelin nazıyla Hecrî'nin yalvarmalarını der gören:
4 Bülbül ağlar, gül güler, âlem temaşadır gider.
4. Ü: 45[a].

I

1 Her yanı dolaşıp Osmanlı illerini gördüm;
2 Keşke Osmanlı ülkesinin bu viran illerini görmeseydim.
3 Sevgilinin ayva tüyleri gibi dert askeri can ülkesini aldı.
4 Ey Allah'ım, sen beni dostların diyarına kavuştur.

II

1 Ayrılık kılıcıyla dert cellâdı gönle vermez aman.
2 Ah ah! Ayrılık çok yamanmış yaman!
3 Vallahi bir daha şehrimden çıkmayacağım inan.

III

1. derd ü mihnet bir yaña âlâm-ı fürkat bir yaña
kûh kûh olup gelür üstüme emvâc-ı belâ
3. kalmışam girdâb-ı hayret içre yok bir âşinâ
yâ ilâhî sen müyesser eyle yârân ellerin

IV

1. dâne dâne çekmişdüm gerçi çarhuñ zahmetin
rûzgâruñ şiddetin devr ü zamânın mihnetin
3. çekmemişdüm âh kim bu nev'a yârân hasretin
yâ ilâhî sen müyesser eyle yârân ellerin

V

1. n'e-y-imişsin behey âfet ne-y-imiş bu göz ü kaş
gözlerüm çıka-y-ıdı görmeye-idüm seni kâş
3. dögeyin seng-ile sînem dökeyin kan-ıla yaş
yâ ilâhî sen müyesser eyle yârân ellerin

VI

1. kaldı bî-çâre göñül çâre bulunmaz n'edeyin

---

4 Ey Allah'ım, sen beni dostların diyarına kavuştur.

III

1 Dertler, sıkıntılar bir yandan, ayrılık acısı bir yandan.
2 Dağ dağ olup gelir üstüme belâ dalgaları bir yandan.
3 Hayret girdabında kalmışım bir hâlden anlayan yok.
4 Ey Allah'ım, sen beni dostların diyarına kavuştur.

IV

1 Bir bir çekmiştim feleğin zahmetini,
2 Devrin sıkıntısını, zamanenin eziyetini,
3 Ah ah! Hiç çekmemiştim böylesine dost hasretini,
4 Ey Allah'ım, sen beni dostların diyarına kavuştur.

V

1 Sen neymişsin be hey âfet, neymiş bu göz, bu kaş!
2 Gözlerim çıksaydı da görmeseydim seni keşke!
3 Bağrımı taşlarla döveyim, dökeyim kanlı yaş.
4 Ey Allah'ım, sen beni dostların diyarına kavuştur.

VI

kime kan aglayayın kime şikâyet edeyin
3. iklîm iklîm çıkayın başumı alup gideyin
yâ ilâhî sen müyesser eyle yârân ellerin

VII

1. kişiye istedigin devr-i felek vermez imiş

---

1 Gönül eli kolu bağlı kaldı; bir çare yok ne yapayım?
2 Kime kan ağlayayım, kime yalvarayım?
3 İklim iklim dolaşayım, başımı alıp gideyim.
4 Ey Allah'ım, sen beni dostların diyarına kavuştur.

VII

1 Bu felek kişiye istediğini vermezmiş.

[KITALAR]

1.

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün
Muzâri' – – + / – + – + / + – – + / – + –

1. ol âsitâna hâlümi kim ʻarz ede benüm
ser-geşte kıldı nâme-i şevkum kebûteri

cânâ saña saʻâdet-ile büsbütün cihân
tavk-ı belâ vü gam baña bahş-ı kalenderî

3. yâruñ dehânı sırrını bir bir aradılar
bulmadılar nişânını gâyib erenleri

2.

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilât
Remel – + – – / – + – – / – + – – / – + –

1. bir nihâl-i tâzedür gûyâ o serv-i ser-firâz
şîvelerdür berg ü bârı mîvelerdür ʻizz ü nâz

---

1. ʻÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâʻirü'ş-Şuʻarâ*: 74[b].
Bu üç beyit, Pervâne Beg mecmuasında Hâverî'ye (PM: 574[a]), *Mecmaʻu'n-Nezâ'ir*'de ise ʻAlî'ye ait gösterilen bir gazelde (NM: 4843) geçtiğinden, çok güçlü bir ihtimalle Hecrî'ye ait değildir. Âşık Çelebî'nin beyitleri sehven eserine aldığı anlaşılıyor. Bu yanlışlığa dikkat çekmek maksadıyla beyitler metinden çıkarılmadı.

1 Aşk mektubum, güvercinin aklını başından aldı; o dergâha benim hâlimi şimdi kim arz edecek?

2 A can, sana saadet ile bütün bir cihan, belâ ve gam halkası ise bana kalenderlik hediyesi.

3 Gayb erleri sevgilinin ağzının sırrını bir bir aradılar; ama yine de izini bulamadılar.

2. ʻÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâʻirü'ş-Şuʻarâ*: 74[b]; KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şuʻarâ*: 1059. s.

1 O dik başlı selvi, sanki kırıtması yaprak ve tomurcuk, meyveleri kibir ve naz olan yeni yetişmiş bir fidandır.
KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şuʻarâ*: -.

nakş-ı hüsnüñ ʻaklumuz almış unutduk secdemüz
kalmışuz mihrâb-ı ebrûsına fevt olmış namâz

3. der imişsin zülf ü ruhsârına ʻömrüm devletüm
olsun ey dil devletüñ pâyende vü ʻömrüñ dırâz

açma **hecrî** zâhide yâruñ dehânı sırrını
ʻâkıl-iseñ degme bir nâ-dâna kılma keşf-i râz

---

2 Güzelliğinin nakışları aklımızı aldı, secdeyi unuttuk; onun kaşlarının mihrabına kapılıp kalmışız, namazımızı kaçırmışız.
KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü'ş-Şuʻarâ*: -.

3 A gönül, sevgilinin zülfüyle yüzüne "Ömrümle devletim." diyormuşsun; devletin kalıcı, ömrün uzun olsun.

4 Ey Hecrî, zâhide sevgilinin ağzının sırrını açma; akıllıysan öyle her önüne gelen akılsıza sırrını verme.

SONUÇ

Bütün olarak bakıldığında Hecrî'yi birinci sınıf bir şair saymak doğru olmaz; ancak, eserinde yer yer görülen sarsıcı, içten ve bilgece ifadelerin, onu usta şairlere yaklaştıracak hüviyette olduğu söylenebilir. Şiirde Necâtî Bey'i örnek alan Hecrî, atasözü ve deyimleri sıkça kullanma gayreti içinde olduğu gibi süzülmüş ve derli toplu bir ifadeyle atasözü hüviyeti taşıyan sözler söylemeyi hedeflemiştir. Bunda yer yer başarılı olduğu söylenebilir.

Hecrî'nin en önemli yönlerinden birisi, manevî bir ıztırabın sarsıntısıyla kıvranan ruh hâlini içten ve dokunaklı bir üslûpla dışa vurmasıdır. Bu ıztırabı, dünyanın dertleri ve sevgiliden ayrılık körükler. Şiiri, samimiyetten mahrum bir nevi kelime oyunu, ya da bir hüner gösterisi olmaktan kurtarıp muhatabı zaafları ve duygularıyla şairin insanî tarafıyla karşı karşıya bırkan böyle söyleyişler, zihinden çok hisler üzerinde tesirli olmalarıyla etkileyici bir yapı arz ederler. Hecrî'nin bu yolla şiirine içtenlik ve etkileyicilik kattığını söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

'AHDÎ: *Gülşen-i Şu'arâ*: Millet Ktp. *Ali Emirî* Tarih Kit. 774. sy; SOLMAZ, Süleyman: *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı* (İnceleme-Metin): Ankara 2005, VII+626 s., Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 330 Tezkireler Dizisi: 10.

ALÎ-ŞÎR NEVÂYÎ: *Mîzânu'l-Evzân* (Vezinlerin Terazisi): Hazırlayan Kemal ERASLAN, Ankara 1993, XIV+198 s., Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 568, Alî-Şîr Nevâyî Külliyatı: 14.

'ÂŞIK ÇELEBÎ: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ*: G. M. MEREDITH-OWENS: *Meşâ'irü'ş-Şu'arâ or Tezkere of 'Âşık Çelebi*: London 1971, XXV+299[a] yr.

ATAY, Hüseyin; ATAY, İbrahim; ATAY, Mustafa: *Arapça Türkçe Büyük Lûgat*: Ankara 1964, I-III, I. C. XXXII+1-510 s., II. C. 511-1166 s., III. C. 1-530 s., Bayrak Matbaası.

ATLANSOY, Kadir: *Bursa Şairleri Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*: Bursa 1998, 424 s., Asa Kitabevi.

AYVÂNSARÂYÎ, Hâfız Hüseyn-i: *Mecmû'a-i Tevârîh*: DERİN, Fahri Ç.; ÇABUK, Vâhid: *Hâfiz Hüseyin Ayvansarâyî: Mecmû'a-i Tevârih*: İstanbul 1985, 488 s., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3092.

BELÎG: *Güldeste-i Riyâz-ı 'İrfân ve Vefeyât-ı Dânişverân-ı Nâdiredân*: ATLANSOY, Kadir: *Bursa Şairleri Bursa Vefeyatnamelerindeki Şairlerin Biyografileri*: Bursa 1998, 424 s. Asa Kitabevi.

BEYÂNÎ, Mustafa b. Câru'llâh: *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*: Eleştirmeli Baskıya Hazırlayan: İbrahim KUTLUK, Ankara 1997, [VI]+93+[7]+340 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, XVIII. Dizi – Sa.7.

CEYLAN, Nedim: *951-959 (1544-1556) Tarihli Rumeli Kadıaskeri Ruznâmesi (İstanbul Müftülüğü Şer'î Siciller Arşivi) Rumeli Kadıaskerliği nr. I*: İstanbul 1980, XI+101 s., Tezi Yöneten Prof. Mübahat KÜTÜKOĞLU, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyetleri Tarihi Kürsüsü Mezuniyet Tezi.

COŞKUN, Menderes: *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*: İstanbul 2007, 368 s., Dergâh Yayınları.

Dîvân-ı Hecrî: Millî Kütüphane Fahri Bilge Kitaplığı 377[2].

DUMAN, Musa: *Birgili Muhammed Efendi Vasiyyet-nâme Dil İncelemesi, Metin, Sözlük, Ekler İndeksi ve TıpkıBasım*: İstanbul 2000, 232+56 s., R Yayınları.

GELİBOLULU 'Âlî b. Ahmed: *Künhü'l-Ahbâr ve Levâkihü'l-Efkâr*: Hazırlayan: Mustafa İSEN: *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*: Ankara 1994, 396 s., Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını – Sayı: 93, Tezkireler Dizisi – Sayı: 2.

GÖLPINARLI, Abdülbaki: *Nedîm Dîvânı*: İstanbul 1972, XL+470 s., İnkılâp Kitabevi.

GÜVÂHÎ: *Pend-nâme*: Mehmet HENGİRMEN: *Güvâhî Pend-nâme* (*Öğütler ve Atasözleri)*: Ankara 1983, 283 s., Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 549, 1000 Temel Eser Dizisi: 99.

HAFÎD, 'Âşir Efendi-zâde Mehmed: *ed-Dürerü'l-Müntehabâti'l-Mensûrât fî İslâhi'l-Galatâti'l-Meşhûrât*: İstanbul 1221 [=1807], 8+15+4+534 s.

HIBRÎ 'Abdu'r-rahmân: *Enîsü'l-Müsâmirîn*: Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi 616.

İPEKTEN, Halûk-İSEN, Mustafa-TOPARLI, Recep-OKÇU, Naci-KARABEY, Turgut: *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*: Ankara 1988, XII+580 s.

KÂF-ZÂDE FÂ'İZÎ: *Zübdetü'l-Eş'âr*: Nuruosmaniye Ktp. 3723.

KARA ÇELEBÎ-ZÂDE ‘Abd’ül-‘azîz: *Gülşen-i Niyâz*: Nuruosmaniye 4170.

KÂTİB ÇELEBÎ, Mustafâ b. ‘Abdu’llâh Hâcî Halîfe: *Keşfu’z-Zunûn ‘an Esâmî’l-Kütübi ve’l-Fünûn*: [Mehmed] Şerefettin YALTKAYA-[Ahmed] Rifat BİLGE, İstanbul 1360-1941, 2 C., 2056 s.

KAYA, Nevzat: “Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi”: *Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi*: 24. C., 381-383. s.

KINALI-ZÂDE Hasan Çelebî: *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ*: Eleştirmeli Baskıya Hazırlayan: İbrahim KUTLUK, I. C. Ankara 1978, [VI]+73+[VII]+576 s. Türk Tarih Kurumu Yayınları: XVIII. Dizi–Sa. 4^1.; II. C. Ankara 1981, [IV]+578-1094+[II] s. Türk Tarih Kurumu Yayınları: XVIII. Dizi-Sa. 4^2.

MECDÎ Mehmed Efendi: *Hadâyiku’ş-Şakâyık*: Neşre Hazırlayan: Abdülkadir ÖZCAN: *Şakâyık ve Zeyilleri*: MECDÎ Mehmed Efendi: *Hadâ’iku’ş-Şakâik*: İstanbul 1989, I. C., XVI+41+528 s., Çağrı Yayınları.

Mecmû‘a: İstanbul Üniversitesi Merkez Ktp. Ty. Kit. 2945.

Mecmû‘a: Millet Ktp. Ali Emirî Manzum Kit. 49.

Mecmû‘a: Millet Ktp. Ali Emirî Manzum Kit. 563.

Mecmû‘a: Millet Ktp. Ali Emirî Manzum Kit. 674.

Mecmû‘a: Nuruosmaniye Ktp. 4915.

Mecmû‘a: Süleymaniye Ktp. Ali Nihat TARLAN Kit. 59.

Mecmû‘a: Süleymaniye Ktp. Çelebi Abdullah Kit. 315.

Mecmû‘a: Süleymaniye Ktp. Fatih Kit. 5424.

Mecmû‘a: Süleymaniye Ktp. Tahir Ağa Kit. 285.

MEHMED Süreyyâ: *Sicill-i ‘Osmânî*: Yayına Hazırlayan: Nuri AKBAYAR, Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali KAHRAMAN: İstanbul 1996, 1. C., XI+338 s., 2. C., 339-684 s., 3. C., 685-1030 s., 4. C., 1031-1376 s., 5. C., 1377-1708 s., 6.

C., 1723-2068 s., Eski Yazıdan Yeni Yazıya 1, Tarih Vakfı Yurt Yayınları: 30.

MÜSTAKÎM-ZÂDE Süleymân Sa'deddîn Efendi: *Mecelletü'n-Nisâb*: Süleymaniye Ktp. *Hâlet Efendi Kit*. 628: Tıpkıbasım, Ankara 2000, 472 y., T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları/2355 Kütüphaneler Genel Müdürlüğü Yayın No. 32.

MÜTERCİM 'ÂSIM, Cenânîoglu Ahmed: *el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*: İstanbul I: '-r 21268, [II]+943 s. II: r-k 21269, [II]+939 s. III: k-v 21272, [II]+975 s. (el-FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecdu'd-dîn Ebû Tâhir Muhammed b. Ya'kûb: *el-Kâmûsi'l-Muhît ve'l-Kâbûsu'l-Vasît*'den tercüme).

MÜTERCİM 'ÂSIM, Cenânîoglu Ahmed: *Tibyân-ı Nâfi' der Terceme-i Burhân-ı Kâtı'*: (et-TEBRÎZÎ, Muhammed Hüseyn b. Halef: *Burhân-ı Kâtı'*'dan tercüme). Mütercim Âsım Efendi: *Burhân-ı Katı*: Hazırlayanlar: Mürsel ÖZTÜRK-Derya ÖRS, Ankara 2000, XLIX+1197 s. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 733, Türkiye Türkçesi Sözlükleri Projesi Eski Sözlükler Dizisi: 2.

NAZMÎ: *Mecma'u'n-Nezâ'ir*: M. Fatih KÖKSAL: *Edirneli Nazmî, Mecmaü'n-nezâ'ir, İnceleme-Tenkitli Metin*: Ankara 2001, 3 C., XVI+3042 s., Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

NECÂTÎ Beg: *Dîvân*: Ali Nihat TARLAN: *Necati Bey Divanı*: İstanbul 1963, [II]+XXVIII+557 s., Millî Eğitim Basımevi. II. Basım: İstanbul 1997, XV+557 s., Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2342, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi: 592, Türk Edebiyatı Dizisi: 25.

ONAY, Ahmet Talât: *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*: Hazırlayan Cemâl KURNAZ, Ankara 1992, LXV+500 s., Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları/77.

PAKALIN, Mehmet Zeki: *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*: I. C., İstanbul 1971, 870 s., II. C., İstanbul 1971, 784 s., III. C., İstanbul 1972, 670 s., Millî Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları.

PERVÂNE BEG: *Mecmû'a-i Nezâ'ir*: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi *Bağdat* 406.

REDHOUSE, Sir James W.: *A Turkish And English Lexicon/Kitâb-ı Ma'ânî-i Lehce*: Constantinople 1890, XVI+2224 s.

RİYÂZÎ: *Riyâzu'ş-Şu'arâ*: Nuruosmaniye Ktp. 3724.

SARAÇ, M. A. Yekta: *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*: Genişletilmiş II. Baskı, İstanbul 2001, 295 s., Bilimevi.

SERTOĞLU, Midhat: *Osmanlı Tarih Lügatı*: İstanbul 1986, 384 s., Enderun Yayınları: 18.

STEINGASS, F.[rancis] [Joseph]: *A Comprehensive Persian-English Dictionary*: London 1892, VIII+1539 s.

SÛDÎ: *Şerh-i Dîvân-ı Hâfız*: İstanbul 1288, I. C., 1-768 s., II. C., 1-768 s., Matba'a-i 'Âmire.

ŞENTÜRK, A. Atillâ: *Osmanlı Şiiri Antolojisi*: İstanbul 1999, XVI+674 s., Yapı Kredi Yayınları-1287.

Ş. SÂMÎ: *Kâmûsu'l-A'lâm*: 1322/1904, 1. C. 800 s., 2. C., 801-1600 s., 3. C., 1601-2400 s., 4. C., 2401-3200 s., 5. C., 3201-4000 s., 4001-4830 s., Tıpkıbasım, Ankara 1996, Kaşgar Neşriyat.

ŞÜKÛN, Ziya: *Farsça-Türkçe Lûgat Gencine-i Güftar Ferheng-i Ziya*: İstanbul 1944, I, X+706+[VI]+III s.; 1947, II, [I]+707-1374+[VIII] s.; 1951, III, [I]+1375-2040+[II] s., İstanbul 1984, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

TANYERİ, M. Ali: *Örnekleriyle Divan Şiirinde Deyimler*: Ankara 1999, 272 s., Akçağ.

TÂHİR'ÜL-MEVLEVÎ: *Edebiyat Lügatı*: Neşre Hazırlayan: Kemâl Edip KÜRKÇÜOĞLU, İstanbul 1973, 184 s. Enderun Kitabevi Enderun Yayınları: 3.

[TUMAN], İnehân-zâde Mehmet Nâil*: Tuhfe-i Nâilî* Divân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri: Haz. Cemal KURNAZ; Mustafa TATÇI, [Ankara 2001], I. C., 99+176+467, II. C., 468-1264 s. Bizim Büro Yayınları.

ULUDAĞ, Süleyman: *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*: Genişletilmiş Yeni Basım, İstanbul 2002, 390 s., Kabalcı Yayınevi.

VARLIK, Mustafa Çetin: "Kütahya"; *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*: 26. C., 580-584. s.

YAKÎNÎ: *Dîvân*: Ömer ZÜLFE: YAKÎNÎ [ö. 1568] *Divan Tenkitli Metin-Tetkik-Dizin*: İstanbul 2004, 530+64 s., Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Doktora Tezi.

DİZİN